

**VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUKSEN POTENTIAALIT ÄIDIN
JA VAUVAN VARHAISESSA VUOROVAIKUTUSSUHTEESSA**

Marjo Kaipainen

Pro gradu

Musiikkikasvatus

Huhtikuu 2007

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Marjo Susanna Kaipainen	
Työn nimi – Title VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUKSEN POTENTIAALIT ÄIDIN JA VAUVAN VARHAISESSA VUOROVAIKUTUSSUHTEESSA	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro Gradu
Aika – Month and year Huhtikuu 2007	Sivumäärä – Number of pages 100
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää musiikin ja varhaisiän musiikkikasvatuksen mahdollisuuksia äidin ja vauvan varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Tavoitteena oli haastattelun avulla selvittää mitkä tekijät motivoivat äitejä aloittamaan lapsensa kanssa musiikkileikkikouluharrastuksen, kuinka musiikki näkyy perheen arjessa, onko musiikin käyttö edesauttanut vuorovaikutuksen syntymistä ja kehittymistä.</p> <p>Tutkimuksen motiivina oli kehittää omaa ammattitaitoa ja toimintaa tulevaisuudessa. Sillä haluttiin saada vastauksia siihen, miten toimintaa jatkossa tulisi kehittää, jotta musiikki voisi tukea mahdollisimman laaja-alaisesti lapsen kokonaisvaltaista kehitystä sekä äidin ja lapsen vuorovaikutussuhdetta.</p> <p>Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytettiin haastattelua sekä osallistuvaa observointia. Haastateltavina oli kolme äitiä, jotka olivat käyneet musiikkileikkikoulussa lapsensa kanssa aktiivisesti noin 1 ½ vuoden ajan. Harrastuksen alkaessa lapset olivat noin 3 kuukauden ikäisiä. Tutkija itse toimi musiikkileikkikouluryhmän opettajana ja samalla observoijana.</p> <p>Tulokset osoittivat, että äidit käyttivät musiikkia kotona päivittäin. Musiikkia hyödynnettiin niin vapais- sa leikkitalanteissa kuin perushoitotilanteissakin. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteet olivat vanhemmille hieman epäselvät, myöskään musiikin vaikutuksia lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ei tiedostettu.</p> <p>Tulevaisuudessa vanhemmille tulisi perustella paremmin eri työtapojen ja menetelmien tavoitteet. Motivaatiota musiikin käyttöön vanhemmilla kuitenkin on.</p>	
Asiasanat – Keywords Varhaisiän musiikkikasvatus, varhainen musiikillinen vuorovaikutus, kehityspsykologia, musiikillinen kehittyminen, haastattelu, toimintatutkimus	
Säilytyspaikka – Depository Musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	1
2. LAPSEN KEHITYS SENSOMOTORISESSA VAIHEESSA	4
2.1 Motorinen kehitys.....	4
2.2 Kognitiivinen kehitys.....	8
2.3 Perusturvallisuuden syntyminen	10
2.4 Kielen ja kommunikaation kehittyminen	11
2.5 Sosiaalinen kehitys	15
2.6 Minä synty ja kehitys.....	16
3. VUOROVAIKUTUS	20
3.1 Äidin toiminta	23
3.2 Vauvan toiminta	25
3.2.1 Katse	25
3.2.2 Pään toiminnot	27
3.2.3 Kasvojen ilmeet.....	28
3.3 Vuorovaikutuksen rakentuminen.....	29
4. MUSIIKKI JA VUOROVAIKUTUS.....	33
4.1 Musiikillinen kehitys ja varhainen vuorovaikutus	33
4.2 Varhaisiän musiikkikasvatus	39
4.2.1 Tavoitteet.....	39
4.2.2 Musiikilliset työtavat.....	41
4.2.3 Toiminta lapsen kanssa.....	43
4.3 Varhainen vuorovaikutus ja musiikkiterapia	46
4.4 Kehityksen huomioonottaminen muskaritoiminnan suunnittelussa	49

5. TUTKIMUSASETELMA	52
5.1 Tutkimuksen lähtökohdat	52
5.2 Tutkimusongelma.....	52
5.3 Tutkimusmenetelmät.....	53
5.4 Muskarituokioiden suunnitelmat ja tavoitteet.....	56
5.5 Aineiston keruu	60
5.6. Aineiston analyysi	62
5.7 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	62
6. TUTKIMUSTULOKSET	64
6.1 MARJA.....	64
6.1.1 Muskariharrastuksen syyt.....	64
6.1.2 Tietämys ja uuden oppiminen.....	65
6.1.3 Musiikin käyttö arjessa	66
6.2 MERJA.....	69
6.2.1 Muskariharrastuksen syyt.....	69
6.2.2 Tietämys ja uuden oppiminen.....	70
6.2.3 Musiikin käyttö arjessa	71
6.3 HANNA	74
6.3.1 Muskariharrastuksen syyt.....	74
6.3.2 Tietämys ja uuden oppiminen.....	74
6.3.3 Musiikin käyttö arjessa	75
7. TULOSTEN TARKASTELU	80
7.1 Muskariharrastuksen syyt	80
7.2 Tietämys ja uudet kokemukset.....	81
7.3 Musiikin potentiaalit arjen tilanteissa	82
8. PÄÄTÄNTÖ	90
LÄHTEET	93

1. JOHDANTO

”Musiikki on kuin aurinko, sen säteet voivat koskettaa kaikkia kehityksen osaluuetta.” (Donna Wood: Move, Sing, Listen, Play)

Olen itse aiemmalta koulutukseltani musiikkipedagogi ja erikoistunut varhaisiän musiikkikasvatukseen. Tästä syystä halusin tutkia juuri jotakin varhaisikään ja musiikkikasvatukseen liittyvää aihetta. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutussuhde tuntui kiinnostavalta aiheelta johon en ollut aiemmin juurikaan perehtynyt. Varhaisiän musiikkikasvatuksen nostaminen tämän teeman rinnalle tuntui taas luontevalta koulutuksen ja työkokemuksen vuoksi. Halusin selvittää millaisia mahdollisuuksia ja keinoja minulla olisi työlläni musiikkileikkikoulunopettajana tukea äidin ja vauvan vuorovaikutussuhdetta.

Olen käytännön opetustyön kautta huomannut, että varhain aloitettu tavoitteellinen musiikkikasvatus luo positiivisen suhteen musiikkiin ja tukee osaltaan ihmisen kokonaisvaltaista kehitystä läpi elämän. Siksi varhaisiän musiikkikasvatuksen merkitystä ja musiikin monia mahdollisuuksia ei tulisi unohtaa varhaislapsuudessa. Lapsuus luo pohjaan ihmisen myöhemmälle elämälle.

Teoriataustani pohjautuu enimmäkseen Daniel Sternin teoriaan. Stern on perehtynyt pienten vauvojen ja heidän hoitajien arkipäiväisiin vuorovaikutustilanteisiin kodeissa, leikkikentillä, puistoissa, julkisissa liikennevälineissä sekä tutkimuslaboratoriossa. Sternin teoria kuvaa vauvan minän ja tietoisuuden kehittymistä; kuinka vauvasta tulee kuuden ensimmäisen kuukauden aikana inhimillinen olento, ihminen.

Vauva oppii ensimmäisen puolen vuoden aikana, kuinka sosiaalista vuorovaikutusta ylläpidetään, ja miten sitä säädellään. Tutkimuksessa on tarkasteltu en-

simmäistä vuorovaikutussuhdetta ja sitä, miten sekä hoitaja (äiti) että vauva vaikuttavat suhteen syntyyn, rakenteeseen, tavoitteisiin ja tapaan, jolla suhde vaikuttaa lapsen koko kehitykseen.

Kirjassaan Stern esittelee ensimmäisiä inhimillisiä ärsykeitä, joita hoitaja välittää vauvalle kasvoillaan, äänellään ja muilla tavoin. Hän tarkastelee myös vauvan hallitsemia käyttäytymis- ja aistitoimintoja, joiden avulla se tutustuu ja vaikuttaa ympäröivään maailmaan. Näistä tuloksista Stern vetää johtopäätökset ja tekee teoreettisia ajatusrakennelmia siitä, miten äidin ja vauvan erilliset käyttäytymistoiminnot vaikuttavat toisiinsa. Hän esittelee näkemyksensä miten vuorovaikutus rakentuu, mihin sillä pyritään ja mikä sen merkitys on lapsen kehitykselle. Hän käy myös läpi joitakin tapoja, joilla vuorovaikutus voi häiriintyä.

Varhaisen vuorovaikutuksen lisäksi teoriaosassa esitellään lapsen kehitystä sensomotorisessa vaiheessa, josta mm. Jean Piagetin, Erik H. Erikssonin ja Margaret Mahlerin teorioiden pohjalta. Esittelen varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteita ja työtapoja sekä lapsen musiikillista kehittymistä ensimmäisen puolentoista ikävuoden aikana. Otan esille myös musiikkiterapian näkökulman varhaiseen vuorovaikutukseen. Koska musiikkiterapian ja varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat ja menetelmät ovat samanlaiset, musiikkiterapiatutkimuksiin nojaten voidaan hakea perusteluja sille, miksi varhaisiän musiikkikasvatuksella voitaisiin tukea varhaista vuorovaikutusta.

Tutkimusstrategisena lähestymistapana tässä tutkimuksessa on toimintatutkimus, jolle luonteenomaista on reflektiivisyys eli oman subjektiviteetin, ajattelutapojen ja kokemuksen sekä itsensä tarkastelu. Tällöin tukija pyrkii katsomaan toimintaansa ja ajatteluaan uudesta näkökulmasta ja pyrkii ymmärtämään, miksi ajattelee ja toimii niin. Toimintaa seuraa havainnointi, sitä reflektointi ja reflektointia uudelleensuunnittelu. Tutkimusta tehdään siis itsestä ja meistä tarkoituksena kehittää sosiaalista toimintaa.

Valitsin yhdestä musiikkileikkikouluryhmästäni kolme äitiä haastateltaviksi. Valintakriteereinä oli, että he olivat aloittaneet harrastuksen lasten ollessa noin kolmen kuukauden ikäisiä ja käyneet aktiivisesti muskarissa näiden 1 ½ vuoden aikana. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu.

Tutkimukseni ennako-oletuksena oli, että tavoitteellisesti toteutettu varhaisiän musiikkikasvatus tukee ja edesauttaa äidin ja vauvan varhaisen vuorovaikutuksen syntymistä ja kehittymistä. Tästä olettamuksesta nousi seuraavanlaisia kysymyksiä, joille toivon saavani tutkimuksellani vastauksia: mitkä tekijät motivoivat äitejä tuomaan lapsensa musiikkileikkikouluun, miten musiikki ilmenee perheen arkipäivässä, kuinka äidit kokevat musiikin vaikuttavan äidin ja vauvan väliseen vuorovaikutussuhteeseen, kuinka musiikkileikkikoulussa käytettävät erilaiset työtavat vaikuttavat varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen ja lapsiperheen arjen sujumiseen. Samalla halusin saada myös selville kuinka minun kannattaisi kehittää opetustani tulevaisuudessa, jotta musiikki ja koko musiikkileikkikoulun toiminta voisi tukea mahdollisimman paljon sekä varhaista vuorovaikutussuhdetta että lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä.

Käytän tutkimuksessani musiikkileikkikoulusta ja sen toiminnasta käsitettä muskari, joka on vakiintunut suomen kielessä yleiseksi termiksi.

2. LAPSEN KEHITYS SENSOMOTORISESSA VAIHEESSA

Lapsen kehitykseen vaikuttavat perintö- ja ympäristötekijät, mutta jokainen lapsi kehittyy kuitenkin yksilöllisesti. Kehitysvaiheissa on toki tiettyjä lainalaisuuksia, mutta lapset kehittyvät omalla tavallaan ja omassa rytmissään. (Jarasto & Sinerovo 1997, 17-19.) Seuraavassa olen kertonut lapsen kehityksen yleisiä piirteitä eri ikävaiheissa.

2.1 Motorinen kehitys

Motoriikan eli liikkeiden kehitys on elinikäinen tapahtuma alkaen hedelmöityksestä ja jatkuen aikuisuuteen. Motorinen kehitys pohjautuu keskushermoston, luuston ja lihaksiston kehitykseen, mutta myös ympäristön virikkeet, persoonallisuus sekä motivaatio vaikuttavat motoristen taitojen kehittymiseen. Lapset ovat myös yksilöitä, joten jokaisen kehitysaikataulu on erilainen. Jokainen opittava motorinen taito edellyttää, että lapsi on kehittynyt rauhassa ja saavuttanut vaadittavan kypsyyden. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1997, 145.)

Motorisesta kehityksestä voidaan erottaa kolme päälinjaa: 1) lihasten säätely kehittyy kokonaisvaltaisista liikkeistä eriytyneisiin liikkeisiin, 2) kefalokaudaalisesti eli päästä jalkoihin ja 3) proksimodistaalisesti eli keskeltä äärialueille. Päästä jalkoihin etenevässä kehityksessä lapsi oppii ensin hallitsemaan päänkannattajalihaksia, siten vartalon lihaksia sekä käsien ja jalkojen lihaksia. Keskeltä äärialueille tapahtuvassa kehityksessä lapsi hallitsee ensin olkavarsien liikkeet ja vasta sitten kyynärvarsien ja ranteiden liikkeet sekä sormiliikkeet. (Aaltonen ym. 1997, 145-146.)

Koska vastasyntyneen keskushermosto ei ole vielä täysin kehittynyt, niin vauvan liikkeet mahdollistuvat vain refleksien eli heijasteliikkeiden avulla. On kuitenkin tutkittu, että myös omat havainnot saavat lapsen reagoimaan ympäristöön aktiivisesti. Tästä tulee käsite sensomotorinen kehitys, jolla tarkoitetaan, että lapsi oppii aistiensa (senso = aisteihin perustuva) avulla reagoimaan ympäristön ärsykkeisiin. (Aaltonen ym 1997, 146; Holle 1981, 19.)

Päinmakuulla ollessaan vastasyntyneen raajat ovat koukussa; käsivarret ovat lähellä vartaloa ja kädet nyrkissä, jalat ovat molemmin puolin vartaloa kantapäät ovat ylhäällä. Pää on kääntyneenä toiselle puolelle. Noin kuukauden ikäisenä vauva osaa nostaa päätään hetkeksi ja kääntää sitä varovasti. Vauva ei kuitenkaan pysty vielä kannattelemaan itseään eikä liikuttelemaan raajojaan tahdonalaisesti. Vauva säikähtää helposti voimakkaita valoja ja kovia ääniä ja reagoi niihin Moro-refleksillä. Tällöin vauvan kädet ja jalat ojentuvat sivuille yhtäkkiä. Vauva osaa kuukauden ikäisenä pitää päätään keskiasennossa ja katsoa hetken äitiään tai esinettä maatessaan selällään. Moro-refleksin lisäksi vastasyntyneillä on jalkojen ja käsien tarttumisrefleksi. Kun vauvan jalkaa tai kättä kosketta, vauva tahdostaan riippumatta koukistaa sormensa tai varpaansa ja ikään kuin tarttuu johonkin. (Zukunft-Huber 1991, 18-21, 44-45, 67, 93.)

Kahden kuukauden ikäisenä vauva osaa nojata hetkisen ajan kyynärvarsiinsa ja kannatella päätänsä sekä katsella molempiin suuntiin. Selinmakuulla ollessaan vauva alkaa hapuilla edessään olevia esineitä tai äidin kasvoja. Tarttumisyriytykset päättyvät kuitenkin nk. ”miekkailuasentoon” eli pää kääntyy toiselle puolelle, ja saman puolen raajat ojentuvat ja takaraivon puoleiset koukistuvat. Myös nyrkissä olleet kädet avautuvat tarttumisyriytyksissä. Kolmen kuukauden iässä vauvan kyynärpäänoja alkaa vakautua, ja hän pystyy kannattelemaan päätään hyvin. Selinmakuulla ollessa vauva pitää käsiään kasvojen yläpuolella, leikkii niillä ja tutkiskelee niitä työntämällä ne myös suuhunsa. Hän oppii tiedostamaan vartalon keskilinjaa koukistelemalla myös jalkojaan vartalon edessä. Moro-refleksi

alkaa pikkuhiljaa häipyä ja liikkeet alkavat muuttua tahdonalaisiksi. (Zukunft-Huber 1991, 25, 49, 69-71, 95.)

Neljän ja viiden kuukauden vaihteessa lapsi pystyy jo vatsallaan ollessa nojautumaan vain toiseen käteensä ja toisella kädellä tarttumaan ojennettuun esineeseen. Vauva osaa siis säilyttää tasapainonsa, mikä on hyvin tärkeä vaihe tulevan kehityksen kannalta. Tasapaino säilyy myös selinmakuulla, kun vauva tarttuu tietoisesti esineisiin, koskettelee kaikkea ja työntää esineitä suuhunsa. Tämä on mahdollista, koska vauva on tiedostanut vartalonsa keskilinjan. Vauva kierähtää kyljelleen ensi kertaa noin neljänkuukauden ikäisenä, tosin aivan sattumalta. Tasapaino ei kuitenkaan vielä tässä asennossa säily. (Zukunft-Huber 1991, 27, 51, 71, 97.)

Noin viiden kuukauden ikäisenä vauva oppii ojentamaan kädet kyynärpäistään suoriksi ollessaan päinmakuulla. Nähdessään jonkun kiinnostavan esineen, vauva alkaa ikään kuin "uimaan" esinettä kohti; hän vetää molemmat kätensä koukkuun irti alustasta, ylävartalo on koholla ja jalat potkivat ilmassa. Selinmakuulla ollessaan vauva tarttuu jalkoihinsa ja katselee niitä. Tällä asennolla nähdään olevan yhteys myöhemmin opittavalle istuma-asennolle. Vauva ikään kuin harjoittelee istuma-asentoa makuullaan ilman että selkäranka kuormittuu. Annettuihin esineisiin tarttuminenkin on määrätietoisempaa ja esineen siirtäminen kädestä toiseen onnistuu. Tämä viestii siitä, että vauvalla ei ole enää tarttumisrefleksiä ja hän on löytänyt kehonsa keskiviivan. Kyljelleen kääntymisestä tulee nyt tietoisempaa ja lapsi harjoittelee kokonaan kääntymistä. (Zukunft-Huber 1991, 29, 51, 73, 101.)

Seuraavan kahden kuukauden aikana vauva harjoittelee taitojaan, hän kohottautuu yhä ylemmäksi käsien varaan päinmakuulla ollessaan ja tutustuu omaan vartaloonsa silmien, käsien ja suun avulla selinmakuulla ollessaan. Sekä selinmakuulla että päinmakuulla ollessaan lapsi yrittää liikkua eteenpäin ja kohottautua pystyyn. Nämä jäävät vielä kuitenkin yrityksiksi. Lapsi oppii kääntymään se-

linmakuulta päinmakuulle puolen vuoden iässä. Tämän liikkeen oppiminen on välttämätön kävelemään oppimisen kannalta. (Zukunft-Huber 1991, 31-35, 53-57, 75-77, 103.)

Noin kahdeksan kuukauden iässä, kun lapsi osaa tukeutua käsien lisäksi polviinsa hän alkaa kääntymään akselinsa ympäri, jota kutsutaan viisarikäännökseksi. Vauva oppii kurottamaan päinmakuulla ollessaan toista kättä ylös esimerkiksi esinettä kohti, mikä auttaa myöhemmin lasta vetämään itsensä seisomaan. Vauva oppii myös kääntymään päinmakuulta selinmakuulle. Näitten opittujen taitojen kautta lapsi oppii kylkiasennon, jonka kautta hän myöhemmin oppii nousemaan istumaan. Lapsi osaa myös pitää esineitä molemmissa käsissään sekä oppii pitämään esinettä etu- ja keskisormella ja peukalolla. Tämän jälkeen, noin 10 kuukauden ikäisenä hän oppii pinsetti- eli peukalo-etusormi-otteen. Tarttuminen harjaantuu, ja lapsi osaa myös pudottaa esineitä tahdonalaisesti. (Zukunft-Huber 1991, 31-35, 53-57, 79-81, 105-113.)

Noin 10 kuukauden ikään mennessä lapsi oppii useimmiten ryömimään ja konttaamaan. Tämä onnistuu, kun lapsi oppii siirtämään painoaan taaksepäin ja sivusuuntaan. Saman ikäisenä lapsi opettelee myös istumaan. Tämä tapahtuu kylkiasennon tai konttausasennon kautta. Kylkiasennosta lapsi kohottautuu nk. ”merenneitoasentoon, jossa hän nojaa koko käteensä. Konttausasennon ollessa vielä hieman epävakaa, lapsi useimmiten kellahtaa sivulle ”vinoistuntaan”. Konttaamisen ja ryömimisen lisäksi lapsi oppii myös nousemaan seiniä ja esineitä vasten pystyasentoon. Ensiksi lapsi oppii polviseisannon, sen jälkeen toispolviseisannon, jonka kautta lapsi vetää itseään ylöspäin lopulta seisomaan. (Zukunft-Huber 1991, 37, 59-61, 83-87.)

Lapsi konttaa sujuvasti 11 kuukauden ikäisenä eli siirtää ristikkäisiä raajapareja vuoron perään eteenpäin. Myös tuetta istuminen onnistuu, tosin liikkumisinto on niin voimakas ettei lapsi viihdy istuma-asennossa kovin pitkään. Lapsi ottaa ensimmäiset askeleensa tukea vasten ja kävelee sivuaskelia. Konttaamisen vah-

vistuttua lapsi oppii kiipeämään esteiden yli sujuvasta. Lapsi oppii myös nk. karhunkävelyn eli lapsi kävelee jalkapohjiin ja kämmeniin tukeutuen. Kämmen- jalkapohja-nojasta onkin sitten helppo nousta kyykyn kautta seisomaan. Noin vuoden ikäisenä lapsi kävelee yleensä ilman tukea. (Zukunft-Huber 1991, 39-43, 63-65, 89-91.)

2.2 Kognitiivinen kehitys

Lapsen älyllinen kehitys tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa lapsen oman toiminnan ja häntä ympäröivän todellisuuden välillä ja on säännönmukaista. Älyllisen kehittymisen ensimmäinen virstanpylväs on pysyvän kohteen saavuttaminen, joka Piagetn mukaan tapahtuu noin 18 kuukauden iässä. Lapsi kehittyy ensimmäisen 18 kuukauden aina henkisesti erittäin nopeasti. Hän muodostaa tänä aikana itselleen kognitiiviset osarakenteet sekä tietyn määrän tunnereaktioita, joiden pohjalle havaintotoiminta ja äly sekä tunteet myöhemmin kehittyvät. (Piaget 1988, 8-12; Piaget 1977, 13.)

Vauvaikä on ratkaiseva koko myöhemmälle psyykkiselle kehitykselle. Vastasyntyneen vauvan henkinen elämä perustuu synnynnäisten aistien ja liikkeiden koordinaatioihin. Ensimmäisiä refleksejä on mm. imemis- ja tarttumisrefleksi. Refleksit muuttuvat ns. harjoituksiksi eli ne alkavat pikkuhiljaa vahvistua toiminnallisen harjoittelun avulla (rinnan imeminen onnistuu paremmin muutaman päivän kuluttua). Harjoittelun jälkeen refleksit johtavat käytännön erotteluihin ja tunteisiin, refleksiskeemat siis laajentuvat sensomotorisilla aineksilla. Tästä esimerkkinä peukalon imeminen, jossa on järjestelmällisesti koordinoidaan käsi-varren, käden ja suun liikkeitä. Koska vauvalla ei ole peukalonimemisrefleksiä, kyse on hankitusta taidosta. Refleksit ovat uusien käyttäytymismuotojen alkuläheteitä joita saavutetaan kokemusten avulla. (Piaget 1988, 28-29; Piaget 1977, 14-17.)

Refleksijaksojen harjoittelu tuottaa siis uudenlaisia elementtejä, joista muodostuu laajempia järjestyneitä kokonaisuuksia. Määrätyt liikkeet loppuvat sattumanvaraisesti sellaiseen lopputulokseen, että ne on mahdollista sulauttaa aikaisempaan skeemaan. Tällöin vauva on taas oppinut uudenlaisia liikkeitä. Voidaankin sanoa, että vauvalle muodostuu ensimmäisiä tapoja. Piaget'n kriteerein kysymyksessä ei ole vielä älykkyys, koska liikkeet ovat johtaneet sattumanvaraisesti uudenlaiseen tulokseen ilman tavoitteen asettamista. Tämä vaihe on olennainen osa sensomotoriselle kehitykselle, joka taas on vieläkin tärkeämpi lapsen henkiseen kasvulle. (Piaget 1988, 29-30.)

Noin neljän ja puolen kuukauden iässä vauva alkaa jäsentää yhteen silmän ja käden liikkeitä. Tämä tarkoittaa sitä, että vauva alkaa tarttua kaikkeen ja kosketelemaan kaikkea mitä näkee lähiympäristössään. Jos lapsi saa esimerkiksi narunvetäisyllä jonkun lelun soimaan, vauva yrittää samaa toisenkin lelun kanssa, vaikkei tämä toimisikaan samalla periaatteella. Tämä johtaa siihen, että ero tavoitteen ja keinon välillä alkaa hahmottua ja vauva on älykkyiden kynnyksellä. (Piaget 1977, 18-19.)

Ennen ensimmäistä ikävuotta kehittyy nk. käytännöllinen älykkyys. Piaget'n mukaan vauvalla ei vielä ole kykyä kielelliseen ajatteluun, mutta lapsi osaa esimerkiksi vetää jonkun kaukana olevan esineen lähemmäksi toisen esineen avulla. Tämä tarkoittaa, että vauvan on täytynyt ymmärtää molempien esineiden välinen suhde oivaltaakseen käytettävissä olevan keinon. Lapsella on tavoite, jonka saavuttamiseen hän etsii keinon. Keinot löytyvät tuttuja skeemoja eriyttämällä. Vähitellen vauva alkaa löytämän uusia keinoja yhdistelemällä asioita ja oivaltamalla niitä. (Piaget 1988, 30; Piaget 1977, 19-21.)

Edellä kuvattu sensomotorinen älykkyys jäsentää lapsen todellisuutta. Lapselle alkaa muodostua kuva esineiden pysyvyydestä, tilasta, ajasta ja syysuhteista. Lapsi oppii ettei esine lakkaa olemasta, vaikka se katoaa näköpiiristä. Lapsi op-

pii myös sen, minne esine joutuu, jos hän näkee sen piilotettavan jonnekin. Tämän oivaltaminen avaa lapselle myös sen, että hän pystyy tekemään eron fyysisen olotilamuutoksen ja sijainnin muutoksen välillä. (Piaget 1977, 21-24.)

2.3 Perusturvallisuuden syntyminen

Perusturvallisuuden syntyminen on tärkein kehitystapahtuma lapsen ensimmäisenä ikävuotena. Sillä, miten lapsi oppi luottamaan ihmisiin ja miten hänen tarpeistaan huolehditaan, vaikuttaa myöhemmin hänen elämässään itsetuntoon, itsevarmuuteen, optimismiin ja tulevaisuuteen luottamiseen. Tämä turvallisuuden tunteen muodostuminen on lasta hoitavan aikuisen varassa. (Jarasto & Siervo 1997, 27-28.)

Kimmo Lehtonen kuvaa väitöskirjassaan Musiikki psyykkisen työskentelyn edistäjänä (1986) Winnicotin (1958/1982 ja 1960/1982) teoriaan lapsen perusturvallisuuden ja symbolifunktion kehittymisestä. Vastasyntyneen vauvan ja äidin välinen riippuvuus on niin voimakas, ettei lasta ole olemassa ilman äitiä ja äidillistä huolenpitoa. Vauvan on siis mahdollista kokea ympäröivää maailmaa yksin, ilman sietämätöntä jännitystä ja ahdistusta vain äidin antaman suojan kautta. Kun äiti sopeutuu lapsen tarpeisiin ja vastaa sen fysiologisiin tarpeisiin antamalla hoivaa ja huolenpitoa, on lapsen mahdollista muodostaa illuusio siitä, että ulkoinen todellisuus on hänen hallittavissaan. (Lehtonen 1986, 94; Winnicot 1958/1982 ja 1960/1982.)

Lapsen minän kehittymisen kannalta on tärkeää, että äiti antaa tarvittavan suojan lapselle ja luo vuorovaikutuksessa tunteen turvallisesta olemassaolon jatkuvuudesta. Myös transitionaaliobjekti liittyy tähän olennaisesti. Transitionaaliobjekti on esine, joka symboloi lapsen ja äidin välistä suhdetta. Se edustaa myös äitiä, äidin korviketta tilanteessa, jossa lapsi on erossa äidistään. Transitionaa-

liobjektina voi myös toimia lapsen oma ääntely, eli musiikki voidaan nähdä yhdenlaisena objektina. (Lehtonen 1986, 95-96.)

Kiintymyssuhteen syntymisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että äiti on enemmän saavutettavissa kuin poissa. Mikäli vauva joutuu käyttämään transitionaaliobjektia liian kauan, kuva äidistä hämärtyy ja olemassaolon jatkuvuuden kokemus häiriintyy. Tämä vaikuttaa myös perusluottamuksen kehittymiseen erittäin negatiivisella tavalla. Lapsi joutuu tällaisen kokemuksen jälkeen aloittamaan alusta oman kehityksensä ilman tunnetta turvallista olemassaolon tunnetta. (Lehtonen 1986, 97-98.)

Transitionaaliobjektien käyttäminen edellyttää lapselta kykyä symbolisaatioon. Tämän kyvyn saaminen taas edellyttää, että lapsi on välillä erossa äidistään, mutta äiti kuitenkin palaa, ja äidin suoma hoiva ja huolenpito saa aikaan lapsen toipumisen eroahdistuksesta. (Lehtonen 1986, 98.)

2.4 Kielen ja kommunikaation kehittyminen

Lapsi jäsentää havaintomaailmaansa, tutustuu ympäristöönsä, hankkii ja saa tietoja kielen avulla. Kieli säätelee myös käyttäytymistä sekä on sosiaalisen vuorovaikutuksen, ajatusten ja tunteiden viestintäväline. Kielen oppiminen edellyttää normaalia keskushermoston kypsymistä sekä ympäristöstä saatuja virikkeitä. Lyytinen viittaa Jean Piaget'hen, jonka mukaan kielen kehitys on riippuvainen kognitiivisesta kehityksestä. Toimimalla vuorovaikutuksessa ympäristön ja sen ihmisten kanssa, lapsi voi rakentaa käsityksensä sekä kielestä että ympäröivästä maailmasta. (Lyytinen 1995, 105-106; Piaget 1962.)

Lyytisen mukaan Anisfeld (1984) ja Gombert (1992) näkevät lapsen aktiivisena oppijana; uusien asioiden oppiminen edellyttää lapselta omaa toimintaa ja sen

kautta oivaltamista. Lapsi tuottaa puhetta valikoiden havaintojensa pohjalta joita hän on tehnyt kieliyhteisönsä puhetilanteissa. Locken (1993) mukaan lapsen varhainen kognitiivinen kehittyminen on sidoksissa tunteisiin ja siksi tunteiden merkitys on yhtä tärkeä kielen omaksumiselle kuin motivaatio oppimiselle. Lapsen pyrkimys havainnoida ja tutkia ympäristöään sekä kuvata niitä kielen avulla voimistuu, koska hänellä on halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa asioita heidän kanssa. (Lyytinen 1995, 105-106; Anisfeld 1984; Gombert 1992; Locke 1993.)

Kielen oppiminen edellyttää tietoa lähiympäristön asioista ja tapahtumista sekä pysyvien mielikuvien muodostamista niistä. Kielen rakennesääntöjen oppiminen taas perustuu sanojen merkityksen ymmärtämiseen. Lasten nähdään vakiinnut-tavan ensin esineitä ja tapahtumia koskevaa ei-kielellistä tietoa ja omaksuvan niitä kuvaavia sanoja. Sen jälkeen he alkavat taivuttamaan sanoja ja yhdistele-mään niitä lauseiksi. (Lyytinen 1995, 106-107.)

Puhumaan oppiminen alkaa esikielellisestä vaiheesta. Esikielellisen vaiheen myötä kehittyy puhe, joka mahdollistaa verbaalisen kommunikaation ja ajattelun. Myös laulaminen näyttäisi kehittyvän esikielellisen puheen kanssa rinnan. Usei-den tutkimusten (Papousek 1996; Oller 1980; Holmgren ym. 1986) mukaan lap-sen esikielellinen kehitys voidaan jakaa kuuteen vaiheeseen:

0-1 kk fonaatio 0-1 kk

2-3 kk melodian modulaatio ja primitiivinen artikulaatio jokelluksessa

4-6 kk tutkiva vokaalinen leikki

7-11 kk toistava jokellus

9-13 kk monimuotoinen jokellus ja varhaiset sanat

12-18 kk yksisanainen vaihe. (mm. Papousek 1996, 104; Oller 1980; Holmgren ym. 1986.)

Aluksi lapsi oppii ääniteitä, jotka ovat tyypillisiä äidinkielelleen ja joita hän kuulee ympärillään käytettävän. Noin 2-3 kuukauden ikäinen vauva reagoi aikuisen pu-

heeseen ja hymyyn tai oman kehonsa liikutteluun kujertelulla ja naurulla. Tässä vaiheessa vauva oppii kontrolloimaan hengitystä ja fonaatiota. Noin puolenvuoden ikäinen vauva osaa jo jokellella toistaen konsonantti-vokaalitavusarjoja. Ääntelystä jokelteluun siirtymisen perustana on aikuisen ja vauvan kiintymyssuhde sekä normaalisti kehittynyt ja harjaantunut ääntöelimistö. Vauvan tulee siis osata kontrolloida kaarroksia ja vokaalintyyppisiä ääniä. (Lyytinen 1995, 108; Papousek 1996, 104.)

Jokelteluvaiheen jälkeen tulee vokaalisen laajentamisen ja tutkivan leikin vaihe, mikä tarkoittaa kiljumista, murisemista, huutoja, kuiskauksia, staccatoja, vokaaleja joissa sävelkorkeus vaihtelee jopa 2 oktaavin alueella. Vauva keksii uusia äänenmuodostustapoja käyttämällä kieltä ja sormia. Vauva osaa myös kontrolloida säveltasoa, sointiväriä, voimakkuutta, ajallisia kuvioita, sekä enemmän puheenkaltaisessa tuotannossa taajuuden muuttamista. (Papousek 1996, 104.)

Vokaalisen leikin vaiheelle tyypillistä on, että vauva toistaa ja muuntelee sattumalta keksimiään ääniä innokkaasti ja riemukkaasti. Tämä saa usein vanhemmatkin osallistumaan ja tarjoamaan malleja ja joskus "kilpailemaan" vauvan kanssa kaikkein haasteellisempien mallien tuottamisessa. Vanhemman antamat erilaiset mallit, kuten säveltason, tempon, rytmin ja voimakkuuden muuttaminen stimuloivat lapsen puheen kehitystä. Noin 6 kuukauden iässä vauva on saavuttanut vokaalisen leikin huipun, mutta se jatkuu kuitenkin tavupohjaisessa jokel-lusvaiheissakin, ja johtaa lopulta spontaaniin lauluun ja kulttuurin laulujen oppimiseen. (Papousek 1996, 105)

Jokelteluvaiheessa lapsi keksii lauseyksikön olemassaolon ja luonnehtii lausetta äänteiden ketjulla, joka on tuotettu tietyllä intonaatiolla. Tämä mahdollistaa vastavuoroisen kommunikaation lapsen ja aikuisen välille. Lapsi pystyy nyt käyttämään ääntään kommunikatiivisiin tarkoituksiin ja alkaa ymmärtää aikuisen puhetta melko paljon. (Lyytinen 1995, 108.)

Kanonisen jokelluksen vaiheessa vauva keskittyy enemmän tavujaksojen rytmiseen tuottamiseen ja on vokaalisesti rajoittuneempi. Tämä vaihe on erityisen tärkeä kielen oppimisen kannalta. Se on tärkeä myös musiikin kannalta, sillä jokellus sisältää säännöllisen pulssin mukaan järjestyneitä lyhyitä jaksoja, joissa on myös melodinen ulottuvuus. Monimuotoisen jokelluksen vaiheessa näistä kuvioista tulee vokaalisen toiminnan ja leikin ydin. Lapsen vokaalinen leikki voi myös laajentua tässä vaiheessa tyypillisten musiikillisten muotojen suuntaan laulamisen ja tanssin muodossa. Vauva toistaa tavujaksoja lyhyissä hyväraakenteisissa melodioissa, jotka ovat rytmikkäitä ja paikoin aksentoituja. Näitä fraaseja toistetaan sitten kokonaisuudessaan ja muunnellaan esimerkiksi rekisterin, rytmin, melodian kaaroksen, voimakkuuden yms. vaihteluilla. (Papousek 1996, 106.)

Noin vuoden iässä lapsi pystyy tuottamaan ensimmäiset merkitykselliset sanansa. Sanojen tuottaminen edellyttää kuitenkin sen, että lapsi on oppinut ymmärtämään sanan merkityksen jossain tilanteessa. Yleensä sanat ovat lyhyitä ja liittyvät lapsen lähiympäristöön. Sanoissa olevat vaikeammat konsonantit, kuten r, lapsi korvaa yleensä toisella kirjaimella tai jättää pois kokonaan. Myös pidemmät sanat ilmaistaan usein lyhennelmillä. (Lyytinen 1995, 108.)

Lapsi on myös saattanut osittain oppia joitakin tuttuja lauluja, ja tuottaa yksittäisiä fraaseja, jotka sisältävät mallinmukaisia melodian kaaroksia, rytmejä ja sanoja. Vanhemman malli laulamisesta saa lapsenkin yhtymään lauluun, virittymään samaan säveltasoon, liikkumaan samanaikaisesti musiikin mukaan, täydentämään fraasin loppusävelen, laulamaan kaikuna osia laulusta tai ennakoimaan seuraavaa fraasia. (Papousek 1996, 106.)

Aikuisen ja lapsen väliset jokapäiväiset vuorovaikutustilanteet ovat osa kielen ja kognitiivisten taitojen oppimista. Leikin ja muun toiminnan avulla lapsen on mahdollista jäsentää ympäristöään ja omaksua uusia asioita. Ilmein, elein ja kehon liikkein täydennetty puhe kiinnittää lapsen huomion ja lisää jäljittelyn halua.

Aikuinen välittää omalla käyttäytymisellään lapselle kielen erilaisia käyttötapoja. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus laajentaa ja monipuolistaa myös lapsen leikkiä, ajattelua ja mielikuvia kielellisten taitojen ohella. (Lyytinen 1995, 121.)

2.5 Sosiaalinen kehitys

Lapsuusiän toverisuhteet ovat merkityksellisiä sosiaalisen kehittymisen kannalta. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavia taitoja opitaan toverisuhteiden avulla ja omaa identiteettiään on mahdollista hahmottaa toverisuhteiden kautta. Suhteet ikätovereihin ovat paitsi merkityksellisiä tulevien vuorovaikutustaitojen harjoittelun kannalta myös olennainen osa lapsuuden sosiaalista maailmaa. Lapset luovat yhteisiä merkityksiä ja rakentavat sosiaalista ymmärrystään keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Poikkeus 1995, 122.)

Toverisuhteissa, toisin kuin vanhempien kanssa, vuorovaikutus vaatii enemmän ponnisteluja ja kiintymys pitää ansaita, koska vuorovaikutuskumppani ei välttämättä ole taitavampi kommunikoija niin kuin vanhempi on. Vuorovaikutus onkin sidoksissa lasten kognitiiviseen kehitykseen. Tavanomaisin tilanne, jossa hyvin pienet lapset ovat keskenään vuorovaikutuksessa, on leikki. Sen avulla on mahdollista harjoitella monenlaisia mielikuvia ja rooleja eikä se vaadi pelkkää kielen osaamista, vaan kommunikointi voi tapahtua myös toiminnan avulla. (Poikkeus 1995, 124.)

Jo 3-4 kuukauden iässä vauvat haluavat tavoitella ja kosketella toista vauvaa. Kun vauva osaa hymyillä ja äännellä, se hakee kontaktia toiseen niiden avulla vaikka se useimmiten olisikin yhdensuuntaista. Liikkumaan oppineet vauvat seuraavat yleensä toisiaan ja tutkivat toisiaan kosketellen toisten kasvoja. Noin yhden vuoden iässä vauvat pystyvät erottamaan tutun ikätoverin tuntemattomasta.

Vastavuoroisuus lisääntyy toisen ikävuoden aikana ja vuorovaikutusketjut pitenevät. (Poikkeus 1995, 124-125.)

Ainakin pienten lasten kohdalla vanhempien valinnat vaikuttavat mahdollisuuksiin olla vuorovaikutuksessa ikätovereiden kanssa. Vanhempi-lapsisuhteella ja sen laadulla näyttäisi olevan merkitystä tuleviin toverisuhteisiin. Turvallinen kiintymyssuhde edesauttaa myöhempää sosiaalisuuden, yhteistoiminnallisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Tosin vanhempisuhteen laatu on suhteellisen pysyvä, joten voi olla mahdollista, että toverisuhteiden laatu on yhteydessä aina sen hetkiseen vanhempisuhteeseen. Selvää kuitenkin on, että vanhempi-lapsisuhteella ja toverisuhteilla on vaikutusta toisiinsa. (Poikkeus 1995, 135-136.)

Kiintymyssuhteen lisäksi lasten keskinäisiin suhteisiin vaikuttavat muutamat muut seikat: tapa jolla vanhemmat ja lapsi ovat vuorovaikutuksessa, se miten vanhempi vahvistaa tai rankaisee lapsen sosiaalista käyttäytymistä, kuinka paljon tunteista ja sosiaalisista strategioista keskustellaan sekä millaisen mallin vanhemmat antavat vuorovaikutukseen. Vuorovaikutushan edellyttää toisen näkökulman ja kokemustaan ymmärtämistä ja riittäviä kommunikointitaitoja. Vanhempien ja muiden aikuisten tuki on tärkeää lapselle näiden taitojen harjoittelussa. (Poikkeus 1995, 136.)

2.6 Minä synty ja kehitys

Minän kehitys alkaa jo vauvan ollessa kohdussa, kun vauvasta tulee ”sinä”: vanhempiensa kuviteltujen keskustelujen toinen osapuoli, tunteiden ja mielikuvien kohde. Munter (1995) viittaa Sterniin (1985), jonka mukaan lapsella on aistimuksia minästä, kuten esimerkiksi tuntemuksia muutoksen aikaansaamisesta

ympäristössä, fyysisestä koheesiosta, ajan jatkuvuudesta ja mielessä olevista aikomuksista, jo paljon ennen minätietoisuutta ja kieltä. Stern jakaa minätunteen syntymisen neljään vaiheeseen, joista kukin vaihe määrittelee minäkokemuksen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden eri alueita. (Munter 1995, 72; Stern 1985.)

Sternin mukaan vauvalla on aluksi, noin kahteen kuukauteen asti tunne syntyvästä, kehittyvästä minästä, eli vauvalla on kokemuksia erillisten asioiden organisoitumisesta yhteen. Vauva siis kokee alusta alkaen jäsenyneyttä ja toimijuutta alkavassa vuorovaikutuksessa hoitajan kanssa. Se reagoi ulkoisiin sosiaalisiin tapahtumiin valioden ja etsii pysyviä piirteitä ympäristöstään. (Munter 1995, 72; Stern 1985.)

Syntyvän ja kehittyvän minätunteen jälkeen vauvalle muotoutuu tunne ydinminästä. Tämä tunne alkaa muotoutua, kun lapsi alkaa tutkia noin 2 kuukauden ikäisenä itseään suhteessa muihin ja sittemmin itseä muiden kanssa. Aluksi vauva alkaa tunnistaa omaa toimintaansa sekä fyysistä yhtenäisyyttä ja toimintojen sijaintia kehossaan. Hän tunnistaa myös sisäisiä tunteitaan, jotka liittyvät muihin minän kokemuksiin sekä ajan kulun, eli omien kokemusten jatkuvuuden ja tapahtumien kulun säännöllisyyden. (Munter 1995, 73; Stern 1985.)

Ydinminän muotoutumisen aikana vauvalle muodostuu myös alkeellinen me-tunne, tunne minästä toisen kanssa. Tämän tunteen perustana on vastavuoroisuus vauvan ja aikuisten välillä. Esimerkiksi kasvojenpiilotusleikit, läheisyyden tunteita synnyttävät tilanteet, ruokailun ja nukkumisen säätely tuottavat vauvalle tunteita, joita ei ole olemassa ilman toista ihmistä. Lapsen muistiin alkaa kiinnittyä kokemuksia esiin kutsuttavasta kumppanuudesta: tarvittaessa on toinen ihminen saatavilla. (Munter 1995, 73; Stern 1985.)

Noin 7 kuukauden iässä vauvalle alkaa kehittyä tunne subjektiivisesta minästä. Vauva alkaa ymmärtää että hänellä itsellään ja myös muilla on "mieli", ja että

toisen ihmisen sisäinen tunne voi olla sama kuin hänellä itsellään oleva. Vauvalle syntyy kyky kokea psyykkistä läheisyyttä ja tunnistaa vanhempien empatia prosessina, mutta edellytyksenä on yhteisessä viitekehyksessä toimiva kommunikaatio. (Munter 1995, 73; Stern 1985.)

Kielellisen minän tunne syntyy toisen ikävuoden aikana, kun lapsi alkaa puhua. Kieli luo edellytykset itseä ja toista koskevalle ymmärrykselle, että itsellä on erilainen ja henkilökohtainen tieto ympäristöstä kuin toisella ihmisellä. Kieli lisää vuorovaikutustapoja: se on väline, jolla voi luoda ja neuvotella yhteisiä merkityksiä sekä synnyttää molemminpuolisia kokemuksia. Myös persoonallisen kokemuksen sisäinen eriytyminen mahdollistuu kielellisen ja ei-kielellisen ilmaisun eriytyksen myötä. (Munter 1995, 74; Stern 1985.)

Munter esittelee myös Bowlbyn (1971) kiintymyssuhdeteorian, jonka mukaan minä ei kehity vaiheittain kuten Stern esittää vaan turvallisuutta ja läheisyyttä koskevien kehitystehtävien täyttämistä. Läheiset ihmissuhteet mahdollistavat sisäisten työskentelymallien muodostumisen, mitkä säätelevät turvallisuuden ja läheisyyden tunnetta. Minän työskentelyn mallit kehittyvät kun lapsi kehittää sisäiset työskentelymallinsa kiintymyshahmoistaan. (Munter 1995, 75; Bowlby 1971.)

Bowlbyn mukaan minän työskentelymallit muotoutuvat lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa ensimmäisen ikävuoden loppupuolella. Lapsi, joka kokee, että vanhempi on emotionaalisesti saatavilla ja antaa tukea, minän työskentelymalliksi muodostuu mielikuva rakastettavasta ja pärjäävästä itsestä. Jos lapsi kokee vanhempansa hylkäävinä, sille voi muodostua malli arvottamasta minästä. (Munter 1995, 75; Bowlby 1971.)

Myös muiden kiintymyssuhdeteorioiden mukaan minän syntyyn vaikuttaa läheisesti vauvan ja vanhemman (lähinnä äidin) vuorovaikutus. Lapsen minä syntyy vanhemman organisoimassa hoivan kentässä, kun tietyt toimet, esimerkiksi ne-

gatiivisten tunnetilojen lievittäminen, johtavat toistuvasti tiettyyn tulokseen. (Munter 1995, 76-77.)

Mm. Fogel (1993) on esittänyt minän syntymisen kulttuurisidonnaiseksi. Hänen mukaansa minä, kulttuuri ja kommunikaatio kuuluvat yhteen eikä mitään näistä voi olla olemassa ilman toista, vaan ne kehittyvät suhteessa toisiinsa. Fogelin mukaan vauva osallistuu syntymästään asti aktiivisesti kulttuuriin; vauvalla on tunne omasta itsestään jo syntyessään, ja kommunikaatio ympäristön kanssa on alkanut sikiövaiheessa. Minä kehittyy vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa. Kommunikoimaan vauva taas oppii, kun hän määrittelee itseään eli luo kulttuuria itselleen kommunikoidessaan kulttuurisesti taitavampien kanssa. (Munter 1995, 78-79; Fogel 1993.)

Fogelin teorian mukaan minä luo jatkuvasti itseään todellisissa tai kuvitelluissa dialogeissa. Yksilöllä ei ole minästään yhtenäistä yleistynyttä kuvaa tai mallia, vaan minä kehittyy jatkuvasti: jokainen uusi kohtaaminen luo uutta informaatiota, joka osa vuorovaikutuksessa olevien osapuolten yhteistä tulkinnan kehystä. (Munter 1995, 79; Fogel 1993.)

3. VUOROVAIKUTUS

Kun vuorovaikutus on hyväksyvää ja avointa, sillä on myönteinen vaikutus. Lapsen itsenäisyyden, tunneilmaisun aitouden ja ongelmanratkaisutaitojen tukeminen kehittävät lapsesta tasapainoisen, itsensä ja toisten kanssa toimeen tulevan ihmisen. Keskeisiä taitoja vuorovaikutuksessa on toisen kuunteleminen ja itseilmaisus. Verbaalin viestinnän ohella erityisen tärkeää on non-verbaalit ilmaisut, kuten ilmeet, eleet, asennot ja äänensävyt. Näiden kahden tulisikin olla yhteneväiset, jotta viestintä olisi toimivaa. (Jarasto & Sinervo 1997, 137-138.)

Varhaisen vuorovaikutussuhteen tutkimus on painottunut 1960-luvulle asti vanhemman, erityisesti äidin, asenteiden, kasvatustyylin sekä hoitotoimenpiteiden vaikutusten havainnointiin lapsen kehityksessä. Uudet tutkimustiedot vauvojen kehittyneistä havaintotoiminnoista sekä kognitiivisista ja sosiaalisista taidoista saivat tutkijat suuntaamaan huomion myös vauvan toiminnan merkitykseen vuorovaikutuksen rakentumisessa. (Lyytinen, Eklund & Laakso 1995, 58.)

Vuorovaikutus on vanhemman (tässä yhteydessä äidin) ja vauvan molemminpuoliseen säätelyyn sekä vaihtoon perustuva sosiaalinen suhde. Molempien osapuolten tarkoituksena on viestiä toiselle esimerkiksi tunnetiloistaan tai suhtautumisesta toiseen ja hänen reaktioihin katseilla, ilmeillä, eleillä sekä ääntelyllä. Vuorovaikutus perustuu toisen toiminnan täydentämiseen omalla toiminnalla. (Lyytinen ym. 1995, 59.)

Vauva on syntymästään asti sosiaalinen. Hänellä on tarve tutustua ympäröivään maailmaan ja erityisesti eläviin kohteisiin. Vastasyntyneen huomion kiinnittävät ihmiskasvot ja ihmisääni, erityisesti äidin ääni, jonka he tunnistavat jo hyvin varhain. Myös äidin toiminta on usein optimaalista vuorovaikutussuhteen syntymiselle, vaikka se onkin hyvin intuitiivista. Seurustellessaan vauvansa kanssa äidit

asettavat usein hyvin lähelle lasta, yksinkertaistavat puhettaan, ilmeitään ja eleitään sekä hidastavat puheen rytmiä. Tämä on todettu edesauttavan varhaisen kommunikaation ja kiintymyssuhteen muodostumista. (Lyytinen ym. 1995, 59-60.)

Äiti tulkitsee vauvan ääntelyn, eleet ja ilmeet kommunikatiivisiksi ja sijoittaa oman toimintansa lapsen liike- ja ääntelyvirtaan uskoen, että vauva tekee havaintoja ja etsii merkityksiä aikuisen ilmaisulle ja käyttäytymiselle. Äiti jäljittelee lapsen kasvojen ilmeitä ja ääntelyitä, joihin vauva alkaa vastaamaan jäljittelemällä vanhemman toimintaa. Tällainen näennäinen vastavuoroisuus käynnistää äidin ja lapsen vuorovaikutuksen ja antaa pohjan myöhemmille korkeampiasteisille kommunikaatiomuodoille. (Lyytinen ym. 1995, 60.)

Carlsson viittaa aiempiin tutkimuksiin (Trevartheniin & Aitkeniin 2001; Pelaez-Nogueras ym. 1996), joiden mukaan vastasyntyneellä on synnynnäinen tarve kiinnittyä päivittäiseen hoivaajaansa ja ylläpitää häneen yhteyttä. Yhteyden ylläpitoyrityksiä ovat hymy, itku, ääntely, katse, ele, jokellus, tarttuminen ja seuraaminen. Vauvan stressitaso nousee, mikäli äiti katkaisee vuorovaikutuksen lapsen esimerkiksi jäädyttämällä ilmeensä. Tutkimusten mukaan stressi häviää kokonaan, äidin fyysisen kosketuksen (silittely, sylissä pitäminen yms.) avulla. (Carlsson 2007, 12; Trevarthen & Aitken 2001, 3-48; Pelaez-Nogueras, Gewirz, & Field, 1996, 12; Pelaez-Nogueras, Field, Hossain & Pickens, 1996).

Carlssonin mukaan myös Mäkelä (2005, 1543-1549) pitää fyysistä kosketusta erityisen tärkeänä vauvan varhaisessa kehitysvaiheessa. Mäkelän mukaan limbisen järjestelmän, joka säätelee sympaattisen ja parasympaattisen hermoston vireystasoja, keskeisimmässä kypsymissvaiheessa kypsyvät myös stressinhallintakeskukset. Tämä tapahtuu ennen 18 kuukauden ikää, joten toistuvan kosketuksen välittämän stressin väheneminen voi aiheuttaa pitkäaikaisia ja pysyviä muutoksia stressinsäätelykyvyssä. Siitä syystä toistuva rauhoittava kosketus on

tärkeää ennen 18 kuukauden ikää hermoston kehittymisen kannalta. (Carlsson 2007, 12; Mäkelä 2005, 1542-1549).

Vauvalle kehittyy jo muutaman kuukauden iässä ymmärrys mielialojen ja mielenkiinnonkohteiden jakamista toisen ihmisen kanssa. Hän osaa tehdä tulkintoja ja sillä on odotuksia äidin käyttäytymistä kohtaan. Vaikka lapsi onkin alusta asti aktiivinen vuorovaikutussuhteessa, niin äidin tulkinta lapsesta kommunikoivana, merkityksiä havaitsevana yksilönä on edellytys keskinäiseen ymmärrykseen ja merkitysten jakamiseen perustuvalla vuorovaikutuksella ja sen kehittymiselle. (Lyytinen ym. 1995, 60.)

Useat tutkijat (Carlsson 2007, Hughes 2006, Hautamäki 2003) viittaavat tutkimuksissaan John Bowlbyn (1980) luomaan kiintymyssuhdeteoriana. Kiintymyssuhdeteorian ajatuksena on se, että lapsen kokema äidinriisto ja äidin rakkauksen menetys voivat uhata lapsen kehitystä. Kiintymyssuhteen tehtävä on siis ensisijaisesti turvata lajin hengissä säilyminen, siten että lapsen ja äidin välinen etäisyys pysyy mahdollisimman pienenä. Näin ollen lapsen todellisella elinympäristöllä on merkitys hänen myöhempään kehitykseensä. (Bowlby, J. 1980; Hughes 2006, 26; Carlsson 2007, 13; Hautamäki 2003, 14-15.)

Ihmiselämän reunaehdot ovat riittävän turvan luominen itselle ja jälkeläisille sekä jälkeläisten tuottaminen. Siksi avuttomana syntyvä lapsi tarvitsee pitkäaikaisista kiinnittymistä ja kiintymystä hoitajaansa, lapsen eloonjäämisen edellytyksenä ja takeena on erityisesti aikuisen hoiva. (Hautamäki 2003, 18-19.)

Kiintymyssuhteen muodostumiseen ei kuitenkaan riitä pelkkä hoitajan läsnäolo, vaan tarvitaan myös riittävää varhaista vuorovaikutusta. Esimerkiksi äidin kärsiessä synnytyksen jälkeistä masennusta vuorovaikutus voi olla puutteellista. Tällöin myös kiintymyssuhteen kehittyminen voi viivästyä. Vauvan psyyken perusrakenteisiin vaikuttaa usein toistuva tapahtuma ja näihin liittyvät tunteet taas ankkuroituvat persoonallisuuteen. Carlsson viittaa objektiivisuhdeteorietikko Do-

nald Winnicottiin, jonka mukaan lapsen tapaan alkaa hahmottaa itseään vuorovaikutustilanteissa vaikuttaa toistuvat tilanteet lapsen ja hoitajan välillä. (Carlsson 2007, 13; Winnicott 1971).

Vauvaa oppii tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan, kun vanhempi reagoi johdonmukaisesti ja hellävaraisesti lapsen viesteihin. Tämä taas kertoo lapselle siitä, että on hyväksyttävää viestittää toiselle ihmiselle tunteistaan ja kokemuksistaan ja että se johtaa myönteiseen lopputulokseen. Kaikki tämä vahvistaa vauvan emotionaalisen itsesäätelyn ja myönteisen itsetunnon rakentumista. (Lyytinen ym. 1995, 61.)

Äidin ja vauvan vuorovaikutus vaikuttaa myös vauvan kognitiiviseen kehitykseen. Kielen kehityksen kannalta tärkeitä tilanteita on ne, joissa äiti ja vauva jakavat saman huomion kohteen. Hyvät edellytykset oppimiselle luo äidin taito pitää lapsi tarkkaavaisena mm. tunteenosoitusten, hymyjen ja kehumisen avulla. Tärkeää on toiminnan vastavuoroisuus, vaihtelevuus, sisällön merkityksellisyys sekä lapsen aktiivisen roolin salliminen. Lapsen korkeampiasteisten kognitiivisten toimintojen perustana on yhteistoiminta aikuisen kanssa. Varhainen vuorovaikutus toimii siis tukirakenteena lapsen kehitykselle. (Lyytinen ym. 1995, 60-61.)

3.1 Äidin toiminta

Vauva oppi ensimmäisen kuuden kuukauden aikana hallitsemaan suurimman osan inhimillisen kommunikaation perussignaaleista ja käyttäytymismalleista. Se tietää miten sosiaalinen vuorovaikutustapahtuma pidetään äidin kanssa käynnissä ja miten sitä säädellään. Tämä sosiaalisesti vuorovaikutukseksi kutsuttu, äidin ja vauvan yhteinen rytmi toimii vauvan kaikkien myöhempien vuorovaikutussuhteiden perustana. (Stern 1982, 9.)

Vauvan ensimmäiset vaikutelmat ympäröivästä maailmasta muodostuvat äidin kautta. Äidin vartalon liikkeet, kasvojen ilmeet ja eleet sekä ääni luovat vauvalle kuvan siitä, minkälaista on ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhdessäolo. Tämän perustiedon avulla vauva alkaa rakentaa itselleen käsitystä ihmisenä olemisesta. (Stern 1982, 16.)

Vauva saa äidin käyttäytymään itseään kohtaan aivan eri tavoin kuin aikuisia tai vanhempia lapsia kohtaan. Äidin käyttämät ilmeet vauvan kanssa toistuvat usein melko kaavamaisina ja ovat äärimmäisyyteen asti liioiteltuja niin paikallisesti kuin ajallisesti. Tyypillisiä ilmeitä ovat hämmästyttävä ilme, paheksuva otsanrypistys, hymy, myötätuntoa, huolestumista ja sympatiaa ilmaiseva ilme sekä neutraalit tai liikkumattomat kasvot. Nämä ilmeet liioiteltuina, toistuvina ja kaavamaisesti esitettyinä nousevat helpommin esiin ympäristöstä ja auttavat vauvaa erottamaan ne muihin ilmeisiin ja tavalliseen puheeseen kuuluvista ilmeistä. (Stern 1982, 18-23.)

Myös puheen puolella on eroteltavissa vauvan herättämän sosiaalisen käyttäytymisen kolme piirrettä. Vauvoille puhutaan yksinkertaisilla lauserakenteilla ja lyhyillä ilmauksilla. Puhe on yleensä merkityksettömiä äänneitä ja niiden muunteleminen. Yleensä äänen taso on tavallista korkeampi, äänen vaihteluväli on useimmiten liioitellun suuri. Myös ääntämistä liioitellaan, yksittäisiä sanoja ja tavuja painotetaan sekä puhenopeutta vaihdellaan. Äiti jättää ilmauksien väliin useimmiten normaalia pitempiä taukoja, jolloin vauvan on mahdollista käsitellä kuulemaansa ennen seuraavaa kommunikaatiojaksoa. (Stern 1982, 23-25.)

Kolmas äidin ja vauvan väliseen vuorovaikutukseen liittyvä tekijä on katse. Arkipäivän tilanteissa kaksi ihmistä ei puhumatta katso toisiaan silmiin suunnilleen kymmentä sekuntia pidempään. Äidin ja vauvan välinen katse taas saattaa kestää yli kolmekymmentä sekuntia. (Stern 1982, 27-28.)

Vauva luo ensimmäisten kuuden kuukauden aikana perustan kyvylle lukea ja tulkita muiden ihmisten käyttäytymiseen sisältyviä merkityksiä. Eli vauva oppii erottamaan toisistaan useimmat inhimilliset perusilmeet ja tuntemaan perussäännöt ja –merkit, joilla ääneen perustuvaa vuoropuhelua säädellään. Oppiminen kuitenkin edellyttää sen, että lapsi saa kokemuksia ja tietoja erilaisten ilmeiden ja käyttäytymispiirteiden perusmerkityksistä. Esimerkiksi tiettyihin kasvojen ilmeisiin kuulu tietynlainen ääni tai ääntely. (Stern 1982, 32-34.)

3.2 Vauvan toiminta

Vauvalla on synnynnäinen valmius olla tekemisessä toisten ihmisten kanssa. Vauva muovaa alusta asti itse ensimmäisiä ja tärkeimpiä ihmissuhteitaan, vaikka sen sosiaaliset valmiudet ovat vielä kehittymättömiä aikuisten valmiuksiin nähden. (Stern 1982, 45-46.) Seuraavaksi esittelen joitakin havaintotoimintoja ja motorisia kykyjä, joilla vauva pystyy osallistumaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja solmimaan ihmissuhteita.

3.2.1 Katse

Vauvalla toimii heti syntymästä asti visuomotorinen (katsominen ja näkeminen) järjestelmä. Vastasyntynyt vauva kykenee seuramaan silmillään kohdetta ja pitämään katseensa siihen kiinnittyneenä, vaikka näköaisti onkin vielä epätarkka. Vauva etsii kuitenkin itselleen virikkeitä ja järjestää kokemuksensa asteittain suureneviksi, monimutkaistuviksi ja laaja-alaistuviksi kokonaisuuksiksi. (Stern 1982, 46-47.)

Vaikka vauva joutuu luomaan koko esinemaailmansa alusta alkaen, se ei tarkoita sitä että hän olisi kuin tyhjä taulu johon elämäkokemukset jättävät jälkensä. Vauvalla on jo syntymähetkellä sisäisesti määräytyneitä havaintovalmiuksia, motorisia toimintakaavoja, kognitiivisia taipumuksia sekä kyky ilmaista tunteitaan. (Stern 1982, 47.)

Vauvan ensimmäisiä ja tärkeimpiä visuaalisia kohteita on äidin kasvot, jotka se näkee arkipäivän tilanteissa kuten syöttämisen ja vaipan vaihdon yhteydessä. Äidin kasvojen näkeminen on myös lähtökohta ihmissuhteiden muodostumiselle. Noin kuuden viikon iässä vauva oppii kiinnittämään katseensa äidin silmiin ja pitämään sen kiinnittyneenä kohteeseen. Tämä on merkittävä tapahtuma varhaisen vuorovaikutuksen kannalta. Äiti ei välttämättä tiedosta, että mitään merkittävää olisi tapahtunut, mutta äidin tunne yhteenkuuluvuudesta vauvansa kanssa vahvistuu. Vauva tulee äidilleen aidosti vastaanottavaksi ihmisolennoksi, jonka kanssa voi solmia ihmissuhteen. (Stern 1982, 50-51.)

Toinen merkittävä tapahtuma on noin kolmen kuukauden iässä, kun vauva pystyy kiinnittämään katseensa eri etäisyyksille. Aiemminhan hän oli pystynyt kiinnittämään katseensa kunnolla vain kohteisiin, jotka ovat olleet noin kahdenkymmenen sentin päässä silmistä. Vauva pystyy seuraamaan nopeasti liikkuvaa esinettä katseellaan ja pitämään katseensa kiinnittyneenä siihen. Vauvan visumotoriset taidot ovat jo lähes aikuisen tasolla, se pystyy jo kontrolloimaan näkemistään lähes täydellisesti. Tämä taito vaikuttaa osaltaan myös vuorovaikutukseen äidin kanssa, koska vauva voi osaltaan säädellä suhteen läheisyyttä katseensa avulla. (Stern 1982, 52-53.)

Ensimmäisen ikävuoden loppupuolella vauva on saavuttanut viimeisen visumotorisiin toimintoihin liittyvän kehityksellisen taidon. Silmä-käsi yhteistyön kypsyminen tietylle tasolle avaa tilaa toiminnallisille haluille ja vauva alkaa kiinnostua ympäristönsä esineistä. Nyt äidin rooli ei enää olekaan sama, kun vauvan siirtyä tutkimaan ja tutustumaan ympäröivää esinemaailmaa. (Stern 1982, 54.)

3.2.2 Pään toiminnot

Pään liikkeet liittyvät olennaisesti katsekäyttäytymiseen. ne kehittyvät visuomotorisen kehityksen kanssa lähestulkoon samassa tahdissa. Vauvan tavasta suunnata katse äitiinsä voidaan erottaa kolme päätyyppiä: keskiasento, jossa vauva katsoo äitiä kasvoihin kasvat kohtisuoraan äitiä kohden, perifeerinen eli reuna-asento, jossa vauvan pää on kääntyneenä pois päin äidistä, mutta hän näkee äidin silmäkulmastaan sekä visuaalisen kontaktin täydellinen kadottaminen, jossa vauva kääntää päänsä pois eikä havaitse äitiään katseella. (Stern 1982, 54-55.)

Näissä asennoissa vauva saa erilaisia kokemuksia suhteessa äitiin sekä sensorisesti (visuaalisesti) että motorisesti (pään asentoon liittyvä). Vauva saa myös kokemuksia, että se voi itse asentoon muuttamalla vaikuttaa näihin kokemuksiin. Äiti taas saa vauvan tavasta katsoa paljon informaatiota vuorovaikutussuhteestaan vauvaan. Esimerkiksi katseen ja pään pois kääntäminen ei välttämättä tarkoita vuorovaikutuksen katkeamista, jos vauva katselee silmäkulmasta äitiään. (Stern 1982, 56-57.)

Vauva pystyy siis kolmannen tai neljännen elinkuukausien aikana viestittämään pään liikkeillään epätietoisuutta ja ristiriitaisia tunteita, joista äiti voi arvioida toimintaansa vuorovaikutuksen ylläpidossa. Stern antaa tästä hyvän esimerkin. ”Olettakaamme esimerkiksi, että vauva katkaisee katsekontaktin ja kääntää päänsä osittain (vaikkapa 45 astetta) pois päin, mutta kohottaa samalla kasvojaan. Äiti yleensä tulkitsee tämän kontaktin jatkumiseen tähtääväksi käyttäytymiseksi. Niinpä hän koettaakin saada vauvan huomion kokonaan käännetyksi puoleensa. Hän toimii kuin vauva olisi käyttäytymisellään viestittänyt äidille, että tämän on lisättävä ponnistuksia kontaktin säilyttämiseksi.” (Stern 1982, 57-58.)

3.2.3 Kasvojen ilmeet

Ihmisen perustunteita ilmaisevat kasvojen ilmeet ovat Darwinin havaintojen mukaan olemassa joko syntymähetkellä tai ne kehittyvät synnynnäisten mekanismien ohjaamina ensimmäisten elinkuukausien aikana. Näitä perustunteita ovat mm. mielihyvä, vastenmielisyys, suuttumus, pelko, ilo, suru sekä inho. Ei kuitenkaan voida väittää, että pienillä vauvoilla ilmeisiin liittyisi jokin kokemus tai ne olisivat sisäisten tunnetilojen ilmauksia. Vauvojen persoonallisuutta kuitenkin tyypitetään osaksi kasvojenilmeitten perusteella. (Stern 1982, 58-60.)

Noin kuuden viikon ja kolmen kuukauden välillä hymyn voidaan sanoa olevan ulkosyntyistä. Aiemmin vauvan on hymyillyt esim. nukkuessaan, mutta hymyt ovat olleet vain refleksienomaisia tapahtumia. Nyt vauvan hymy on reaktio siihen, mitä hän näkee tai kuulee. Helpoiten hymyn vauvan kasvoille houkuttavat ihmiskasvot, ihmisen katse, korkea ihmisääni ja kutittaminen. Hymy muuttuu sosiaaliseksi käyttäytymiseksi. (Stern 1982, 60-61.)

Noin kolmen elinkuukauden iässä vauva hymystä tulee välineellistä käyttäytymistä eli vauva hymyilee saadakseen jonkun reagoimaan. Tämän jälkeen vauva alkaa liittää hymyä muihin kasvojenilmeisiin tai niiden osiin. On tutkittu, että vauvat tarvitsevat visuaalista palautetta ja vahvistusta, jotta hymyilykäyttäytyminen voisi kunnolla kehittyä tästä eteenpäin. (Stern 1982, 62.)

Pahaa oloa kuvaavat ilmeet kuten totisuus, otsanrypistys, itkuinen irvistys ym. kehittyvät samantyyppisesti kuin hymy. Yksittäiset ilmeet ovat olemassa refleksi-toimintoina jo syntymähetkellä, mutta ne muuttuvat ulkosyntyisiksi aikaisemmin kuin hymy. Kolmanteen elinkuukauteen mennessä vauva pystyy käyttämään näitä ilmeitä sosiaalisiin ja välineellisiin tarkoituksiin ja näin ohjailemaan ja säätelemään vuorovaikutusta äidin kanssa. (Stern 1982, 63-64.)

Naurun kehittyminen on poikkeava verrattuna em. ilmeisiin. Naurua alkaa esiintyä vasta noin neljän - kuuden kuukauden iässä, jolloin kosketusärsyke laukaisee helpoimmin naurureaktion. Myöhemmin noin seitsemästä – yhdeksään kuukauden iässä reaktion saa aikaan kuuloärsykkeet ja kymmenestä – kahdenteentoista kuukauden iässä visuaaliset tapahtumat. (Stern 1982, 63.)

3.3 Vuorovaikutuksen rakentuminen

Katse, pään liikkeet ja kasvojenilmeet eivät ole vain erillisiä toimintoja vaan ne liittyvät toisiinsa muodostaen nk. käyttäytymispaketteja, joilla on oma kommunikatiivinen merkitys. Vauvan ei tarvitse oppia, että erilliset toiminnot kuuluvat yhteen ja ne suoritetaan samanaikaisesti, vaan toimintojen integraatio tapahtuu synnyynnäisesti. Myös äiti osaa vastaanottaa ja tutkia näitä ”paketteja” sekä reagoida niihin määrättyllä tavalla. (Stern 1982, 64-66.)

Vauva hallitsee viimeistään noin kolmen kuukauden iässä paljon erilaisia käyttäytymistoimintoja, joilla se säätelee kontaktinsa äitiin. Noin kuuden kuukauden ikään mennessä vauva on oppinut huomattavasti sosiaalisia taitoja ja kehittänyt äidin kanssa toimivan vuorovaikutustyylin. (Stern 1982, 64-66.)

Vauvan ja äidin välisessä vuorovaikutuksessa ei ole yhtä luonnonmukaista tapaa, vaan kukin vauva ja äiti löytävät ja tekevät omanlaisensa vuorovaikutuksen. Äidin ja vauvan vuorovaikutus on kehityksellistä molemminpuolisuutta, jossa kummankin kehitysmahdollisuudet kohtaavat. Siihen liittyy laaja tunteiden kirjo, jossa ilon ja onnen, hellyyden ja kärsivällisyyden hetket vuorottelevat hämmennyksen ja kaaoksen, avuttomuuden, epäonnistumisen, epätoivon, vierauden ja outouden hetkien kanssa. (Siltala 2003, 16.)

Vuorovaikutuksen vaikeudet korjaantuvat yleensä spontaanisti vanhempien ja vauvan toimesta. Vanhemmat korjaavat yleensä toistensa vuorovaikutusta siten, että isä korjaa äidin ja vauvan, ja äiti vastaavasti isän ja vauvan välistä vuorovaikutusta. Vanhempien kyky liikuttua ja haavoittua sekä tuntea avuttomuutta antaa perustan vuorovaikutuksen kehittymiselle. (Siltala 2003, 16-17.)

Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen myöhempään elämään. Ei tiedetä tarkkaan, mitä varhaisessa vuorovaikutuksessa tapahtuu, mutta sillä tiedetään olevan suuri merkitys neurobiologian säätelytapahtumaan ja päinvas-toin. Neurobiologian, perimän ja yksilöllisten vuorovaikutuskokemusten yhteistyö kehittää tunteita ja ajattelua. Jukka Mäkelä (1999 ja 2000) puhuu varhaisesta vuorovaikutussysteemistä, jossa pienet ja myönteiset vaikutukset kaoottiseen systeemiin voivat auttaa systeemiä eheytytymään, tyyntymään ja tervehtymään. Kaaoksessa on nk. saarekkeitä, jotka ovat kasvun turva. Mikäli myönteisiä vaikutuksia ei ole, kehitys voi jatkua kaoottisuuden suuntaan. (Siltala 2003, 17: Mäkelä 1999 ja 2000.)

Varhaisen vuorovaikutussysteemin häiriöt luovat kuitenkin korjaamisen mahdollisuuden ja uudenlaisen vastavuoroisuuden löytymisen. Siihen tarvitaan kuitenkin usein ulkopuolisia tukimuotoja ja hoitoja kuten esimerkiksi perhe ja perhesysteemit, isovanhemmat, toiset vanhemmat, ystävät sekä yhteiskunnan tuottamat palvelu-, tuki- ja hoitorakenteet. Äidin ja vauvan välillä oleva systeemi on siis hyvin herkkä ja helposti haavoittuva, horjuva, järkkyvä ja särkyvä. (Siltala 2003, 17-18.)

Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskauden aikana sikiön ollessa kohdussa. Tällöin vuorovaikutus on äidin ja sikiön välistä ruumiillista dialogia. Äidin mielikuvat kohdussa olevasta sikiöstä, omasta äitiydestään, vauvan isästä, omista vanhemmistaan sekä omasta itsestä vauvana toimivat vuorovaikutussuhteen rakentajina. (Siltala 2003,19.)

Ennen vauvan syntymään vanhemmilla ja sisaruksilla on mielikuva sikiöstä. Vanhempien mielessä on monenlaisia mielikuvia, jotka saattavat olla keskenään vastakkaisia. Usein nämä mielikuvat ovat peräisin vanhempien kehitysvaiheista ja omien vanhempien kanssa olleista vuorovaikutuskokemuksista. Aikaisempi elämä, kokemukset vanhempien kanssa ja eriytyminen vanhemmista sulautuu raskauteen. Mielikuvat sikiöstä voivat siis olla äidin ja vauvan vuorovaikutusta tukevia tai tuhoavia. Yleensä äidin ja sikiön vuorovaikutus heijastaa äidin ja hänen oman äitinsä välistä suhdetta. (Siltala 2003, 20-21.)

Siltala viittaa Piontelliin (1992), jonka tutkimusten mukaan äidin ja sikiön välillä käytävä dialogi on liikkeiden, rytmien, äänien, kosketusten, makujen ja tuntoaistien avulla tapahtuvaa. Sikiö tutkii kohtua erilaisin aistimuksin napanuoraan tarttumalla, imemällä ja leikkimällä sillä. Se saa paljon iho- ja tuntoelämyksiä elämästä erilaisina aaltoiluina, räjähdyksinä, luokse tulemisina ja häipymisinä. Näköaistimuksia se saa silmiään painelemalla sekä unia näkemällä. Sikiö maistaa lapsiveden maun, jonka se myös tunnistaa synnyttyään äidin nännistä. (Siltala 2003, 22; Piontelli 1992.)

Sikiö aistii myös erilaisia rytmejä kuten äidin sydämen, verenkierron, kävelyn, nukkumisen ja valveillaolon rytmit. Sikiö pystyy myös erottamaan äidin äänen muista äänistä. Äidin lämmin ääni saa sikiön kokemaan mielihyvää. Sikiö tunnistaa myös kipua, kylmän ja lämpimän vaihteluja sekä näkee unia. (Siltala 2003, 22; Piontelli 1992.)

Äidin ja vauvan yhteiset hetket ja tunnetilat löytyvät vauvan ollessa kohdussa. Äiti voi tunnistaa sikiön liikkeet ja hiljaisuuden, tulkita niitä ja vastata niihin omalla tavallaan. Tämä taas aktivoi lasta kommunikaatioon. Masentunut äiti saa sikiönkin passivoitumaan, koska ei jaksaa tunnistaa ja ottaa vastaan sikiön elämää ja ilmaisuja. Sisäinen mielikuva sikiöstä alkaa horjua. (Siltala 2003, 22.)

Vuorovaikutuksellisesti merkittävä tapahtuma on synnytys, jossa äiti siirtää lapsen uudenlaisen vuorovaikutuksen piiriin niin emotionaalisesti kuin ruumiillisestikin. Äidin ja vauvan on sopeuduttava uudenlaiseen tilanteeseen. Vauvan täytyy tunnistaa olevansa erillinen yksilö ja äidin on sopeuduttava vauvan omaan todellisuuteen, persoonallisuuteen ja sen piirteisiin, vaikka ne eivät vastaisi raskauden aikaisia mielikuvia. Myös ulkoiset raamit kuten synnytyspaikka, mukana olevien henkilöiden tuki ja ymmärrys ja synnytys tapa vaikuttavat synnytykseen ja syntymään ja siinä vuorovaikutuksen syntymiseen äidin ja vauvan välille. (Siltala 2004, 23-24.)

Synnyttyään vauva on utelias, se hakee yhteyttä monipuolisin aistein äitiinsä sekä tunnustelee ja kokeilee ympäristöään. Äidin tuttu haju, maku, liikkeet ja ääni, jotka vauva tunnistaa ja erottaa jo muutaman päivän ikäisenä sekä äidin katse ja uudenlainen kosketus voimistavat vuorovaikutusta äidin ja vauvan välillä. Äiti vastaa vauvan antamiin merkkeihin tunnistamisesta omilla merkeillään, kuten hymyilemällä, koskettelemalla ja puhelemalla. Tällä tavoin hän pitää yllä ja voimistaa vauvan valmiuksia kiinnittyä ja kiintyä itseensä. Molemmat täydentävät toistensa toimintoja ja tulevat toisilleen ja itselleen sekä psyykkisesti että fyysisesti läsnäoleviksi. Äidin turvallisuus, hyväolo, helpotus ja rauha välittyvät lapseen, jotka äiti voi kokea vastavuoroisesti lapsesta. (Siltala 2004, 26-27.)

Äiti ja vauva tarvitsevat yhteistä aikaa, jotta he voivat oppia havaitsemaan ja ottamaan vastaan toistensa merkkejä ja ilmaisuja. Kun äiti oppii tulkitsemaan vauvaansa ruumiin kielellä ja ajatuksilla, vauvalle muodostuu syy-seuraussuhteista mielikuvia, jotka mahdollistavat turvallisen kiintymyssuhteen. Äidin kyky eläytyä vauvan erilaisiin tunnetiloihin on vauvan oman eläytymiskyvyn edellytys. Kun äidin ja vauvan toiminnot täydentävät toisiaan ja mielentilat tavoittavat toisensa syntyy uusia havaintoja ja kokemuksia ja sitä kautta myös kokemus omasta itsestä toisen kanssa. Tämä taas johtaa uudenlaisiin vuorovaikutuskokemuksiin. (Siltala 2004, 29.)

4. MUSIIKKI JA VUOROVAIKUTUS

4.1 Musiikillinen kehitys ja varhainen vuorovaikutus

Lehtonen (1986) viittaa väitöskirjassaan Noyn (1968) tutkimukseen musiikillisten taitojen kehittymisestä. Noyn mukaan äidin ja vauvan välisen varhaisen ja primitiivisen kommunikaation keskeisiä piirteitä ovat tunnepitoisuus ja kokonaisvaltaisuus. Kommunikaatio perustuu siihen, miten vauva tuntee erilaiset kosketukset, hahmot ja ääniärsytykset. Äidin ja vauvan välinen kommunikaatio ilmenee erilaisina liikkeinä, rytmeinä ja hahmoina, joihin musiikkikokemus ja –nautinto liittyvät. Se muodostuu läheisistä ja auditiivisista kontakteista ja on erityisen herkkä ja hienorakenteinen järjestelmä. Musiikkinautinnon alkuperän nähdään liittyvän tähän äidin ja vauvan varhaiseen vuorovaikutukseen. (Lehtonen 1986, 91; Noy 1968, 333.)

Edelleen Lehtonen viittaa Spitziin, jonka mukaan varhaisessa vuorovaikutuksessa saatavat aistimukset ja niistä muodostuvat kokonaisuudet ovat samankaltaisia musiikin peruselementeistä muodostuvan kokonaisuuden kanssa. Musiikin miellyttävyys ja epämiellyttävyys koetaan samalla tavalla kuin varhainen vuorovaikutuskin. Tämän käsityksen mukaan voidaankin todeta, että musiikki muodostaa elementtiensä kautta auditiivisen kanavan ihmisen varhaiseen, non-verbaaliin kehitysvaiheeseen. (Lehtonen 1986, 91-92; Spitz 1965, 135.)

Vauvan ajattelu ennen kielen kehittymistä on ruumiillisten merkityskokemusten ymmärtämistä ja käsittelemistä elämyksellisesti joihin myöhemmin kehittyvä kieli ei kykene. Lapsi kokee ja käsittelee tunne-elämän pohjalta ympäröivää maailmaa muodostaen kokonaisvaltaisia emotionaalisia merkityskokemuksia. Lehtos-

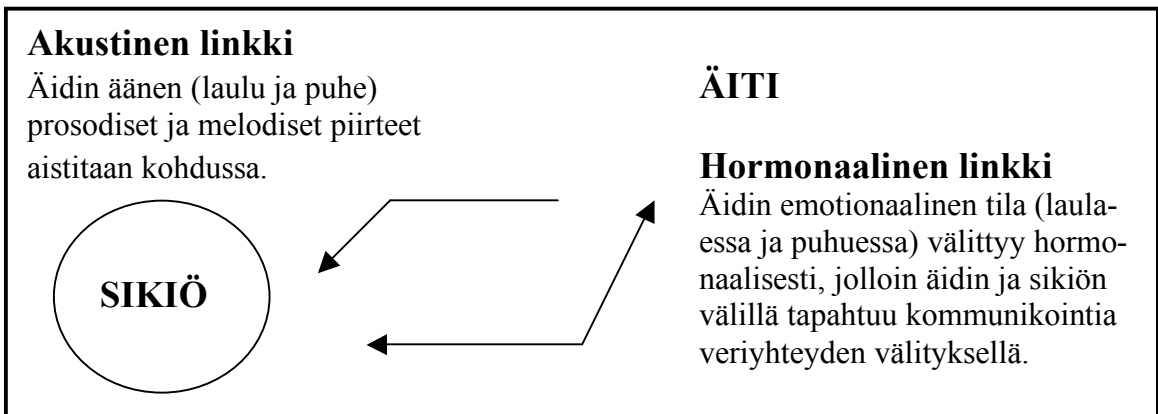
ta ja Langeria lainaten: musiikki voi olla totta tavalla, johon kieli ei pysty ja siinä piilee musiikin todellinen voima. (Lehtonen 1986, 102-103; Langer 1967, 27.)

Musiikki sijoittuu psyykkisen, fyysisen ja ulkoisen tapahtumisen raja-alueelle, jossa kaikki on mahdollista. Tämä raja-alue on symbolifunktioon pohjautuva ja siellä lapsi voi läpielää ja käsitellä pelkojaan ja vaikeuksiaan turvallisesti symbolien muodossa. Musiikki voi edustaa leikin tavoin symbolia, jonka avulla lapsi voi ilmaista ja läpielää em. asioita. Musiikin avulla voidaan jakaa ja ymmärtää sellaisia kokemuksia, joita ei voida verbaalisesti ilmaista. (Lehtonen 1986, 104-105.)

Vastasyntyneen ensimmäisiä kuukausia voidaan luonnehtia vokaalisen leikin kaudeksi. Vauvan vokaaliset tuotokset voidaan tulkita yhtä hyvin musiikillisiksi glissandoiksi kuin puhetta edeltäviksi prosodioiksi. Puheella ja laululla on yhteinen alkuperä. Lapselle suunnatulle puheelle on tyypillistä sykkeen säätely, äänen laatu ja kertova muoto samoin kuin ilmeikkäät prosodiset ääriiviivat, glissandot ja harmoniset intervallit (terssi, kvartti, kvintti ja oktaavi). Vastasyntyneellä on kyky kuulla äänistä hienovaraisia eroja. Siksi kielen kehityksen kannalta tärkeitä ovat fraasia määrittelevät prosodiset hahmot. (Welch 2005, 239-240; Eimas, Siqueland, Jusczyk & Vigorito 1971.)

Trehubin (2001) mukaan edellä mainittuja piirteitä esiintyy myös lapselle lauletaessa. Lapsille tarkoitetut laulut ovat usein yksinkertaisia, niissä on paljon toista, niiden säveltasot ovat korkeampia, tempo on hitaampi ja ne ovat tunnerikkaampia. (Trehub 2001, 671; Welch 2005, 239-240.)

Welch on rakentanut aiempien tutkimusten pohjalta (mm. Keverne ym. 1997, Thurman ja Gamsch 2000, Damasio 1994 ja Thurman 2000.) kaavion (kuvio 1) kuinka äidin musiikin kokemiseen liittyvät tunteet välittyvät sikiölle sekä hormonaalisesti että auditiivisesti.

KUVIO 1. Äidin tunnetilan välittyminen sikiölle. (Welch 2005)

Äidin kokemat tunteet heijastuvat hänen ääneensä ja perustana olevaan tunnetilaan. Laulamiseen, soittamiseen (äidin itsensä) tai musiikin kuuntelemiseen yhdistyy yleensä mielihyvän kokemus, joka taas tuottaa positiivisen tunnetilan niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Tämä tila välittyy hormonaalisesti kohdussa olevaan sikiöön veriyhteyden välityksellä. Näin ollen sikiölle välittyy kahta kanavaa pitkin musiikin ja siihen liittyvän tunnetilan yhteys. Sikiöhän kuulee kohdun läpi ääniä sekä kokee niitä liikkeiden välityksellä. Äidin musiikillinen nautinto kommunikoi sikiön kanssa niin vokaalisesti kuin hormonaalisesti. Syntyessään vauvat ovat herkkiä erityisesti äidin äänelle, koska he ovat ehdollistuneet sille jo kohdussa ollessaan. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että kuuden kuukauden ikäinen vauva kiinnittää enemmän huomiota äidin lauluun kuin puheeseen. (Welch 2005, 246.)

Welchin mukaan erilaisia tunnetiloja voi ilmaista erilaisella äänellä ja puheella. Myös musiikissa tunne ilmaistaan eri tavoin. On todettu, että musiikilla ja puheella on vastaavuuksia tunneilmaisussa. Lapset pystyvät erottamaan ja ilmaisemaan kasvaessaan yhä enemmän tunnetiloja niin puheen kuin laulun avulla (Welch 2005, 247). Lapset ilmaisevat itseään luontevasti musiikin kautta. Siksi musiikki voi helpottaa kontaktin ja luottamuksen syntymistä lapsen ja vanhemman välille (Hongisto-Åberg ym. 206).

Vastasyntyneet ovat synnynnäisesti jollakin tapaa musikaalisia. Heillä on erityisen herkkä ja tarkka kuulo. He tunnistavat äidin äänen ja musiikin, joita he ovat

jo kohdussa ollessaan kuulleet. Vauvat vastaavat hymyllä, äänneillä ja koko kehoillaan äidin puheeseen, lauluun ja kosketukseen; tapaan olla vauvan kanssa. Vauvan liikkeet ja eleet saavat vastaavasti äidin reagoimaan. Aivan vastasyntyneet nukkuvat suurimman osan ajasta ja jaksavat kohdistaa tarkkaavuuttaan vain lyhyiksi jaksoiksi, mutta jo muutaman viikon ikäisinä he jaksavat reagoida yhä enemmän. Kahden kuukauden ikäisenä vauva on jo innokas leikkimään kasvotusten ja hymyilee hieman, he suorastaan lumoutuvat äidin puheesta ja laulusta. (Trevarthen 1999/2000, 173-174.)

Vauvan havaitsevat herkästi rytmejä ja fraaseja, joita aikuisen puheessa on. Vauva orientoituu ja vastaa suunnitellusti äidin ääneen, ilmeisiin ja liikkeisiin eri tavoin ja imitoimalla mitä toinen tekee. He toimivat ikään kuin peilinä ja luovat näin psyykkistä kontaktia. On tutkittu, että muutaman kuukauden ikäiset vauvat pystyvät vastaamaan äidin puheeseen, lauluun tai ääntelyyn äänтелеväällä rytmisen tarkasti samaan aikaan tai vuoropuhelumaisesti. Niin vauva kuin äitikin osaavat sovittaa puheensa rytmisesti toisen puhetta vastaavaksi. (Trevarthen 1999/2000, 175-176.)

Vokaalisen leikin huippukausi sijoittuu noin puolen vuoden ikään. Tyypillistä tälle vaiheelle on glissandomaiset ääntelyt ja erilaisilla äänenmuodostustavoilla leikitelyt. Vauva tuntee suurta mielihyvää kiljuessaan, muristessaan ja huudahdelllessaan. Samalla hän kokeilee äänen eri korkeuksia, kestoja, sointivärejä ja voimakkuuksia. (Papousek 1996, 104.)

Noin 7-11 kk iässä esikielellisessä kehityksessä voidaan Ollerin & Eilersin (1992) mukaan erottaa ns. kanonisen jokelluksen vaihe. Tällöin vokaalinen leikki vähenee ja tavujaksojen toistava rytmien tuotanto alkaa. Kanonista jokellusta seuraa monimuotoisen jokelluksen vaihe, joka sijoittuu noin 9-13 kuukauden ikään. Tällöin lapsi tuottaa jo pidempiä yhdistelmiä (Oller & Eilers 1992) ja osaa jäljitellä kaksitavuisia ilmauksia aikuisten puheesta (Case 1992, 22). Esimusiikillinen toiminta laajentuu tässä vaiheessa laulamisen ja tanssin suuntaan. Laula-

minen on tavuista koostuvia melodisia ja rytmisiä kuvioita, joita lapsi toistaa ja muuntelee erilaisin musiikillisin keinoin. (Papousek 1996, 105-106.)

12-18 kuukauden iässä lapsi siirtyy kielellisessä kehityksessä yksisanaiseen vaiheeseen (Oller & Eilers 1992). Musiikillisen kehityksen puolella tämä tarkoittaa sitä, että lapsi siirtyy esimusiikillisesta vaiheesta spontaanin laulun vaiheeseen, jossa tuotantoon ilmaantuvat vähitellen myös kulttuuriset mallit (Paananen 2003, 27).

Paanasen (2003) mukaan kaiken musiikillisen kehityksen perusta on sensomotorisen vaiheen oppiminen. Sensomotorisessa vaiheessa musiikillinen kehitys jakaantuu neljään osaan: 1) operaatioiden lujittumisvaiheeseen, 2) operaatioiden koordinoitumisvaiheeseen, 3) kaksitahoisen koordinaation osavaiheeseen sekä 4) monimutkaisen koordinaation osavaiheeseen. (Paananen 2003, 60-62.)

Operaatioiden lujittumisvaiheessa (1-4 kk) vauvan ääntely ei ole vielä eriytynyt muusta toiminnassa. Vauva harjoittelee hengitys- ja äänelimistön käyttöä ja reagoi musiikkiin kokonaisvaltaisin elein. Operaatioiden koordinoitumisvaiheessa (4-8 kk) ilmenee vokaalista leikkiä, jolloin vauvalle on mahdollista vastavuoroinen kommunikointi äänellä sekä yksittäisten säveltasojen jäljittely. 8-12 kuukauden ikään sijoittuvassa kaksitahoisen koordinaation osavaiheessa tyypillistä on, että vauva liikkuu musiikin mukana, ”laulaa” ja laajentaa ääntelymallien repertuaaria. Monimutkaisten koordinaation (12-18 kk) osavaiheessa laulukuviossa voi havaita tosistaan erottuvia säveltasoja ja kestoja, joita edellisessä osavaiheessa ei vielä voitu havaita. Tässä iässä on tavallista ensimmäisen tunnistettavan laulukuvion tai –fraasin tuottaminen. (Paananen 2003, 60-62.)

Lastenlaulut, kekseliäät ääntelyt, mitään tarkoittamattomat laulut ja piiloleikit viihdyttävät vauvaa. Vauva leikkii mielellään mukana ja pitää toistosta, jolloin hän voi itse alkaa imitoimaan ääniä ja puhetta. Vauva oppii nopeasti leikit, laulut

ja niissä toistuvat rituaalit sekä tulee niihin mukaan omalla äänellä ja kehon liikkeillä. (Trevarthen 1999/2000, 181-182.)

Tafari ja Villa ovat tutkineet pystyvätkö lapset, jotka saavat musiikillisiä ärsykeitä ja opetusta ennen syntymäänsä ja sen jälkeen laulamaan nuotilleen ja kehittykö näille lapsille tämä kyky aiemmin kuin valtaosalle lapsista. Odottavat äidit osallistuivat viikoittain musiikkitunnille, joissa laulettiin, kuunneltiin ja liikuttiin musiikin mukaan. Lasten synnyttyä he osallistuivat tunnille vauvojensa kanssa. Äidit tekivät päivittäin kotona samoja tehtäviä vauvojensa kanssa ja kirjoittivat päiväkirjaan kuinka paljon he olivat laulaneet, kuunnelleet, liikkuneet ja musisoineet vauvansa kanssa ja miten ne reagoivat toimintaan. (Tafari & Villa 2002, 72-76.)

Tutkimus osoitti, että äidin laulu sai itkevän vauvan lopettamaan itkunsa ja rauhoittumaan sekä kiinnittämään huomion. Myös levottomilla vauvoilla reaktio oli sama. Vain harvat jatkoivat itkuaan tai pysyivät levottomina. Musiikin kuuntelulla oli samanlaisia vaikutuksia itkeviin ja levottomiin vauvoihin, mutta äidin laulu sai selvästi isomman osan vauvoista rauhoittumaan. Näillä positiivisilla reaktioilla voi olla yhteys ennen syntymää saatuihin hyviin ja nautinnollisiin musiikillisiin kokemuksiin. Musiikki kenties muistutti vauvoja onnellisesta sikiöajasta, jossa musiikki oli yhtenä tekijänä. (Tafari & Villa 2002, 77-80.)

Aiempien tutkimusten (mm. Carlsson 2007, 28 ja Oldfieldin 1993) mukaan ja musiikki luo sanattoman viestinnän ilmapiirin lapsen ja vanhemman välille. Terapia painottaa vanhemman ja lapsen välistä tunneyhteyttä, jossa musiikki mahdollistaa kohtaamisen leikkisyyden ja vapauden tilassa. Musiikkiterapiassa soitimet, katsekontakti, ilmeet, äänensävyjen vaihtelut, liikkeet, eleet ja kosketus ovat vuorovaikutuksen keinoja, jonka tavoitteena on mahdollistaa vanhemman ja lapsen välinen kohtaaminen paitsi uteliaisuuden ja leikkisyyden mutta myös turvallisuuden ja hyväksynnän ilmapiirissä. Toiminnan avulla vanhemman ja lapsen on mahdollista ilmaista toisilleen sanattomasti tunteistaan samalla kun he nautti-

vat toistensa läheisyydestä, leikkisyydestä ja ilosta. (Carlsson 2007, 28; Oldfield 1993, 46-54.)

4.2 Varhaisiän musiikkikasvatus

Varhaisvuodet ovat tärkein ajanjakso ihmisen myöhemmän elämän kannalta. Lapsi saa ensimmäiset kokemuksensa ja tietonsa elämästä varhaisvuosina ja omaksuu tuolloin myös tietyt tavat ja tottumukset, joiden avulla hänen pitäisi aikanaan lähteä kokeilemaan omia siipiään. (Salo s. a.)

Musiikin tulisi olla kaikkien käytettävissä ja hyödynnettävissä, koska se rakentaa ihmistä ja tuo sisältöä ihmisen elämään monipuolisella ja ainutlaatuisella tavalla. Varhaisiän musiikkikasvatus vaikuttaa yksilön koko persoonallisuuden muotoutumiseen. Musiikkikasvatus on elinikäinen prosessi, johon lapsen ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset jättävät jälkensä. (Salo s. a.)

Nyky-yhteiskunnassa musiikki ympäröi ihmistä joka puolelta. Koskaan ei voi sulkea kaikkia musiikkia tuottavia laitteita ja valikoida sopivinta musiikkia itselleen, koska muzak soi kaupoissa, julkisissa kulkuneuvoissa jopa puhelinvaihteissa. Varhaiskasvattajalla onkin merkittävä vastuu ja mahdollisuus tukea lapsen musiikillista kehitystä varustamalla lapsia sellaisilla musiikillisilla eväillä, joiden avulla hän osaa tehdä itselleen sopivia valintoja saatavilla olevan musiikin suhteen. (Salo s. a.; Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1998, 3-20)

4.2.1 Tavoitteet

Musiikki on ollut aina osa kulttuuria ja ihmisen elämää. Musiikin kieli on yleismaailmallista ja sen vaikutus voidaan nähdä kaikissa yhteiskunnissa ja yhtei-

söissä. Musiikin elementit ovat vuorovaikutuksen pohja, siellä missä on kommunikaatiota, on myös musiikkia. (Hongisto-Åberg ym.1998, 19.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksella tarkoitetaan pääasiassa musiikkileikkikoulu-toimintaa, mutta päiväkotien ja kerhojen musiikkikasvatus, alle kouluikäisten lasten soitonopetus ja musisointi kodeissa voidaan katsoa kuuluvaksi varhaisiän musiikkikasvatukseen. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 9.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen yhtenä tavoitteena on herättää ja vaalia lasten rakkautta musiikkiin ja kehittää heidän musiikillisia perusvalmiuksiaan. Tavoitteena on opastaa lasta kuuntelemaan sekä harjaannuttaa hänen musiikillista muistiaan samalla, kun edistetään lapsen rytmii-, muoto-, harmonia- ja melodia-tajua. Lapsen kykyä ilmaista itseään musiikillisin keinoin tuetaan luovan ilmaisun avulla samalla kun hänen sosiaalista ja emotionaalista kehitystään vahvistetaan. Musiikkikasvatus vaikuttaa kuitenkin myös yksilön koko persoonallisuuden muotoutumiseen, joten musiikilla voidaan myös edistää lasten kokonaisvaltaista oppimista ja kasvamista. (salo s. a.; Hongisto-Åberg ym. 3-20)

Edellä mainitut tavoitteet ovat kuitenkin vain osa musiikkikasvatuksen tavoitteista, varhaisiänmusiikkikasvatuksen tavoitteiden pääpaino on kuitenkin kasvun ja kehittymisen tukemisessa. Musiikin avulla voidaan tukea lapsen tunne-elämän ja sosiaalisten valmiuksien sekä motoristen ja tiedollisten taitojen kehittymistä. Musiikkikasvatuksella voidaan kehittää lapsen käsitystä omasta itsestään ja hänen kykyään toimia ryhmässä muiden lasten kanssa. Musiikkikasvatus on tärkeä osa lapsen tasapainoista ja kokonaisvaltaista kasvua. (salo s. a.; Hongisto-Åberg ym. 3-20)

Musiikkikasvatus on vuorovaikutusta, johon aikuinen (musiikinopettaja ja/tai vanhempi) sekä lapsi osallistuvat omalla tavallaan. Musiikkikasvatuksen tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisuus iloita musiikista omalla tasollaan sekä

kehittää mielikuvien ja leikin avulla paitsi musikaalisia valmiuksiaan ennen kaikkea lapsen psyykkis-fyysis-sosiaalista kehittymistä. (salo s. a.; Hongisto-Åberg ym. 3-20)

Musiikkileikkikouluryhmissä toimintaan osallistuvat henkilöt ovat aina keskenään vuorovaikutussuhteessa, jolle musiikki luo kehykset. Koska kasvattaja ja kasvatettava osallistuvat omalla tavallaan tähän vuorovaikutustilanteeseen, niin musiikkikasvatuksenkin vaikutukset sitoutuvat aina yksilön omiin kokemuksiin. Musiikkikasvattajan oma asenne lapseen ja musiikkiin vaikuttaa lapsen musiikkisuhteen muodostumiseen. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1998, 17-18.)

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2005, 9) on sanottu, että varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on antaa lapselle musiikillisia elämyksiä sekä valmiuksia ja taitoja, joilla voidaan muodostaa pohja hyvälle musiikkisuhteelle ja myöhemmälle musiikkiharrastukselle. Myös musiikin kuuntelu ja kokeminen sekä itsensä ilmaiseminen musiikin keinoin ovat keskeiset tavoitteet varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Lapsen kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystä sekä musiikillista muistia ja musiikin kuunteluvalmiuksia tuetaan ja harjaannutetaan elämysten ja leikin avulla. (Opetushallitus 2005, 9.)

4.2.2 Musiikilliset työtavat

Musiikkileikkikoulutuokioita suunnitellessa on syytä ottaa huomioon lasten ikään liittyvä yleinen kehitys sekä musiikillinen kehitys. Koska lapsen kanssa toiminen on aina kokonaisvaltaista, toiminnassa on hyvä käyttää monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti erilaisia työtapoja ja toiminnan muotoja. Lapset ovat luonnostaan kiinnostuneita laulamisesta, soittamisesta ja erilaisista musiikkileikeistä. Siksi musiikkileikkikoulussa käytettäviä keskeisiä työtapoja ovat kuunteleminen, lau-

laminen, soittaminen, liikkuminen sekä integroiminen muihin taideaineisiin kuten esimerkiksi kuvataiteeseen. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 9, 85-88, 90-172.)

Kuuntelukasvatuksen musiikillisina tavoitteina on herättää musiikin kuuntelun tarve, edistää musiikin tuntemusta, kehittää kuunneltavan musiikin valinta- ja arviointikykyä sekä lisätä kuunteluvalmiutta kehittämällä rytmi-, melodia-, sointiväri-, harmonia- ja muototajua sekä kykyä havaita äänen voimakkuuden vaihteluja. Myös esteettistä mielihyvää tuottavien kokemusten lisääminen, musiikin vastaanottokyvyn sekä musiikkiin liittyvien kokemusten edistäminen ja laajentaminen ja luovan musiikillisen ilmaisun ja ajattelun kehittäminen ovat kuuntelukasvatuksen perustana. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1998, 91.)

Yksi kuuntelukasvatuksen tavoitteista nousee arkipäivän tilanteista. Nyky-yhteiskunnassa musiikin avulla on luotu näennäisiä kulisseeja viihtymiselle, tästä hyvänä esimerkkinä tavarataloissa soivaa muzak. Alituinen kuuloaistin altistaminen jatkuvalla ärsytykselle voi vaarantaa sen ja heikentää kuuntelukykyä. Aktiivinen kuunteleminen edellyttää keskittymistä, tietoisten havaintojen tekoa ja erilaisten valintojen suorittamista. Aktiivinen kuunteleminen on toiminnan lähtökoh- ta ja oppimisen perusedellytys. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 90-91.)

Laulaminen on yksi musisoinnin muodoista. Se on myös tapa ilmaista tunteita. Monet käyttävät laulamisen keinoja huomaamattaan puhuessaan. Esimerkiksi äidin huhuillessaan lastaan ulkoa sisälle hän ei käytä monotonisesti yhtä säveltä vaan kutsuun tulee luonnostaan kahden sävelen aihe. Laulaminen on siis lähes yhtä luonnollinen tapa käyttää ääntään kuin puhuminen. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 106-107.)

Kuuntelun ja laulamisen ohella yksi eniten käytettävä työtapa musiikkileikkikou- ltuokioilla on soittaminen. Lapsen ensimmäisiä soittimia ovat oma ääni ja keho, koska ne ovat kokoajan käytettävissä ja jokaisen ulottuvilla. Oman äänen ja ke-

hon ohella käytetään myös erilaisia rytmisoittimia, melodiasoittimia, kansanomaisia soittimia ja itse tehtyjä soittimia. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 116-142.)

Musiikkiliikunnan tavoitteita on kehittää rytmitajua, keskittymis- ja kuuntelukykyä, reaktio- ja koordinaatiokykyä, kontakti- ja kommunikointikykyä sekä liikunnallisia valmiuksia. Myös musiikillisten perustekijöiden tuntemusta ja niiden hallintaa pyritään syventämään musiikkiliikunnan keinoin. Musiikkiliikunta antaa musisoinnin mahdollisuuden jokaiselle. Liikkumisen avulla voi myös oppia toimimaan muiden kanssa, kokemaan läheisyyttä ja jakamaan omia tunteita. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 155-157.)

4.2.3 Toiminta lapsen kanssa

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen herkkyys aistia ympäristöönsä on suurimmillaan sekä fyysisesti että henkisesti. Lapsi erottaa tutut ja vieraat kasvat, tunnistaa tutut äänet, tutustuu haju-, maku- ja tuntoaisteillaan ympäristöönsä. Lapsi oppii myös erilaisia motorisia taitoja kuten kääntämään päätään äänen tai havaitsemansa liikkeen suuntaan, tavoittelemaan esinettä ojentamalla käden ja tarttumaan siihen. Lapsi oppii myös ottamaan ja antamaan ja toimimaan esineiden kuten lelun kanssa. Myös erilaiset liikunnalliset valmiudet kehittyvät. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 40-41.)

Lapsi oppii kokoajan elämänsä ensihetkistä alkaen. Tietoa kertyy alati ja ne jäsentyvät lapsen kokemuksiin ja tallentuvat muistiin. Perusturvallisuuden tunne ja luottamus kanssaihmiin muodostuu. Myös käsitys omasta itsestään alkaa muodostua. Sosiaalisen vuorovaikutuksen pelisäännöt alkavat muodostua lapselle. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 40-41.)

Alle 1-vuotiaiden lasten musiikkileikkikoulutuokioiden toiminnan tarkoituksena on lujittaa perusturvallisuuden tunnetta musiikin keinoin. Samalla on mahdollista

kehittää kuuntelu- ja keskittymiskykyä, herättää lapsen kiinnostusta ympäristöä kohtaan, innostaa lasta liikkumaan ja löytämään oman kehonsa tuntemuksia. Myös lapsen rauhoittaminen ja viihdyttäminen musiikin avulla on luonnollinen osa toimintaa. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 55.)

Käytännössä lapsi osallistuu ensimmäisten kuukausien aikana äidin tai muun lapsen kanssa olevan henkilön toiminnan kautta tuokioon. Avainasemassa on aikuinen ja hänen toimintansa. Lapselle puhutaan, lorutellaan ja lauletaan jolloin lapsi oppii tunnistamaan ihmisiä äänenväriin perusteella. Sanoilla ei ole niinkään merkitystä mutta tärkeämpää on käyttää luonnollista sävelkorkeutta ja laulaa lauluja joissa on yksinkertaisia sävelkulkuja ja rytmejä. Aikuisen oma äänenkäyttö herättää lapsessa halun jokellella ja ilmaista itseään. Erilaisiin toistuviin tilanteisiin kuten esimerkiksi rauhoittumistilanteisiin on hyvä liittää jokin tietty laulu, jolloin laulu yhdistyy tiettyyn toimintaan. Näin myös keskittymiskyky kasvaa ja laulun tavoite voidaan saavuttaa. Laulamisen ja siihen yhdistetyn rauhallisen liikkeen yhteisvaikutuksena on turvallisuuden tunne. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 56-58.)

Toisaalta myös merkityksellinen puhe on tärkeää. Asioiden ja esineiden nimeäminen ja niiden tutkiminen ja asioiden kertaaminen rohkaisee lasta kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen. Tiedolliset taidot kehittyvät, kun lapselle annetaan mahdollisuus päätellä itse asioita ja pyritään ymmärtämään hänen tarkoituksiaan. Kun lapsen annetaan tutustua uusiin asioihin ja ihmisiin omilla ehdoillaan turvallisessa ympäristössä, se luo perusturvallisuuden tunnetta ja antaa pohjan sosiaaliselle vuorovaikutukselle. Erilaiset visuaaliset virikkeet herättävät kiinnostusta ja luovat viihtyisän ympäristön lapselle. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 40-41.)

Tärkeää on myös oppia tunnistamaan lapsen ääntelyn ja itkujen merkitykset. Vauvalle itku on kommunikaation muoto johon oikein reagoimalla voidaan kasvatua turvallisuuden tunnetta. Kun aikuinen vastaa vauvan ääntelyyn, tämä ko-

kee itsensä ymmärretyksi ja perustarpeensa tyydytetyksi. Vauva oppii myös tuottamaan ja käyttämään ääntään, mikä taas lisää mielihyvänkokemuksia sekä vauvalle että äidille. Myös vauvan kokemus omasta itsestään ja itsenäisyyden tunne kasvaa, kun hän saa tuottaa itse ääntä. Vuoropuhelu lapsen kanssa on kommunikaatiota. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 57-60.)

Puhumisen, loruttelun ja laulamisen ohella lapselle soitetaan erilaisia soittimia eri voimakkuuksilla ja eri etäisyyksillä, jolloin lapsen on mahdollista oppia erottelemaan erilaisia ääniä ja suuntautumaan ääntä kohti. Voimakkaita, äkillisiä ja korkeita ääniä kuitenkin pyritään välttämään, koska ne voivat herättää pelkoa. Lapsen annetaan katsella ja kokeilla soittimia, jotta äänen ja soittimen toisiinsa yhdistäminen mahdollistuu. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 57.)

Liikkuminen lapsen kanssa on olennainen osa toiminta. Erilaiset liikkeet kuten keinutukset, sivelyt, hypitykset ja sormileikit luovat lämpimän kontaktin sekä iloisen, viihdyttävän ja rauhoittavankin ilmapiirin, jossa lapsen on mahdollista kokea olonsa turvalliseksi. Vauvan raajojen ja koko kehon liikuttelu eri suuntiin eri asennoissa lorun tai laulun tahdissa siirtää aikuisen liikkeen lapsen liikkeeksi, jolloin lapsi oppii vähitellen aikuisen liikkeen mukailun kautta liikkumaan itse. Myös lapsen rohkaiseminen itse liikkumaan ja tilan antaminen hänelle on tärkeää motoristen taitojen oppimisessa. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 40-41, 58.)

Motoriset taidot vahvistuvat myös soittamisessa, kun lapsen annetaan itse kokeilla erilaisia soittimia, niiden kiinnipitämistä ja liikuttamista. Soittamisessa itse soittaminen on toissijaista esineeseen tutustumisen ja sen hallinnan opettelu rinnalla. Toki myös soitinten nimeäminen ja soittotekniikan tarkastaminen aika ajoin on tärkeää kognitiivisten ja motoristen taitoja harjoiteltaessa. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 59.)

4.3 Varhainen vuorovaikutus ja musiikkiterapia

Musiikkiterapian ja musiikkikasvatuksen työtavat ja menetelmät ovat melko samankaltaiset. Ahosen (1993, 24-25) mukaan musiikkikasvatus eroaa musiikkiterapiasta siinä, että musiikkiterapiassa musiikki on väline eikä itsetarkoitus. Musiikkikasvatuksen tavoitteet ovat yleensä musiikillisia tavoitteita (Ahonen 1993, 24-25). Mielestäni kuitenkin yhtä tärkeä tavoite varhaisiän musiikkikasvatuksessa musiikillisen tavoitteen ohella on lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen tukeminen.

Musiikkiterapiassa musiikkia käytetään järjestelmällisesti yksilön tai ryhmän psyykkisen työskentelyn käynnistämisen ja edistämisen välineenä. Musiikkiterapia nähdään terapeutin ja asiakkaan välisenä inhimillisenä vuorovaikutuksena, joka tähtää hoitopäämääriin; lasten musiikkiterapiassa koko lapsen persoonallisuuden tason muutoksiin. (Erkkilä 2001, 525)

Lasten musiikkiterapiassa terapeutista verbaalista kommunikaatiota pyritään laajentamaan ja joskus jopa korvaamaan musiikillisen ilmaisun keinoin. Musiikillisen ilmaisun muuntuminen vuorovaikutuksellisempaan suuntaan terapeutin ja lapsen välillä kehittyy eri vaiheiden kautta. Lapsi kokee ensin musiikin itseään ympäröivänä tekijänä ja sen jälkeen alkaa reagoida terapeuttiin. Koska vastavuoroisuus on tärkeä osa lasten musiikkiterapiaa, kontaktin etsimisen kautta pyritään löytämään lapsen omin vuorovaikutustapa. (Erkkilä 2001, 531-533)

Musiikki toimii myös eräänlaisena koodina, jolloin soittimia voidaan käyttää tilan ja ajan hahmottamiseen, parikäsitteen ja syy-seuraussuhteen oivaltamiseen sekä lateraalisuuteen valmistamiseen. Musiikkia apuna käyttäen on tarkoitus myös harjaannuttaa lapsen keskittymiskykyä, kestävyyttä, hahmottamista sekä edistää motorisia toimintoja ja vastavuoroisuutta. Musiikki on kontaktin muoto ja väline, joka nähdään yhtenä ilmaisumuotona ja välineenä kielen ohella ja sitä voidaan

käyttää kommunikaatiopohjan laajentamisessa ja itsetietoisuuden lisäämisessä. Terapiassa terapeutin on asetettava samalle tasolle lapsen kanssa; heitettävä oma persoonansa peliin ja osattava tulkita lapsen musiikillinen toiminta merkitykselliseksi kommunikaatioksi. Terapeutin on myös kyettävä aktivoimaan lasta musiikin avulla esimerkiksi musiikillisella vuoropuhelulla, jolloin lapsi voi kokea vaikuttavansa ympäristön tapahtumiin omalla toiminnallaan. (Erkkilä 2001, 531-534)

Musiikkiterapiassa musiikkia käytetään motoristen toimintojen harjaannuttamiseen sekä aisti- ja havaintotoimintojen aktivointiin. Musiikki toimii myös yhdistely- ja muistitoimintojen virittäjänä, jolloin kehollisia toimintoja automatisoidaan musiikillisiin toimintoihin liittyvien toistojen ja signaalien avulla. Myös puheen kehitystä tuetaan musiikin avulla joko non-verbaalisin tai verbaalisin keinoin. (Erkkilä 2001, 533-534)

Erään musiikkiterapiamenetelmän ensimmäisenä tavoitteena on löytää yhteinen perussyke, jota pidetään alkeellisen kommunikaation ensimmäisenä muotona. Menetelmässä tähdätään kommunikaation kehittämisen ohella myös lapsen havaintokentän laajentamiseen ja kehon koordinaation parantamiseen. Terapiassa käytetään sellaisia soittimia, joiden soittaminen edistää koko kehon hallintaa. Tällaisia soittimia ovat esimerkiksi erilaiset lyömäsoittimet. (Erkkilä 2001, 531-533)

Eräs musiikkiterapiassa paljon hyödynnetty työtapa on kliininen improvisaatio. Se on kognitiivinen prosessi, johon kuuluu ongelmanratkaisutilanteet, valinnat, operaatioita sekä motorisia toimintoja aktivoivia piirteet. Se nähdään myös emotionaalisen itseilmaisun muotona, joka mahdollistaa sisäisen muuntamisen ulkoiseksi ja päinvastoin. Kliininen improvisaatio perustuu vapaaseen musiikilliseen ilmaisuun, joka auttaa lasta itseilmaisun, tunteiden, ajatusten ja asenteiden esiintuomisessa sekä verbaalisin että nonverbaalisin keinoin. (Erkkilä 2001, 531-533)

Musiikkiterapian ja varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat ovat monilta osin samanlaiset. Molemmissa käytetään kuuntelemista, laulamista, soittamista ja liikkumista sekä kuvataidetta työvälineinä. Muun muassa varhaisiän musiikkikasvatuksen ensimmäisiä tavoitteita, jo vauvamuskareissa on perussykkeen löytäminen aikuisen (eli vanhemman) liikkeen, laulun ja soiton kautta. Myös improvisoiminen on tärkeä osa soittamista.

Niin lasten musiikkiterapiassa, kuin varhaisiän musiikkikasvatuksessa tähdätään lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen. Ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus, joten edistämällä esimerkiksi psyykkistä hyvinvointia voidaan edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia. Niin kuin musiikkiterapeutin, myös musiikkileikkikoulunopettajan työvälineitä ovat musiikki ja hänen oma persoonansa. Varhaisiänmusiikkikasvattajan on heitettävä itsensä ja persoonansa peliin sekä sovellettava toiminta lapsen kokemusmaailmaan ja kehitykseen sopivaksi. Yhtä tärkeässä roolissa on myös vanhempi. Hänenkin on heitettävä itsensä ja persoonansa peliin ja osattava tulkita lapsen musiikillinen toiminta merkitykselliseksi kommunikaatioksi.

Teija Carlsson (2007, 35-41) tarkasteli musiikkiterapiatutkimuksessaan lyhytkestoisista nuoren äidin ja hänen vauvansa musiikkiterapiaprosessia. Carlsson toimi terapeuttina äidille ja hänen vauvallensa 12 terapiatapaamisen ajan. Terapiaa edelsi mielikuvahaastattelu, jonka tarkoituksena oli saada käsitys vanhemman sitoutumisesta vanhemmuuteen, hänen mielikuviin lapsesta ja äiti-lapsisuhteesta sekä kyvystä vastata lapsen tarpeisiin. (Carlsson 2007, 35-41).

Tutkimuksen ennakko-olettamuksena oli, että äidille suunnatun haastattelun antama informaatio vanhemman mielikuvilla vauvastaan ja heidän välisestä suhteestaan näyttäytyy musiikkiterapiaprosessissa. Carlsson tarkasteli vuorovaikutusepisodien suhdetta mielikuvahaastattelun antamaan informaatioon eli miten mielikuvien määrä, monipuolisuus ja tunnesisältö sekä vanhemmuuteen liittyvät

ajatukset ja emootiot heijastuvat vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen musiikkiterapiassa. Yhdeksi tutkimuskysymykseksi muodostui myös musiikkiterapian sisällön ja vaiheiden tarkastelu musiikillisena prosessina. (Carlsson 2007, 35.)

Carlsson toteaa tutkimuksessaan, että varhaisen vuorovaikutussuhteen tukeminen vaikuttaa vanhemman omaan identiteettiin ja kyvykkyyteen ja sitä kautta suoraan myös vauvan kehittymiseen ja hyvinvointiin. Hänen mukaansa on erityisen perusteltua käyttää ei-sanallisia ja luovia lähestymistapoja varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen kohdentuvassa terapiatyössä, silloin kun tunnetaso on tärkeä vauvan ja vanhemman välisissä kohtaamisissa. Vanhemman voi olla vaikea löytää sanoja, jotka kuvaisivat uusia ja välillä vaikeitakin tunnekokemuksia. Tästä syystä tärkeintä on löytää tapa, jolla myös vanhemman on mahdollista ilmaista itseään, tunteitaan ja ajatuksiaan itsestään ja lapsestaan. (Carlsson 2007, 104-107).

Tällöin myös muskarissa käytettävät työtavat ja menetelmät näyttäisivät tukevan vuorovaikutuksen syntymistä ja kehittymistä. Alle 3-vuotiaiden muskarissa, joissa lapsi on aina aikuisen (yleensä äidin tai isän) kanssa, musisoiminen tapahtuu aikuisen avulla ja hänen kauttaan. Lapsi on siis lähes koko toiminnan ajan jollakin tavalla fyysisessä kosketuksessa aikuiseen. Lapsen oppiessa liikkumaan itsenäisesti, muskarissa mukana olevan aikuisen rooli muuttuu eikä kosketusta ole enää niin paljon kuin vauvavaiheessa. Toki tällöinkin aikuinen ohjaa lasta ja on mukana toiminnassa lapsen kanssa.

4.4 Kehityksen huomioonottaminen muskaritoiminnan suunnittelussa

Lapsen nopea kehittyminen ensimmäisen vuoden aikana tulee ottaa huomioon muskaritoimintaa suunniteltaessa. Jotta toiminta olisi laadukasta ja tukisi parhai-

ten lapsen kehitystä, toiminnalle tulee asettaa tavoitteet. Tavoitteiden asettamisen myötä toimintaa voi arvioida ja kehittää edelleen. Muskaritoimintaa suunniteltaessa tavoitteet asetetaan sekä musiikillisesta että kehityksellisestä näkökulmasta ja niissä otetaan huomioon lapsen ikä- ja kehitystaso. Kehitykselliset tavoitteet jaetaan psykomotorisiin, kognitiivisiin ja sosio-emotionaalisiin tavoitteisiin. Tavoitteet konkretisoivat mitkä osiot tuokiolla pyrkivät tukemaan mitäkin kehityksen osa-aluetta ja millaisilla keinoilla tavoitteisiin yritetään päästä.

Psykomotoriset tavoitteet keskittyvät lapsen liikunnallisiin valmiuksiin ja erityisesti mielessä tapahtuvien ilmiöiden vaikutukseen liikkeissä. Kognitiiviset tavoitteet niin ikään kuvaavat kognitiivisten taitojen sekä kielen ja kommunikaation kehittymistä tukevia toimintoja. Sosioemotionaalisten tavoitteiden tarkoituksena on osoittaa sosiaalisia valmiuksia sekä minän ja perusturvallisuuden syntymistä tukevia toimintoja.

Vuorovaikutus äidin ja vauvan välillä on hyvin kokonaisvaltaista, mikä muodostuu niin psyykkisistä, fyysisistä kuin sosiaalisista tekijöistä. Näin ollen, asettamalla toiminnalle tavoitteet em. osa-alueittain muskaritoiminnan on mahdollista tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja samalla äidin ja vauvan vuorovaikutussuhdetta.

Se, että lapsi käy suhteellisen säännöllisesti kerran viikossa äitinsä kanssa muskarsissa tukee osaltaan vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteen syntymistä. Yksi muskaritunti rakentuu hyvin erilaisista osista. Itse olen pyrkinyt suunnittelemaan tunnit mahdollisimman monipuolisiksi, eri työtapoja ja musiikin elementtejä hyödyntäen. Tunneilla mm. liikutaan, soitetaan, lauletaan ja kuunnellaan niin iloista, surullista, voimakasta kuin hiljaistakin musiikkia. Säännöllisyyttä tunneille tuovat alku- ja loppulaulu, jotka pysyvät samana vähintään koko vuoden ajan. Koko tunnin ajan sekä lapsen että aikuisen on siis mahdollista osoittaa toisilleen erilaisia tunteita kuten eri tavoin musiikkia apuna käyttäen. Esimerkiksi loppulauluna ryhmälläni oli laulu, jonka sanat kuuluvat näin:

Oi oma pieni ystäväin, sua rakastan ja pidän lähelläin.

Laulu on lyhyt mutta sitä laulettiin useita kertoja ja laulun aikana vanhemmat saivat olla lapsensa kanssa juuri niin kuin halusivat. Osa keinutti lasta sylissään, osa silitteli yms. Vanhemmat saivat sekä laulun sanojen, melodian ja toiminnan kautta osoittaa hellyyttä ja rakkautta lapselleen.

Luvussa 5.4 on kolme esimerkkiä muskarituokioista ja toiminnan tavoitteista.

5. TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää varhaisiän musiikkikasvatuksen, erityisesti vauvamuskarin merkitystä elämässä. Musiikki on osa ihmisten jokapäiväistä elämää ja se vaikuttaa jokaiseen ihmiseen jollakin tavalla. Minulle on käytännön opetustyön kautta syntynyt selkeä kuva, että varhain aloitettu tavoitteellinen musiikkikasvatus luo positiivisen suhteen musiikkiin ja tukee osaltaan ihmisen kokonaisvaltaista kehitystä läpi elämän. Musiikin vaikutuksista nuoruusiällä ja aikuisiällä on tehty paljon tutkimuksia, mutta on syytä muistaa, että lapsuus luo pohjan myöhemmälle elämälle. Siksi varhaisiän musiikkikasvatuksen merkitystä ei tulisi unohtaa eikä musiikin monia mahdollisuuksia jo aivan varhaislapsuudessa.

5.2 Tutkimusongelma

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, voiko musiikilla ja varhaisiän musiikkikasvatuksella tukea lapsen ja äidin varhaista vuorovaikutusta. Oletuksena oli, että tavoitteellisesti toteutettu varhaisiän musiikkikasvatus tukee ja edesauttaa varhaisen vuorovaikutuksen syntymistä ja kehittymistä. Tästä olettamuksesta nousi seuraavia tutkimusongelmia: miten musiikki ilmenee perheen arkipäivässä, kuinka äidit kokevat musiikin vaikuttavan äidin ja vauvan väliseen vuorovaikutussuhteeseen, kuinka vauvamuskarissa käytettävät erilaiset työtavat vaikuttavat varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen ja lapsiperheen arjen sujumiseen.

Tutkimuksen tarkoituksena oli myös saada selville, mitkä tekijät motivoivat äitejä tuomaan lapsensa musiikkileikkikouluun.

Laadullisessa tutkimuksessa korostuu myös kentältä saatavan aineiston merkitys teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Tästä johtuen tutkimusongelma täsmentyy koko tutkimuksen ajan, eikä tutkimusongelmaa pysty ilmaisemaan täsmällisesti tutkimuksen alussa. Tutkimuksen kulkua suuntaa teoreettiset näkökulmat ja vähitellen käsitteellistyvät näkemykset tarkasteltavana olevan ilmiön luonteesta. (Kiviniemi 2001b, 69, 72-73.)

Tutkimusongelmat määrittivät lopullisesti haastattelujen analysoinnin jälkeen, jolloin yhdeksi tutkimusongelmaksi nousi vielä kysymys, kuinka omaa toimintaa opettajana voisi jatkossa kehittää.

5.3 Tutkimusmenetelmät

Käytin tutkimusstrategisena lähestymistapana toimintatutkimusta. Toimintatutkimuksessa käytetään erilaisia tutkimusmenetelmiä rinnakkain, ja sille on nimensä mukaisesti tunnusomaista sosiaalisen toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus. Sillä pyritään myös saavuttamaan välitöntä ja käytännöllistä hyötyä tutkimuksesta sekä kehittämään toimintaa samaan aikaan. Heikkinen (2001a, 170) viittaa Kemmisiin & Wilkinsoniin (1998, 21), jotka ovat määritelleet toimintatutkimuksen tarkoituksen auttaa ihmisiä tutkimaan todellisuutta, jotta sitä voitaisiin muuttaa. (Heikkinen 2001a, 170-171; Kemmis & Wilkinson 1998, 21.)

Toimintatutkimukselle on myös ominaista reflektiivisyys eli oman subjektiviteetin, ajattelutapojen ja kokemuksen sekä itsensä tarkastelu. Tällöin ihminen tarkastelee toimintaansa ja ajatteluansa uudesta näkökulmasta ja pyrkii ymmärtämään, miksi ajattelee ja toimii niin. Toimintaa seuraa havainnointi, sitä reflektointi ja reflektointia uudelleensuunnittelu. (Heikkinen 2001a, 175-176.)

Toimintatutkimuksella saatava tieto ei ole objektiivista sanan varsinaisessa merkityksessä, koska tutkija on mukana yhteisössä, jota hän tutkii. Tutkija ei siis pyrikään tarkastelemaan toimintaa ulkopuolisena vaan tutkija on toimiva subjekti, joka tulkitsee sosiaalista tilannetta omasta näkökulmasta käsin. Tutkimusta tehdään siis itsestä ja meistä tarkoituksena kehittää sosiaalista toimintaa. (Heikkinen 2001a, 179, 183.)

Tässä tutkimuksessa olen itse toiminut paitsi tutkijana mutta myös tutkittavan ryhmän opettajana. Koska roolini on ollut ensin opettaja, tutkimustuloksiin vaikuttaa merkittävästi ammattitaito ja kuinka sitä on toiminnassa hyödynnetty. Toiminnan suunnittelu ja arviointi, äitien motivointi ja oma esimerkki vaikuttavat suurelta osin siihen, kuinka musiikkia on mahdollista käyttää arjen tilanteissa ja millä tavalla sitä lopulta käytetään.

Pääasiallinen tiedonkeruumenetelmäni oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelun etuna on sen joustavuus aineiston keruumenetelmänä ja siinä on mahdollista olla suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastatteluaiheiden järjestystä pystyy myös säätelemään tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen ja vastausten tulkinnoille on enemmän mahdollisuuksia. Haastattelu sopi tämän tutkimuksen aineiston keruu tavaksi myös siitä syystä, että haastateltavien on mahdollista tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti, jopa laajemmin kuin tutkija pystyy ennakoimaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 191-193.)

Haastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa tarkoituksena on selvittää mitä joku ajattelee jostakin asiasta. Haastattelu voi olla strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu tai avoin haastattelu. Jonkin verran tutkimuksissa käytettyjä haastattelumenetelmiä ovat myös ryhmähaastattelu ja puhelinhaastattelu. Strukturoitu haastattelu tarkoittaa sitä, että kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille haastateltaville sama. Ajatuksena on, että kysymyksillä on

sama merkitys kaikille. Struktuoidussa haastattelussa myös vastausvaihtoehdot ovat valmiit. Puolistruktuoitu haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, mutta muuten se on samanlainen struktuoidun haastattelun kanssa. (Eskola & Vastamäki 2001a, 26-27.)

Teemahaastattelussa tutkija käy kaikki tutkimuksensa aihepiirit, teemat, läpi haastateltavansa kanssa. Tutkija on etukäteen päättänyt teema-alueet, jotka hän käy läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus muotoutuu haastattelun yhteydessä. Avoimessa haastattelussa haastattelija ja haastateltava keskustelevat haastattelun sijaan aiheesta. Haastattelujen teemat voivat poiketa toisistaan, vaikka aihe on ollut sama. (Eskola & Vastamäki 2001a, 26-27.)

Toisena tiedonkeruumenetelmänäni oli osallistuva havainnointi. Tämä menetelmä nousi toiseksi menetelmäksi haastattelujen jälkeen, kun aloin analysoimaan haastatteluja. Minulla on kolme musiikkileikkikouluryhmää, joista yhtä olen opettanut liki neljä vuotta ja kahta ryhmää noin puolitoista vuotta. Tutkimukseeni valitut haastateltavat ovat ryhmästä jonka kanssa olen toiminut puolitoista vuotta. Havainnot ovat kertyneet koko työurani ajalta, mutta havainnointi ei ole ollut systemaattista, eikä niistä ole tehty muistiinpanoja. Haastattelussa nousi kuitenkin esille sellaisia asioita, jotka omiin havaintoihini perustuen vaihtuivat ryhmäkohtaisesti. Tästä syystä oli perusteltua käyttää yhtenä menetelmänä osallistuvaa observointia.

Hirsjärvi ym. (2003) viittaavat Uusitaloon, jonka mukaan tieteellinen havainnointi on tarkkailua eikä vain näkemistä, ns. arkipäivän tarkkailua (Hirsjärvi ym. 2003, 199; Uusitalo 1995, 89). Etuna havainnoinnissa on, että se antaa välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnoinnin avulla tutkijan on mahdollista päästä luonnollisiin ympäristöihin tutkimaan todellista elämää ja maailmaa. Havainnointi vie aikaa ja saattaa häiritä tilannetta tai jopa muuttaa sen kulkua. Havainnoija voi myös sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen, jolloin tutkimuksen objek-

tiivisuus kärsii. Havainnointitilanteissa voi myös olla vaikeaa kirjata tietoa välittömästi, jolloin tutkijan täytyy luottaa muistiinsa ja kirjata havainnot myöhemmin. (Hirsjärvi ym 2003. 199-201.)

Havainnoinnissa on erotettavissa kaksi lajia: systemaattinen havainnointi ja osallistuva havainnointi. Ensimmäinen on systemaattista ja jäseneltyä, jossa havainnoija on ulkopuolinen toimija ja toinen taas vapaasti tilanteessa muotoutuvaa, jossa havainnoija on ryhmän toimintaan osallistuva jäsen. Osallistuva havainnointi voidaan taas jakaa alalajeihin sen mukaan, miten kokonaisvaltaisesti tutkija pyrkii osallistumaan tutkittavien toimintaan. (Hirsjärvi ym. 2003, 201-203.)

Tilanteessa jossa tutkija pyrkii pääsemään täydellisesti ryhmän jäseneksi voi syntyä ongelmia. Tutkijan tulisi toisaalta toimia luonnollisesti ja aidosta mutta kuitenkin kerätä tietoa tieteelliseen tarkoitukseen. Myös kertominen tutkimuksesta ja sen tarkoituksista ryhmälle, joiden jäsenet eivät helposti suostuisi tutkimukseen voi muodostua ongelmaksi. Toinen mahdollisuus on kertoa ryhmälle heti alussa, että tutkija tekee ryhmässä havaintoja. Tällöin tutkija pyrkii rakentamaan hyvät suhteet tutkittaviin ja osallistumaan ryhmän elämään, mutta samalla tekemään tutkittaville kysymyksiä. Havainnointimenetelmää käyttäessä havainnot ja omat tulkinnat näistä havainnoista tulee kuitenkin pitää erillään. (Hirsjärvi ym. 2003, 203-204.)

5.4 Muskarituokioiden suunnitelmat ja tavoitteet

Seuraavassa on esitelty kolme esimerkkiä (kuvio 2, 3 ja 4) muskarituokioista, jotka on pidetty tutkimuksessa käytetylle muskariryhmälle. Tuokiot ovat valittu eri kausilta, jotta ne kuvaisivat mahdollisimman hyvin lapsen kehittymisen vaikutusta toimintaan ja tavoitteisiin.

Ajankohta: Alkusyky 2005, vauvat 3-5 kk	
Tavoitteet	Kohdissa
Psykomotoriset: <ul style="list-style-type: none"> Lapsi kokee perussykkeen äidin liikkeen, laulun ja soiton kautta Äidin kosketus ja liikkeet vahvistavat lapsen kehon hahmotusta ja motoriikan kehittymistä 	1, 2, 3 ja 4
Kognitiiviset: <ul style="list-style-type: none"> Äidin kosketus vahvistaa lapsen kokemusta omasta kehostaan ja nimellä laulaminen yksilöllisestä minästä Lorujen ja laulujen avulla tuetaan kielen ja kommunikaation kehitystä 	1, 2 ja 7
Sosioemotionaaliset: <ul style="list-style-type: none"> Äidin kosketus, katse, laulu, soitto ja liike vahvistavat perusturvallisuuden tunnetta Yhteiset leikit muiden kanssa tukevat sosiaalisen kehittymisen syntymistä 	Kaikki
Toiminta: <ol style="list-style-type: none"> Alkulaulu; Hei vaan nyt pikkuinen Liisa <ul style="list-style-type: none"> Lapset makaavat lattialla alustan päällä, äidit laulavat ja lapset ”soittavat” marakasseja äidin avustuksella Silityslaulu; Ylimpänä omi pieni pää <ul style="list-style-type: none"> Äidit laulavat ja silittävät lapsen kehon osia laulun sanojen mukaan. Yrittävät pitää myös katsekontaktin lapseen laulun ja kosketuksen ajan. Pinnistä ponnista <ul style="list-style-type: none"> Äidit kohottavat loruttelun ohessa vauvoja selinmakuulta istuma-asentoon ja takaisin käsistä nostaen. Lopussa vauvan käsiä venytetään sivulle ja ristiin. Tämä tyttö marssii <ul style="list-style-type: none"> A-osassa marssitaan rytmikkäästi vauvat sylissä B-osassa vauvaa keinutellaan ja lopuksi annetaan suukko Toukut loukut <ul style="list-style-type: none"> Äidit heiluttelevat selinmakuulla olevien vauvojen kasvojen edessä huivia ja Kukkuu-kohdassa vetävät huivin kasvojen edestä pois Loppulaulu; Oi oma pieni ystäväin <ul style="list-style-type: none"> Äidit voivat olla vauvojensa kanssa kuten hyväksi kokevat; keinutella, silittelä yms. 	Huomioita: <ol style="list-style-type: none"> Jokaiselle lapselle lauletaan alkulaulu erikseen omalla nimellä. Mikäli vauva ei vielä itse kannattele päätään, kohottaminen tapahtuu vauvan niskaa tukien. Ensimmäisellä kerralla äidit liikkuvat vapaasti tilassa. Toisella kerralla marssitaan yhdessä piirissä ympäri ja b-osassa keinutellaan vauvoja piiriin keskelle ja takaisin.

KUVIO 2. Muskarituokio 1.

Ajankohta: Kevättalvi 2006, vauvat 7-9 kk	
Tavoitteet	Kohdissa
<p>Psykomotoriset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi kokee perussykkeen äidin liikkeen, laulun ja soiton kautta • Äidin kosketus ja liikkeet vahvistavat lapsen kehon hahmotusta ja motoriikan kehittymistä • Liikkumalla paljon ja eri tavoin tuetaan motorisia valmiuksia; kannustetaan ja tuetaan erityisesti ryömimään oppimista 	1, 2, 3, 4, 5 ja 6
<p>Kognitiiviset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Äidin kosketus vahvistaa lapsen kokemusta omasta kehostaan ja nimellä laulaminen yksilöllisestä minästä • Yhteisleikit vahvistavat käsitystä minän suhteesta muihin • Lorujen ja laulujen avulla tuetaan kielen ja kommunikaation kehitystä 	Kaikki
<p>Sosioemotionaaliset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Äidin kosketus, katse, laulu, soitto ja liike vahvistavat perusturvallisuuden tunnetta • Yhteiset leikit muiden kanssa tukevat sosiaalisen kehittymisen syntymistä 	Kaikki
<p>Toiminta:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alkulaulu; Hei vaan nyt pikkuinen Liisa <ul style="list-style-type: none"> • Lapset makaavat lattialla alustan päällä tai istuvat tuettuna äidin sylissä, äidit laulavat ja lapset "soittavat" kapuloita äidin avustuksella 2. Teen teen lumiukon teen <ul style="list-style-type: none"> • Äidit taputtelevat lapsen kehon osia loruttelun yhteydessä 3. Lumiukot marssivat <ul style="list-style-type: none"> • Liikutaan eri tavoin laulun tahdissa mm. marssien, keinuen, pyörien, hyppien ja kontaten • Kuvataan eri liikkumismuotoja eri soittimilla; lapset soittavat äidin avustuksella 4. Humppaa pumppaa, lumiukot jumppa <ul style="list-style-type: none"> • Laulun aikana äidit jumppaavat lapsen käsiä ja jalkoja mm. heiluttelemalla niitä vuorotellen, venyttämällä sivulle ja ristiin sekä pyörittelemällä 5. Hauskat lumiukot <ul style="list-style-type: none"> • 1. ja 4. Säkeistössä marssitaan rytmikkäästi piirissä, lapset äitien sylissä, 2. säkeistössä äiti ja lapsi pyörivät ympäri piirin kehällä ja 3. säkeistössä marssitaan etuperin piirin keskelle ja takaperin piirin kehälle 6. Pakkasaamuna <ul style="list-style-type: none"> • Äidit istuvat piirin kehällä lapset sylissään. Laulun aikana hivut- 	Huomioita:

<p>taudutaan istuen kohti piirin keskustaa siten, että laulun loputtua ollaan mahdollisimman lähellä toisia.</p> <p>7. Rentoutus; Lumituulen kutsumalaulu Cd:ltä</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapset ovat lattialla selinmakuulla tai päinmakuulla, äidit heiluttelevat isoa hallaharsoa lasten yllä <p>8. Loppulaulu; Oi oma pieni ystävään</p> <ul style="list-style-type: none"> Äidit voivat olla vauvojensa kanssa kuten hyväksi kokevat; keinutella, silitellä yms. 	
---	--

KUVIO 3. Muskarituokio 2.

Ajankohta: Syksy 2006, lapset 15-17kk	
Tavoitteet	Kohdissa
<p>Psykomotoriset:</p> <ul style="list-style-type: none"> Eri tavoin liikkumalla vahvistetaan lapsen motorisia valmiuksia Soittamisella tuetaan aivotoimintojen ja liikkeiden yhdistämiskykyä 	1, 2, 3, 4, 5 ja 7
<p>Kognitiiviset:</p> <ul style="list-style-type: none"> Yhteisleikit vahvistavat käsitystä minän suhteesta muihin Lorujen ja laulujen avulla tuetaan kielen ja kommunikaation kehitystä 	Kaikki
<p>Sosioemotionaaliset:</p> <ul style="list-style-type: none"> Äidin kosketus, katse, laulu, soitto ja liike vahvistavat perusturvallisuuden tunnetta Yhteiset leikit muiden kanssa tukevat sosiaalisen kehittymisen syntymistä 	Kaikki
<p>Toiminta:</p> <p>1. Alkulaulu; Hei vaan nyt pikkuinen Liisa</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapset istuvat itse vanhempien sylissä tai lattialla ja soittavat <p>2. Mummu Ruu ja pappa Raa</p> <ul style="list-style-type: none"> A-osassa kuljetaan piirissä, lapsi kävelee itse äidin kanssa käsikädessä B-osaassa yksi äiti-lapsi –pari pyörii piirin keskellä ympäri ja muut taputtavat käsiä yhteen <p>3. Tip tip pisaroita</p> <ul style="list-style-type: none"> Lorutellaan ja äidit rummuttelevat sormen päillä pitkin lapsen kehoa varpaista päähän; lapset voivat myös itse rummutella itseään tai äitiään Soitetaan pisaroita käsirummuilla <p>4. Sade lyö rumpua</p> <ul style="list-style-type: none"> Liikutaan musiikin mukaan a-osa hyppien ja b-osa keinuen Soitetaan sama; puolet ryhmästä soittavat a-osan rummuilla ja toinen puoli b-osan triangeleilla 	<p>Huomioita:</p> <p>Toimintojen aikana lapset voivat liikkua joko itse, tai vaihtoehtoisesti äidin sylissä. Lapsia kannustetaan kuitenkin koko ajan liikkumaan itsenäisesti.</p>

<p>5. Kaksi pientä peikkolasta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kukin äiti ja lapsi menevät vuorollaan ison sateenvarjon alle, muut kulkevat piirissä heidän ympärillään ja rumuttavat sormenpäillä sateenvarjoon pisaroita <p>6. Peikkoäidin kehtolaulu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Äidit heiluttelevat lapsen päällä huivia/silittelevät lasta <p>7. Loppulaulu; Oli kiva tavata</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laulun aikana taputetaan, "höristellään" korvia ja taputetaan muistot taskuun 	
---	--

KUVIO 4. Muskarituokio 3.

5.5 Aineiston keruu

Valitsin haastateltaviksi kolme äitiä musiikkileikkikouluryhmästäni; Marjan, Hannan ja Merjan (nimet muutettu). Aloitimme musiikkileikkikoulun tämän ryhmän kanssa syksyllä 2005 jolloin vauvat olivat noin kolmen kuukauden ikäisiä. Valintakriteerinä haastateltaville oli, että he olivat käyneet lapsensa kanssa muskarissa alusta lähtien ja suhteellisen säännöllisesti viikoittain. Kaikkien haastateltavien lapset ovat tyttöjä, heistä käytän nimiä Liisa, Heta ja Noora.

Päätin haastatella jokaista äitiä yksitellen, vaikka on todettu, että haastateltavat ovat luontevampia ja vapautuneempia useamman henkilön ollessa paikalla (Hirsjärvi ym. 2003, 197; Grönfors 1982, 109). Oletin kuitenkin, että haastateltavat pystyivät olemaan luontevia yksin haastateltavina, koska olemme mielestäni puolentoista vuoden aikana tulleet tutuiksi. Kaikki haastateltavat olivat myös innokkaita osallistumaan tutkimukseen, joten yksilöhaastattelua ei koettu ahdistavaksi.

Haastattelin Marjan ja Hannan heidän kotonaan, ja Merja tuli haastatteluun minun luokseni. Pyrin järjestämään haastattelut sellaiseen ajankohtaan, jolloin äidit pystyivät järjestämään lapsilleen hoitajan. Marjan ja Hannan luona lapset olivat

kotona, mutta isät olivat heidän kanssaan ja haastattelu pystyttiin järjestämään eri huoneessa, eikä se keskeytynyt kertaakaan. Lasten läsnäolo asunnossa, eikä muutkaan ulkopuoliset tekijät keskeyttäneet haastattelua. Haastattelut kestivät 45 minuutista tuntiin. Äänitin haastattelut mini-discille, jolta litteroin ne.

Ennen haastattelua tutkittavat täyttivät esitietolomakkeen, jossa kysyttiin mm. lasten ja vanhempien harrastuksia sekä vanhempien koulutus ja ammatti. Tämä antoi tietoa haastattelua varten mm. äitien musiikillisesta harrastuneisuudesta. Varsinaisessa haastattelussa kysyin seuraavia asioita:

- TIETÄMYS MUSIIKIN JA MUSKARIN ”VAIKUTUKSISTA”
  - Mikä sai valitsemaan muskarin
  - Mikä saa käymään muskareissa
  - Mitä tiesi muskareista etukäteen
  - Onko käsitykset muuttuneet muskarissa käymisen aikana
  - Onko oma suhde musiikkiin muuttunut harrastuksen aikana, ja millä tavalla
  - Onko tietoa musiikin vaikutuksista esim. varhaisessa kehityksessä tai vaikka musiikkiterapian puolella
  - Kuinka paljon musiikkia käytetään kotona yleisellä tasolla (kuuntelu, musisointi, laulaminen yms.)

- RASKAUSAIKA
  - Mitä muistoja raskausajalta tulee mieleen yleisellä tasolla
  - Liittyykö musiikki jollain tapaa niihin ja miten
  - Äidin suhde musiikkiin raskauden aikana ja sen jälkeen

- SYNNYTYKSEN JÄLKEEN
  - Miten musiikki liittyy äitiin ja vauvaan
  - Käytetäänkö muskarilauluja kotioloissa ja miten
  - Kokeeko äiti, että muskari lapsen kanssa on yhdistänyt heitä

- Kokeeko äiti, että musisointi kotona lapsen kanssa on yhdistänyt heitä
- Nauttiiko lapsi
  1. musisoinnista
  2. musiikista
  3. muskarista äidin mielestä
- Onko joitain erityistilanteita joissa musiikki on läsnä, esim. nukku-
maan meno, itkun rauhoitus tms.
- Onko äiti laulanut, kuunnellut, soittanut esim. samoja lauluja ras-
kauden aikana ja sen jälkeen, onko lapsessa ilmennyt reaktioita
- Tapahtuuko kommunikointia musiikin avulla ja miten (ilmeet, eleet)
- Onko suhteessa musiikki-äiti-lapsi eroavaisuuksia eri lasten kans-
sa
- Millaisia vaikutuksia muskarilla on ollut äidille sosiaalisessa mie-
lessä (ovatko tavanneet muissa yhteyksissä, tukeeko ryhmä oma
vanhemmuutta yms.)

5.6. Aineiston analyysi

Analysoin jokaisen litteroidun haastattelun aluksi erikseen. Ensiksi jaoin kom-
mentit eri teemoihin ja tämän jälkeen kokosin samaan teemaan kuuluvat kom-
mentit yhteen osaksi omin sanoin ja osaksi suorina lainauksina. Teemat nousi-
vat tutkimusongelmista. Lopuksi vedin kaikkien haastattelujen tulokset yhteen
vertaillen niitä keskenään. Samalla tarkastelin tuloksia myös omien kokemuk-
sieni ja havaintojeni valossa.

5.7 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Valitsin haastattelun tutkimukseni pääasialliseksi tiedonkeruumenetelmäksi, koska toivoin saavani yksityiskohtaisempaa tietoa ja vastauksia tutkimusongelmiin. Tutkimuksen edetessä toiseksi menetelmäksi muotoutui osallistuva observointi, minkä uskon lisäävän tutkimuksen luotettavuutta. Oman työskentelyn ja sen vaikutusten havainnointi on tärkeä osa tavoitteellista toimintaa.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida, jolloin tutkimuksella on tietty reli-aabelius (luotettavuus) ja validius (pätevyys). Validius mittaa sitä, kuinka hyvin tutkimusmenetelmällä on pystytty mittaamaan juuri sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata. Tämän tutkimuksen reli-aabeliutta on pyritty lisäämään useammalla haastateltavalla; mikäli haastattelujen tuloksista voidaan löytää yhtäläisyyksiä tutkimusta voidaan pitää reli-aabelina. (Hirsjärvi ym. 2003, 213.)

Vaikka käsitteet reli-aabelius ja validius ovat syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen yhteydessä, myös kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulee arvioida jollakin tavalla. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka selostus tutkimuksen jokaisen vaiheen toteuttamisesta sekä useiden tutkimusmenetelmien käyttö. Tutkimuksella on pyrittävä siihen, että se kertoo tutkittavien käsityksiä aiheesta eikä tutkijan toiveita tai mielipiteitä. On kuitenkin selvää, että myös tutkija vaikuttaa jonkun verran tuloksiin tiedonkeruun ja tulkinnan osalta. Tutkimuksessa käytettävät haastattelujen tulokset ovat tutkijan ja haastateltavan yhteistoiminnan seuraus. (Hirsjärvi ym. 2003, 214; Hirsjärvi & Hurme 2000, 188-189.)

Olen pyrkinyt tiedostamaan omat käsitykset ja toiveet koko tutkimuksen ajan sekä analysoimaan ja esittämään tuloksia mahdollisimman objektiivisesti. Koska tutkimuksessa on kyse osaltaan oman toiminnan toteutumisesta, kehittämisestä ja itsearviointista, objektiivisuus ei välttämättä ole täysin varmaa. Haastatteluisa pyrin kuitenkin suhtautumaan mahdollisimman neutraalisti haastateltavien vastauksiin ja karsimaan johdattelevat kysymykset pois.

6. TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa on esitelty kunkin haastateltavan vastaukset haastattelun teemojen mukaan. Luvussa 7 analysoin kaikkien haastateltavien vastauksista nousevien teemojen välisiä yhteyksiä.

6.1 MARJA

6.1.1 Muskariharrastuksen syyt

Marjan halukkuuteen lähteä harrastamaan lapsensa kanssa musiikkia löytyi useita syitä. Yksi niistä oli harrastuksen mahdollisuus; se, että muskaria yleensäkin järjestettiin lähialueella ja siitä oli tiedotettu eri foorumeissa, kuten paikallislehdessä ja vauvapiirissä. Mahdollisuuden lisäksi eräs syy oli yhteinen harrastus lapsen kanssa sosiaaliset suhteet sekä äidille että lapselle. Myös uusien laulujen oppiminen ja toiminnan tavoitteellisuus olivat muskariharrastuksen aloittamisen syitä.

”...ihan yleisesti, että se on mun ja Liisan yhteinen harrastus ja kaikki se mitä siellä on ne sosiaaliset suhteet sekä mulle että Liisalle...kokee et se on kiva et semmonen yhteinen harrastus” (Marja)

Äidin omat kokemukset ja asenteet musiikin suhteen vaikuttivat muskariharrastuksen valintaan. Marjalle lapsensa muskariin tuominen oli ollut jo pitkään itsensänselvyyys ja mikäli asuinpaikalla ei olisi ollut mahdollista päästä muskariin, niin hän olisi etsinyt lähialueilta mahdollisuutta harrastaa. Musiikin positiivinen merkitys äidille itselleen haluttiin myös välittää lapselle. Musiikki koettiin niin tärkeäksi itselle, että haluttiin ja toivottiin sen saavan merkittävän aseman myös lapsen elämässä.

"...totta kai sitä haluaa et se ois jotenkin luonnollinen osa täällä kuitenkin, et ehkä siksmä lauleskelenkin täällä päivittäin." (Marja)

6.1.2 Tietämys ja uuden oppiminen

Marjalla oli ennakkokäsityksiä ja -tietoa muskarista ja siellä tapahtuvasta toiminnasta. Hän tiesi, että muskarit ovat jollakin tavalla tavoitteellista toimintaa ja musiikilla pystyy tukemaan lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä. Hän oli myös luenut lastenpsykiatriaa, josta hänelle oli jäänyt mieleen, että musiikkia käytetään usein tilanteissa joissa lapsella on jokin kehityshäiriö. Tuttua oli myös musiikin vaikutus lapseen raskausaikana.

"...jos raskausaikana kuuntelee jotain musiikkia, se saattaa sitä lasta rauhoittaa ja jotenkin regoida eri tavalla..." (Marja)

Uutta hänelle oli olivat muskarin tavoitteet ja niiden käytännössä ilmeneminen.

"...et se on kuitenkin jollainlailla tavoitteellista... jonkun verran just ettei se oo vaan että lauletaan jotain mitä sattuu ja oppii uusia lauluja... Ja jotain, oonkohan mä lukenu että siinä muskarissakin, et esimerkiks jos lapsella on siinä just joku ryömimään oppimisen tai konttaamisen vaihe ni se saattaa jotenkin aktivoitua siinä. Oon saattanu lukea et saattaa tämmönen taitokin siltä tulla." (Marja).

Yllätyksenä Marjalle oli tullut se, miten paljon liikuntaa laulujen tukena oli. Hän mainitsi uutena kokemuksena myös sen, että oli huomannut miten paljon musiikin avulla pystyy kommunikoimaan lapsen kanssa. Hänestä oli myös ollut mukava huomata, että musiikin harrastaminen lapsen kanssa voi olla vähän rennompaa, kun aiemmat musiikkiharrastukset olivat olleet tavoitteellisempia.

6.1.3 Musiikin käyttö arjessa

Marja on harrastanut lapsesta saakka musiikkia mm. viulunsoittoa ja kuorolaulua. Myös raskausaikana hän kävi aktiivisesti kuorossa. Vaikka kuorossa käyminen ihan viimeisinä kuukausina olikin fyysisesti raskasta, hän koki sen kuitenkin helpottavana ja positiivisena asiana, josta oli mahdollista saada haasteita itselleen. Samalla hän myös alitajuisesti ajatteli, että syntymätön lapsi saa kuunnella ja kokea musiikkia, ja toivoi sen olevan tälle miellyttävä.

Marjan ja Liisan arjessa lauletaan ja leikitään, soitetaan ja kuunnellaan musiikkia päivittäin. Laulut ovat pääasiassa muskarista opittuja lauluja, mutta myös muita lastenlauluja. Lauluihin he ottavat joskus myös leikin mukaan. Välillä Marja harjoittelee myös omaan harrastukseensa liittyviä lauluja. Soittimia heillä on mm. harmooni ja kitara, joiden kuuntelemisesta Liisa pitää isänsä soittamana. Liisalla on itselläänkin joitakin soittimia leluhuoneessa, joita hän soittaa.

Automatkat sujuvat yleensä musiikkia kuunnellessa. Muutoin taustamusiikki soi harvoin. Musiikin kuunteleminen on tietoinen valinta. Marja kertoi kuunnelleensa raskausaikana lähinnä rauhallista ja syntyvää lasta ajatellen miellyttävää musiikkia:

"No kyllä ne oli ehkä kuitenkin, ei ehkä niin mollivoittosia, mut enemmänkin sellasta rauhallista... en hirveesti sellasta et mulla ois joku poppikone tuolla jyskyttäny, et enemmänkin ehkä sellasta rauhallista ja sitten tietoisesti jotenkin ajattele et sellasta miellyttävää sille lapsellekin...et mä en oo ehkä ikinä tykänny semmosesta hirveen, että ois kauheen tämmöstä kovaa. Mut kyllä mä jotenkin huomasin että sitä tietosti jotenkin aatteli ettei kauheesti..tai jos tulee jotain voimakkaita ni et se nyt säikähdä kauheesti." (Marja)

Liisan syntymän jälkeen Marja on alkanut käyttää musiikkia hyvin erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Esimerkiksi syömis- ja pukemistilanteissa hän usein laulaa, jotta tilanteet sujuisivat jouhevammin ja olisivat miellyttävämpiä sekä äidille että lapselle. Nukkumaan mennessä hän yritti aluksi laulaa rauhoittaakseen tilannet-

ta, mutta huomasi, että se ennemminkin vain piristi. Tästä syystä Liisan käydessä nukkumaan Marja saattaa vain hyräillä vähän. Muuten musiikki on läsnä arkipäivän eri askareissa, kuten vaikkapa saunassa, jossa he saattavat joskus laulaa sauna-aiheisen laulun.

Marja on kokenut musiikin käytön lapsen kanssa kommunikoidessa arkielämässä hyväksi ja hän käyttää sitä aika paljon. Hän on myös tiedostanut, että tilanteissa, joissa lapsen toiminta alkaa villiintyä, hän mielellään käyttää rauhoittavaa musiikkiä. Liisa saattaa myös istua pitkäänkin paikoillaan ja kuunnella, kun he katsovat televisiosta konserttia, vaikka muulloin harvemmin pysyykään paikoillaan. Automatkoillakin, jotka ovat joillekin lapsille epämiellyttäviä, Liisa on alkanut jo itse osoittamaan haluavansa musiikkia soimaan.

"...siitä tulee jotenkin positiivinen, et jos se lapsi yrittää siitä pistää jotenkin negatiivisen, tai että ei halua, ni sitku mä rupeen vaikka laulaan jotakin ni se kääntyy positiiviseksi. Ja sit se onkin ihan hauskaa. Ni se on kyl ollu sellanen... jotenkin sillain huomattava."
(Marja)

"...syöttäminen on ollu aika usein et siinä on joku (laulu/musiikki)...ja nyt pukeminen, ulos lähteminen, et se on aika usein semmonen ja sit automatkat, niissä melkein aina soi joku levy. Et se lapsi on ruvennu sitä jo ite näyttämäänkin, et se kääntyy sinne tälle näyttämään et pitää laittaa päälle." (Marja)

Voimakkaamman ja nopeamman musiikin tahdissa Liisa alkaa usein, esimerkiksi hyppimään ja rauhallisemman musiikin tahdissa taas vastaavasti saattaa keinaua tai mennä jopa pitkäkseen. Samanlaisia kokemuksia Marjalla oli myös raskausajalta: sikiö aktivoitui voimakkaamman ja rytmikkäämmän musiikin soidessa ja rauhoittui rauhallisempaan musiikkiin.

Muskarilla ja musiikin käytöllä on ollut myös ihan selviä vaikutuksia ja se on ollut myönteinen asia. Marja on kiitollinen omalle äidilleen siitä, että tämä on laulattanut häntä pienenä. Hänestä on mukavaa saada nyt virittää niitä lauluja uudel-

leen. Hän on huomannut, miten Liisa on oppinut lauluja ja muistaa niitä. Musiikin avulla on löytynyt tietynlainen yhteys: he ovat huomanneet ymmärtävänsä toisiinsa ilman sanoja:

"No vaikka just et ollaan jotain kirjaa katottu, ku mä oon joskus ensin ruvennu ite, joskus ku on ollu vaikka lumiukko ja sit mä oon ruvennu ite laulaan lumiukko aiheista laulua ni sitten se on sen jälkeen ku me ollaan uudestaan katottu kirjoja ni se on niin kauan näyttäny sitä kuvaa ja sitten ku mä oon ruvennu laulamaan sitä laulua ni sitten se on tyy...(tyväinen)et ei oo vaikka inissy et ymmm...Ja sit mä oon tajunnu et okei se halus et tulee se lumiukkolaulu. Ja näitä on ollu aika monta just jotain eri kuvia." (Marja)

Musiikki ja muskari on myös vahvistanut Marjan ja Liisan välistä äiti-lapsi – suhdetta.

"Niin no...(epäröi)kyllä se totanoinniin, kyllä se semmonen meidän yhteinen tai kokee et se on kiva et semmonen yhteinen harrastus. Ja ku huomaa et toinen just muistaa et tätä lauletaan muskarissa ja et se on semmonen. Ja kyllähän se isä välillä sit just sillain ku me lauletaan...no kyllähän se on oppinu iskäkin sitten ku me lauletaan täällä ni se on oppinu just jonkun alotuslaulun ku me ollaan laulettu, mutta kyllähän me sillain ikäänku sitten... (Marja)

Et se on ikäänku teidän juttu? (Tutkija)

Joo." (Marja)

Marjan mielestä Liisa selvästi nauttii musiikista ja pitää muskarissa käymisestä. Hän innostuu ja reagoi, ”oikein hihkaisee”, tutun laulun kuullessaan tai kun Marja laulaa muskarin alkulaulua muskariin lähdön merkiksi. Marjakin pitää Liisan kanssa muskarissa käymisestä ja kokee sen myös omaksi harrastukseksi. Paitsi että muskari on Marjan ja Liisan yhteinen harrastus myös muiden vanhempien tapaaminen on mukavaa. Marja koki positiiviseksi joulu- ja kevätjuhlat, joissa on läsnä muidenkin ryhmien lapsia ja vanhempia.

"No onhan se aina just jotenkin, et pääsee muitten aikuisten kanssa ja sitten on sattunu niin et on ollu tuttuja aikuisia siinä. Että kyllä se, ja sitten just kyllä se on jotenkin munkin

harrastus, vaikka se on periaatteessa lapsen. Ja sitten tietenkin ku on ollu kaikki nää juhlat ja tämmöset.” (Marja)

”Vaikka sitä musiikkia mennään harrastamaan esim. muskariin, kuitenkin ehkä suurin ilo on just se miten sitä (musiikkia) käytännön elämässä käyttää lapsen kanssa pienissäkin asioissa” (Marja)

6.2 MERJA

6.2.1 Muskariharrastuksen syyt

Merjalla muskariin hakeutumisen pääasiallinen syy oli se, että Nooran vanhemmalla veljellä Samilla oli harrastus, joten hän halusi keksiä Noorallekin jotakin vastaavaa. Merja oli myös kuullut tuttavaltaan positiivisia kommentteja muskarista: siellä on hauskaa. Yhteinen harrastus lapsen kanssa oli myös yksi tekijä, mikä sai lähtemään ja saa edelleen käymään muskarissa:

”Et onhan se niinku semmonen meidän juttu, mun ja Nooran yhteinen juttu. Isi ei oo koskaan käyny, ei se tiiä millasta siellä on, et meillä on vähän niinku semmonen yhteinen salaisuus. Me tietään millasta siellä on.” (Merja)

Merja kertoi, että oli harrastanut lapsena kuorolaulua ja pianonsoittoa. Tällä hetkellä hän ei kuitenkaan aktiivisesti harrasta musiikkia, kuuntelua ja kotona laulamista lukuun ottamatta. Hän pitää musiikista ja kokee olevansa musikaalinen, joten hän haluaa kannustaa Nooraa musiikkiharrastuksiin pienestä pitäen.

”...tietenkin yksi syy muskariin lähtemiseen on se, että itse tykkään musiikista ja olen musikaalinen Jos meillä oltais epämusikaalisia niin ei osallistuttais tällaseen ollenkaan! Oletan Nooran perineen musikaalisuuden multa (periytynee äitin mukaan?), joten yritän

siis jo pienestä pitäen kannustaa musiikiharrastuksiin. Harmittaa näin jälkeen päin ettei tullu sitten enempäänkin harrastettua ku ois ollu varmaan ihan (kivaa)..ja soittimiakin ois ollu ihan kiva soittaa ynnä muutta... Pappa ois aina halunnu et musta tulee laulaja, ei musta tullu mut jos Noorasta tulis jotakin” (Merja)

6.2.2 Tietämys ja uuden oppiminen

Merjalla oli kokemusta muskareista vanhimman pojan Jannen kohdalta, joka oli käynyt 5–6 -vuotiaana muskarissa. Merja ei kuitenkaan itse päässyt osallistumaan toimintaan, koska tämän ikäiset lapset kävivät ryhmässä ilman vanhempaa. Muskaritoiminnasta muuten hän tiesi vain, että siellä saa kokeilla erilaisia soittimia. Raskauden aikaisten kuuntelukokemusten yhteydestä syntymän jälkeiseen aikaan hän oli lukenut, että vauva kykenee kuulemaan kohdussa ja saattaa syntymän jälkeen tunnistaa, mitä on kuullut sikiöaikana; esimerkiksi äidin laulun.

Uutena kokemuksena myös Merjalle oli liikunnan osuus muskareissa ja se, miten paljon vanhemmat joutuvat siihen osallistumaan; jopa niin paljon, että se käy jumpasta vanhemmalle. Vauvan kantaminen liikkeessä saattaa olla välillä raskasta. Pääosin Merja on kokenut muskarin kuitenkin mukavaksi ja hauskaksi harrastukseksi. Muskarissa käytettävät laulut olivat suurimmaksi osaksi vieraita, mutta hän piti sitä positiivisena asiana, koska oppi itsekin uusia lauluja. Hän kertoi miten on jännittävää seurata Nooran kasvua ja kykyä osallistua yhä enemmän muskaritoimintaan:

” Munkin mielestä siellä on hauskaa. Oppii niitä kaikkia lauluja. Musta on ihan jännä kattoo ku Noorakin kasvaa, ni se on niinku enemmän mukana. Sillon vauvana, ni eihän se tajunnu mitään ku sitä venyteltiin ja vanuteltiin.” (Merja)

6.2.3 Musiikin käyttö arjessa

Raskausaikana Merja kuunteli radiota ja levyjä päivittäin. Hän koki sen jollakin tavalla ”seuralaiseksi”, kun oli päivät kotona. Nykyään aktiiviselle kuuntelemiselle jää vähemmän aikaa. Yleensä sitä on vasta sen jälkeen, kun lapset ovat menneet nukkumaan. Kotona taustalla soi usein kuitenkin radio tai tv:n musiikkikanava. Merja pitää myös töissä radion tai levyjen kuuntelemisesta. Tällöinkin kyse on useimmiten taustamusiikin passiivisesta kuuntelusta.

Lastenhuoneessa on myös cd-soitin, jolla lapset voivat kuunnella omaa musiikkiaan. Merja kertoi, että varsinkin Sami tulee useasti pyytämään lupaa kuunnella jotakin levyä. Lapsilla on myös leikkisoittimia, jotka ovat kovassa käytössä. Myös muut lelut ja tavarat käyvät soittimista.

”Kotonakin se (Noora) yrittää kaikkia vehkeitä tälleen hakata yhteen, eli soittaa.” (Merja)

Kuuntelemisen ja soittamisen ohella Merja laulaa lasten kanssa kotona. Laulut ovat pääasiassa muskarilauluja ja -leikkejä. Myös Sami haluaa osallistua näihin lauleskeluhetkiin, mutta ei aina tahdo päästä mukaan, koska ei osaa lauluja. Noora sen sijaan yleensä tunnistaa heti ne laulut joita Merja laulaa ja yrittää myös itsekin laulaa niitä lauluja.

”Joo kyllä me lauleskellaan, tai siis minä. Ei meillä kukaan muu, ei mejän isi osaa. Mut joo kyllä me lauleskellaan varsinkin niitä leikkejä mitä muskarissa tulee... No se (Sami) yrittää aina vähän sählätä, mutta ku se ei oikeen aina osaa. Jotkut laulut sillä on jääny, ku onhan se sen pari kertaa siellä (muskarissa) ollu, ni joitakin se muistaa. Mut sit jos mä laulan jotain uutta ni se aina tulee siihen et: ”mikä laulu äiti mikä, mistä sä oot oppinut ton.” Noora yrittää siinä sitten epätoivoisesti lauleskella, mut eihän se nyt vielä ihan kauheen hyvin... muutama sana aina tulee jostakin laulusta mut ei sitten enempää... No se lauleskelee itekin, autossa varsinkin, se istuu ja loilottaa se laulaa ehkä pari sanaa jostakin laulusta ja sit se laulelee vaan: ”laalaalaalaa” (Merja)

Erillisten laulu- ja leikkitilanteiden lisäksi musiikkia käytetään syömistilanteissa, jotka silloin tällöin tahtovat mennä hieman rauhattomaksi. Kun Merja alkaa laulaa, Noora jää kuuntelemaan eikä huomaa edes syövänsä. Tosin nyt, kun Noora on isompi ja haluaa itsekin laulaa, laulamista on koitunut hieman hankaluusiakin. Toistaiseksi laulaminen on ollut kuitenkin paras keino saada Noora syömään kiltisti. Nooran veljen Samin kanssa musiikin vaikutusta syömistilanteissa ei ollut kokeiltu. Vasta Nooran kohdalla hän kertoi jossakin vaiheessa kokeilensa tätä ja huomasi sen tehoavan.

”Santeri oli semmonen et sillä piti olla kauheesti tavaroita käsissä, et siihen ei kyllä äänellä pystyny hirveesti vaikuttaan, oli vähän erityyppinen lapsi....En mä tiä, just rupesin itekin miettiin. En tiä, en osaa sanoa. Ehkä se on vaan että sitä jossakin vaiheessa kokeillu ja se on tehonnu ja on sitten ruvennu käyttämään...Muskarista ollu jotain hyötyä.”
(Merja)

Myös kiukun laannuttamisessa laulaminen on ollut avuksi. Esimerkiksi ennen nukkumaanmenoa äidin laulu saa Nooran rauhoittumaan. Nukahtamistilanteissa Merja ei kuitenkaan laula, koska Noora jää kuuntelemaan laulua aktiivisesti. Merja pohti voisiko Nooralla olla samanlaisia piirteitä kun hänellä, eli nukahtaminen onnistuu vain hiljaisuudessa:

”No joo just jos miettii sitä nukkumaan menemistä ni niin kauan ku mä laulan ni se ei nukku. Se niinku tavallaan lopettaa sen huutamisen. Mulla on se idea et jos kuuluu mitään ääniä, ni mä en saa nukahdettua. Mä luulen et Nellillä voi olla vähän samaa et se ei melissä tykkää nukkua, ku äiti laulaa. Et se kyllä kuuntelee hirveen aktiivisesti, et sen näkee, se tuijottaa mua kokoajan.” (Merja)

Noora kuuntelee yleensä tarkkaavaisesti, kun äiti laulaa hänelle. Merja kertoi, että ennen kuin Noora osasi sanallisesti pyytää jotakin laulua, hän osoitti lammas –patsasta. Merja lauloi sen yhteydessä useasti Piippolan vaarista. Merja ei osannut sanoa, tarkoittiko Noora juuri sitä, että halusi kuulla tämän laulun vai

pitikö hän muuten vaan patsaasta. Nykyään Noora osaa myös sanallisesti pyytää jotakin tiettyä laulua, joka äidin pitäisi laulaa.

Musiikilla on Nooran kohdalla ennemminkin aktivoiva kuin rauhoittava vaikutus. Merja on kokenut musiikin samalla tavoin omalla kohdallaan. Hän hakee musiikista iloa ja hyvän olon tunnetta itselleen. Se on hänellekin enemmän aktivoimismuoto. Hän kertoi, että erityisesti rytmikäs musiikki saa lapsen tanssimaan ja liikkumaan. Myös se, että Merja itse saattaa välillä tanssia musiikin mukana aktivoi Nooraa liikkumaan. Johtuuko se musiikista vai siitä, että on äidin kanssa voi tehdä tällaista, Merja ei osannut eritellä. Noora reagoi kuitenkin kaikenlaiseen musiikkiin ja saattaa joskus sanoa: ”kuuntele!”. Merja kertoi myös, että Nooran kanssa hänen tulee eniten laulettua, vaikka kaksi muutakin lasta pitävät musiikin kuuntelemisesta ja tekemisestä.

Muskarissa käyminen on ollut Noorasta mukavaa ja hän osaa jo odottaa sitä. Aina kun he lähtevät autolla johonkin, Noora hokee, että ”mukkaliin”. Jos äiti laulaa muskarin alkulaulua muskariin lähdön merkiksi, Noora menee eteiseen ja alkaa etsiä pukua ja sanoo että ”nyttten mennään”. Muskari on ollut Nooralle ja Merjalle molempien mielestä mukava yhteinen harrastus:

”...munkin mielestä siellä on hauskaa....Onhan tietysti se pointti, että ainakin Sami on hirveen kateellinen ku se ei pääse sinne. Et onhan se niinku semmonen mejän juttu, mun ja Nooran yhteinen juttu. Isi ei oo koskaan käyny, ei se tiä millasta siellä on, et meillä on vähän niinku semmonen yhteinen salaisuus. Me tietään millasta siellä on. Sami vinkuu joka kerta että määkin lähen ... Se on vähän kade.” (Merja)

6.3 HANNA

6.3.1 Muskariharrastuksen syyt

Marjan tavoin Hanna nimesi muskarissa käymisen syiksi mahdollisuuden, yhteinen harrastuksen sekä musiikin tärkeyden omassa elämässään. Mikäli muskaria ei olisi järjestetty omalla kotipaikkakunnalla, Hannakin olisi etsinyt lähipaikkakunnalta mahdollisuutta päästä muskariin. Paitsi se, että Hannan mielestä on mukava harrastaa lapsensa kanssa yhdessä jotakin myös musiikki on Hannalle itselle niin tärkeä asia, että hän haluaisi jättää sen lapselleen ns. perinnöksi. Toivottiin myös, että Heta voisi harrastaa musiikkia mahdollisuuksien mukaan pidempäänkin.

”...se että se oli ylipäättään mahollista tai että se oli niin tässä lähellä. Ja.. sitten kyllä se oli semmonen, että varmasti oisin menny ehkä tonne Jyväskylään asti, jos ei ois tässä ollu ja jos se ois vaan ollut mahdollista, tyyltiin että ois ollu kulkusysteemit ja muut....varmaan myös se et on joku harrastus ja on kiva tehdä lapsen kanssa yhdessä.....et on toi muskari ollu Hetalle tai siis meille semmonen tosi kiva juttu, että kyllä se on se ensimmäinen harrastus minkä laittaa johonkin siis tyyltiin jos kysytään mitä Heta harrastaa...se on semmonen ykkös juttu, jota se sitten toivon mukaan, mahdollisuuksien mukaan jatkais niin kauan ku se vaan on mahdollista...mut on se musiikki itellekin niin tärkeä asia et sitten sen haluais myös lapselle ns. jättää sen perinnöks. Ja et lapsi oppis ja kasvais samalla lailla siihen musiikkiin.” (Hanna)

Hanna on käynyt taidelukion ja harrastanut musiikkia aktiivisesti lapsesta asti. Nuorempana hän kävi soittotunneilla musiikkiopistossa ja aikuisiällä musiikki on kuulunut vapaa-ajan harrastuksiin. Musiikki; soittaminen, laulaminen ja kuunteleminen kuulu myös olennaisena osana hänen työhönsä nuoriso-ohjaajana.

6.3.2 Tietämys ja uuden oppiminen

Hannan ennakkokäsitykset ja tiedot painottuivat lähinnä siihen, että muskarissa leikitään ja lauletaan. Musiikin vaikutuksista lapsen kehityksen tukemisessa Hän ei juurikaan tiedostanut muutoin kuin raskauden osalta. Hän oli kuitenkin käynyt muutaman kerran seuraamassa muskareita Hollannissa ollessaan ja oli saanut siellä kuvan siitä, mitä muskarissa konkreettisesti tapahtuu. Kysyttäessä olivatko tiedot ja oletukset muuttuneet nyt kun hänellä oli omia muskarikokemuksia, hän vastasi kieltävästi.

"...on hyvä kuunnella paljon musiikkia niin lapsesta tulee musikaalinen...ei mulla varmaan sen ihmeempiä käsityksiä ollu, siis en sillä tavalla tienny aikasemmin. Tuolla ku oltiin vuos hollannissa, niin siel pidettiin muskaria silleen, että saatoin olla muutaman kerran paikalla ihan vaan kattomassa mut just vaan se semmonen et lauletaan ja leikitään siinä ohessa. No on se varmaan vastannu, että kyl just se että lauletaan ja leikitään. Et se oli se mun ennakkokäsitys, vaikka en oo kauheesti ajatellu että no minkälainen tää muskari nyt vois olla " (Hanna)

Muskarissa käyminen ei sinänsä ollut muuttanut Hannan suhtautumista musiikkiin, mutta hän mainitsi, että nykyään hänelle muistuu paljon enemmän lastenlauluja mieleen.

6.3.3 Musiikin käyttö arjessa

Hannalle musiikki on ollut aina kanava purkaa pahaa oloaan. Raskausaikana hän kuunteli musiikkia ja soitti itsekin työnsä puolesta erilaisissa kokoonpanoissa. Musiikilla oli tällöin rauhoittava ja rentouttava vaikutus. Vaikka raskaus aiheutti ajoittain niin fyysisesti kuin henkisesti pahaa oloa, niin soittaminen oli kuitenkin hänen mielestään mukavaa.

"No siis just jotain et jos oli paha olla ni laitto jonkun cd:n ja kuunteli mut ei esim mitään tarkempaa mielikuvaa...No varmaan joo se rentoutuminen että just semmonen levollinen olo. (Hanna)

ja sä olit sielläkin (työhön liittyvä esiintyminen) soittamassa (Tutkija)

joo (Hanna)

Oliko ne sun mielestä positiivisia kokemuksia, tykkäsitkö sä olla siellä? (Tutkija)

Joo kyllä mä tykkäsin Joo kyllä se oli semmonen et ku sai laulaa ja soitta ni se oli se hyvä juttu. Joo ja on mulla siis ollu aina se semmonen, varsinki silloin ku soitti pianoa enemmän ja osas soittaa ni just ku oli semmonen ahistus ja paha mieli ni sitten meni ja soitti ja sitten se helpotti.” (Hanna)

Muskarin myötä Hannan kotona on alettu kuuntelemaan selvästi enemmän musiikkia kuin esimerkiksi katsottu televisiota. Materiaalit ovat niin lastenmusiikkia kuin vanhempienkin omia levyjä. Myös automatkat sujuvat musiikkia kuunnellen. Kuunteleminen on ennemminkin tietoinen valinta kuin automaatio. Myös Heta on alkanut itse osoittamaan, että haluaisi katsoa ja kuunnella lempimusiikkivideoiksi tullutta Koirien Kalevalaa.

”No kyllä varsinkin nyt on ruvettu selvästi enemmän kuuntelemaan musiikkia, et paljon mieluummin pistää sen cd:een soimaan ku avaa telkkarin. Ja noita siis noita lasten levyjä sellasia mitä nyt on. Joskus on tietenkä ihan omia levyjäkin päällä mitä on... En kuuntele (esim. radiota taustalla) vaan joskus tulee semmonen et nytpäs laitan tän cd:n soimaan ja kuuntelen tai käympäs tekemään ruokaa ja laitan jonkun cd:n päälle. Mut ei oo semmonen automaattinen et nyt laitetaa iskelmä radio aamulla päälle... Joo Helmi tykkää kauheesti kattoo ku me ollaan saatu lahjaks se koirien kalevala, Savollinnan operajuhlien juttu. Se nyt et se kantaa sitä ja hänen pittää kattoo sitä siellä ku koirat laulaa ja siitä on tullu nyt semmonen.” (Hanna)

Hanna laulaa myös aika paljon lapselle ja lapsen kanssa. Yleensä laulut ovat muskarissa opittuja, joita he mukailleen laulavat ja leikkivät. Kotona on myös erilaisia soittimia, joita niin vanhemmat kuin Hetakin soittavat välillä. Erityisesti Hetaa kiinnostaa sähköpiano, jota hän haluaa soittaa joka aamu.

”Ja sitten tietysti mitä nyt laulaa Helmille. Sama laulu mut tehään eritavalla. Tietysti jotain, et mikä oli esim. se sillittelylaulu ihan alkus ni sitä ollan tehty samalla tavalla. Mutta ne on ne jotkut melodiat mitkä jää mieleen ja sit ku niitä laulaa ni ei muista mitenkä ne meni ne tanssit ja muut. Ja Helmi on innostunut tuon pianon soittamisesta niin että se

joka aamu haluaa mennä sinne soittamaan...tuosta pianosta on ollu semmonen juttu et se menee sinne ja kampee istumaan ja sitten se rämpyttää.” (Hanna)

Heta nauttii musiikista: kuuntelemisesta ja musisoinnista. Muskariin on mukava lähteä, ja musiikki saa Hetan liikkumaan ja ilmeenkin kirkastumaan.

”No se ihan selvästi, noita lastenlaulujaki ku kuunnellaan ni siellä tulee esim. joku kohta missä laulaa pikkuoravat ni se heti se ilme kirkastuu ja... just se et se käy tanssimaan haluaa et se tuo jonkun cd:n tai dvd:n et kuunnellaan tai katotaan. Ja sitten se et se haluaa soittaa, eikai se haluais jos se ei ois siitä kivaa. Tietysti se voi olla et ku on sähköpiano missä on kaiken maailman urku saundit ja muut ni sekin ovi olla ihan hauskaa..” (Hanna)

Musiikki on osana myös erilaisissa arkipäivän tilanteissa, kuten nukkumaan mennessä ja syöttämistilanteissa. Toisinaan saattaa käydä niin, että Heta on hieman vilkas iltapesujen aikana, mutta laulu yleensä rauhoittaa. Hanna mainitsi muskarissa käytetyn Silittelylaulun, jota hän on käyttänyt Hetan rauhoittamiseen pienestä asti ja joka on myös toiminut rauhoittavana lauluna. Nukkumaan käydessä äiti tai isä laulaa aina Hetalle ja siihen hän aina rauhoittuu.

”No just. nukkumaan meno ja sitten illalla tuo tuommonen iltapesut, et ku tuntuu et menee semmoseks riehumiseks, ni sit tosi usein ja melkein aina se sit rauhottuu ku sille laulaa jotain...(Lauletaan) Ihan mikä (laulu) tulee mieleen. Nyt oon laulanu jostain syystä ratiritiralla...mutta se on ollu tosi hyvä se silittely laulu, se on ollu jotenkin pienestä asti semmonen mihin Helmi on rauhottunut. Ja... no ei oo oikeen mitään sellasta tiettyä se on se varmaan se mikä tulee ensimmäisenä mieleen. Sitä kokeillaan. Kyl me sille aina lauletaan ku se menee nukkumaan. Et se liittyy siihen.” (Hanna)

Ruokailutilanteissa ei käytetä niin usein musiikkia apuna, kuin nukkumaan mennessä, mutta niissäkin tilanteissa musiikin avulla äiti pystyy rauhoittamaan tilanteen ja kiinnittämään lapsen huomion. Musiikki on toiminut kommunikoinnin apuvälineenä heidän välillään.

*"Kyllä esimerkiksi siis paremmin se laulaminen toimii varsinkin illalla kun se et NYT NUKUT, OLE HILJAA. Vaan se, et käy laulamaan ni se rauhoittuu paremmin siihen."
(Hanna)*

Jo raskausaikana musiikki toimi rauhoittavana tekijänä sikiölle. Hanna muistaa, kuinka tämä oli usein todella aktiivinen hänen käydessään nukkumaan illalla. Silloin Hanna lauloi yhtä tiettyä laulua, jolloin sikiö aina rauhoittui. Hanna on huomannut selvän yhteneväisyyden raskausajan ja sen jälkeisen ajan kanssa. Vaikka Hanna ei ole käyttänytäkään samaa laulua lapsen syntymän jälkeen kovin usein, musiikki on vaikuttanut samalla tavalla rauhoittavista.

"Mut joku on semmonen, mää muistan silloin raskausaikana ku oli ite käymässä nukkumaan ni Helmi kauheesti riehu tuolla mahassa ni mä lauloin yhtä semmosta tiettyä laulua johonka se aina rauhoittu . Ja en oo sitä mitenkään kauheen usein sitä nyt käyttänytten ku Helmi on syntyny mutta tota silloin muistan et se siihen rauhoittu... Ja esimerkiksi (nykyään) noissa iltatilanteissa se toimii niinku selvästi." (Hanna)

Hanna ei osannut eritellä onko muskarissa käyminen lähentänyt hänen ja lapsen välistä suhdetta, koska ei ollut sisaruksia joihin olisi voinut verrata. Hän mainitsi kuitenkin, että tilanteissa joissa hän oli käyttänyt muskarilauluja, yhteys oli tiiviimpi. Hannan mukaan tämä saattoi johtua siitä, että laulut olivat tuttuja molemmille, joten molemmat tiesivät mistä oli kyse. Hän mainitsi myös Hetan alkavan taputtaa, kun häneltä kysyy mitä muskarissa tehdään.

"No ehkä se on..(mieltii epäröi) tai no siihen on ehkä vaikeempi vastata mut sellasissa tilanteissa joissa käyttää niitä muskarilauluja ni kyllä siinä sit huomaa et se semmonen yhteys on jotenkin tiiviimpi tai et ne on molemmille tuttuja ja Helmiki heti ymmärtää esim. mistä on kyse ku lähetään muskariin. Ja siihen on nyt ehkä vaikee vastata onko se nyt lähentänyt... No ehkä siinä on myös se et on äiti ja lapsi ja isä ja lapsi suhde. Et en mie tiittää johtuuko se sitten siitä muskarissa käymisestä mutta tota...(epäröi) nii vai... pitäis olla toinenkin lapsi jonka kanssa ei ois käyny, että oisko se sitten erilainen.." (Hanna)

Muskarilla ei ole ollut Hannalle itselleen kovin suurta sosiaalista merkitystä, koska monet muista vanhemmista ovat jääneet aika vieraiksi Hannalle. Tosin osa vanhemmista oli hänelle entuudestaan tuttuja ja heidän kanssa hän on muutenkin tekemisissä. Muskari on kuitenkin ollut yksi tapa ”päästä kotoa pois” muiden vanhempien ja lasten seuraan.

”...tai ehkä koskaan siinä ei oo ollu sellasta et siitä ois lähetty jonnekki kahville tai tavattu sen porukan kanssa jossakin. Mutta tota onhan se aina itelle sellanen et pääse kotoa pois jonnekin muualle et onhan se tosi jees juttu. Mutta ei mitenkään mitä erityistä suurta merkitystä mulle oo, ku ne on kuitenkin jääny aika vieraaks mulle ne muut. Tietysti nää naapurit joita tässä tapaa muutenkin paljon ni jotka on siellä myös ni on eri asia.”
(Hanna)

7. TULOSTEN TARKASTELU

7.1 Muskariharrastuksen syyt

Muskariharrastuksen aloittamisen syiksi näytti nousevan niin musiikillisia kuin ulkomusiikillisiakin tekijöitä. Musiikillisista tekijöistä suureen rooliin nousi äidin oma musiikillinen suuntautuminen ja harrastuneisuus. Musiikki itsessään koettiin tärkeäksi ja äidit pitivät itse musiikin tekemisestä ja kokemisesta. Lapsen toivottiin kasvavan musiikkiin siten, että se olisi hänelle luonnollinen osa elämää. Samalla saattoi nousta toiveita, että lapsesta tulisi musiikin ammattilainen.

Äidin harrastuneisuuden aktiivisuus näkyi siinä, että aktiivisemmin musiikkia harrastaneille musiikilla oli itseisarvo, kun taas vähemmän aktiivisesti harrastaneille musiikki oli väline saavuttaa joitakin muita arvoja. Lasten toivottiin kenties alitajuisesti toteuttavan tulevaisuudessaan niitä haaveita, jotka vanhemmilta olivat musiikin suhteen jääneet toteuttamatta. Toiveet olivat jollakin tapaa päinvastaiset verrattuna siihen, mitä ja miten äidit olivat harrastaneet. Aktiivisemmin harrastaneille musiikin tekeminen oli aina ollut tavoitteellisempaa ja ”kurinalaisempaa”, tällöin muskari koettiin ”rennommaksi”, ei niin tavoitehakuiseksi harrastukseksi, mikä antoi enemmän tilaa musiikista nauttimiselle. Vähemmän aktiivisesti harrastaneet taas toivoivat, että lapset voisivat musiikin avulla saavuttaa jotakin, jolloin muskarista tuli tietyllä tapaa keino saavuttaa tavoite.

Toinen merkittävä tekijä oli yhteisen harrastuksen saaminen. Haastateltavat olivat aiemmin kuulleet muskarista ja lapsen kanssa haluttiin aloittaa jokin harrastus, jossa saisi toimia yhdessä. Aktivoivana tekijänä juuri muskariharrastuksen aloittamiseen näytti myös olevan mahdollisuus harrastaa omalla paikkakunnalla.

Tosin osa olisi etsinyt myös lähipaikkakunnalta mahdollisuutta, mikäli kotipaikkakunnalla ei olisi ollut tarjota muskaria.

Vaikka muskari oli lapsen harrastus, vanhemmat kokivat sen myös jollakin tapaa omaksi harrastukseksi. Muskari oli paitsi vanhemman ja lapsen yhteinen mutta myös lapsen itsensä ensimmäinen harrastus. Mikäli joku tiedusteli lapsen harrastuksia, muskari mainittiin usein ensimmäisenä, mikä mielestäni osoittaa harrastuksen aseman perheiden arjessa.

7.2 Tietämys ja uudet kokemukset

Tietämys muskaritoiminnasta ja musiikin vaikutuksista lapsen kokonaisvaltaiseen kehittymiseen vaihteli haastateltavien kesken. Tiedot muskarissa tapahtuvasta toiminnasta ja sen tavoitteellisuudesta olivat aika pinnalliset. Yleinen käsitys oli, että muskarissa ”vain leikitään ja lauletaan”. Yksi haastateltava mainitsi muskarien tavoitteellisuuden, mutta hänkään ei tiennyt kuinka laaja-alaiset tavoitteet ovat, ja miten ilmenevät käytännön toiminnassa.

Muskaritoiminnan suhteuttamista lapsen ikä- ja kehitystasoon ei tiedetty. Tästä hyvänä esimerkkinä oli haastateltavien yllättyminen liikunnan osuudesta toiminnassa ja siitä, että myös äiti joutuu osallistumaan liikkumiseen. Äidit eivät ilmeisimminkään olleet tiedostaneet, että toiminta pienten vauvojen kanssa tapahtuu vanhemman kautta, vaikka olivat nyt huomanneet, että lapsi kasvaessaan ja kehittyessään osallistuu yhä enemmän toimintaan itse.

Muskarissa yksi tärkeä työtapana on liikunta. Sen avulla paitsi kehitetään liikunnallisia valmiuksia, mutta myös tuetaan muita kehityksen osa-alueita kuten esimerkiksi puhumaan oppimista. Puhumaan oppimisen kannalta tärkeää on rytmittäjä,

joten musiikin mukaan liikkumisen avulla on mahdollista kehittää myös rytmittäjua.

Vauva oppii noin 10 kuukauden ikään mennessä ryömimään tai konttaamaan ja noin vuoden ikäisenä kävelemään. Tätä ennen liikkuminen luonnollisestikin tapahtuu aikuisen avulla. Vauva kokee ja aistii liikkeet aikuisen (tässä tapauksessa äidin) liikkeiden kautta. Siksi äidin rooli musiikin mukaan liikkumisessa korostuu vauvamuskarien toiminnassa.

Musiikin vaikutuksista sikiöön raskausaikana tiedettiin jonkin verran, mutta mielestäni sitä, miten musiikki vaikuttaa myös syntymän jälkeen, ei tiedostettu. Vaikka kaikki käyttivätkin musiikkia aktiivisesti arjen tilanteissa, he eivät osanneet kuitenkaan yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta nostaa musiikkia kehitystä tukevana tekijänä esille. Hänestä oli ollut ilo huomata miten musiikin avulla voi kommunikoida lapsensa kanssa ja miten se vaikuttaa lapsen kehitykseen. Vaikka musiikkia siis käytettiin aktiivisesti ja positiivisia vaikutuksiakin oli havaittavissa, musiikin voimaa ja potentiaaleja lapsen kehityksen eri osa-alueilla ei ehkä täysin ymmärretty.

Olen koulutettu siihen, että tuntien laadun takaa lapsen ikä- ja kehitystason huomioon ottaminen toiminnassa, toiminnan tavoitteellisuus sekä sen arviointi. Tästä johtuen vanhempien rooli on sitä merkittävämpi, mitä pienemmästä lapsesta on kyse.

7.3 Musiikin potentiaalit arjen tilanteissa

Tulokset osoittivat, että musiikkia käytettiin kotiloissa aktiivisesti päivittäin kahdenlaisissa tilanteissa: perushoitotilanteissa ja vapaissa leikki- ja lukutilanteissa. Musiikillisista työtavoista eniten käytettiin laulamista, mutta myös muita työtapoja

kuten soittamista, kuuntelemista ja liikkumista hyödynnettiin. Perushoitotilanteista, joissa musiikkia käytettiin, mainittiin erityisesti syömis-, pukemis- ja nukkumaanmeno tilanteet. Yleistä näille tilanteille oli se, että lapsi oli hieman rauhattomalla päällä ja tilannetta haluttiin rauhoittaa musiikin avulla. Kaikissa tilanteissa musiikki oli toiminut rauhoittavana tekijänä. Vapailla leikkitilanteilla tässä yhteydessä tarkoitettiin sitä, että vanhemmat tietoisesti musisoivat (laulaen ja leikkien) lastensa kanssa.

Laulaminen tapahtui pääasiassa äidin toimesta; lasten laulutaito on vasta idullaan. Lapset sitä vastoin soittivat enemmän. Soittaminen sinänsä oli hyvin spontaania, mutta taustalta mielestäni heijastuu muskarista saadut vaikutteet ja mallit. Tästä esimerkkinä Merjan kommentti siitä miten Heta lyö kaikenlaisia esineitä vastakkain ja sanoo soittavansa. Olen kuullut myös muiltakin äideiltä vastaavalaisista tilanteista. Eräs muskarissa lapsensa kanssa käynyt äiti kertoi miten hänen lapsensa etsii kotoa kattiloita ja kauhoja ja soittaa niillä.

Laulumateriaali koostui pääasiassa muskarissa opituista lauluista, mutta myös muita lastenlauluja laulettiin. Leikkitilanteissa lauluun yhdistettiin yleensä siihen kuuluva leikki tai tanssi. Joskus musiikin kuuntelemisen yhteydessä sekä lapset, että äidit saattoivat ryhtyä spontaaniin tanssiin.

Musiikin käyttö arjen tilanteissa koettiin hyväksi ja muskarissa opittuja asioita haluttiin hyödyntää myös kotona. Haastateltavat olivat huomanneet musiikin helpottavan perushoitotilanteita kuten syömis-, nukkumaanmeno- ja pukemistilanteita. Vaikka kaikki olivatkin käyttäneet musiikkia kommunikointikeinona lastensa kanssa, vain Marja sen esille haastattelussa ja kertoi käyttävänsä sitä tiedostaen.

Kiinnostavaa oli myös huomata, että musiikin vaikutuksella äitiin ja lapseen raskausaikana on yhteys siihen miten se vaikuttaa vauvaan syntymän jälkeen. Musiikki näytti vaikuttavan lapsiin samalla tavoin kuin se vaikutti heidän äitiinsä.

Tästä esimerkkinä Hannan ja Merjan tapaukset. Hanna kertoi kuinka tietty musiikki sai hänet ja sikiön rauhoittumaan. Lapsen synnyttyä Hanna on laulanut Hetalle nukkumaan käydessä ja laulu on rauhoittanut tämän uneen. Merja taas itse ei ole koskaan pystynyt rauhoittumaan nukahtaakseen jos ympärillä on ääntä. Sama toteutuu myös Nooran kohdalla, musiikki ja äidin laulu sinänsä rauhoittaa mutta nukahtamaan se ei auta. Nämä reaktiot pohjautuvat ilmeisimminkin jo sikiöaikaan; äidin kokemat tunteet ovat välittyneet sikiöön hormonaalisesti ja auditiivisesti ja vahvistaneet samalla sikiön tunnetilaa.

Muskariharrastus ja sieltä opittujen asioiden hyödyntäminen kotona koettiin lähentäneen äidin ja lapsen suhdetta jonkin verran. Haastateltavat eivät kuitenkaan osanneet eritellä kuinka paljon muskarissa käyminen lähensi suhdetta ja kuinka paljon vaikutti se, että kyseessä oli äiti-lapsi –suhde, joka yleensä on tiiviimpi ja läheisempi kuin esimerkiksi isä-lapsi –suhde. Muskarissa käytettyjen laulujen ja leikkien käyttö kotona osoitti kuitenkin sen, että usein isät ja toiset sisarukset eivät päässeet tilanteisiin niin hyvin mukaan, koska he eivät osanneet laulua ja leikkejä. Muskari oli siis luonut äidin ja lapsen välille sellaisia tekijöitä, joita muiden perheenjäsenten ei ollut mahdollista tietää.

Muskari on kuitenkin harrastuksena sellainen, johon yleensä tullaan vain sen yhden lapsen kanssa ja silloin vanhempi voi suunnata kaiken huomionsa tähän lapseen. Useampilapsisessa perheessä tällaisen harrastuksen merkitys varmasti korostuu enemmän. Lapsi saa kokea säännöllisesti, ainakin sen muskarituokion verran olevansa ainoana äidin huomion kohteena. Tällöin myös äidin on sallittua antaa kaikki huomionsa vain tälle yhdelle lapselle. Olipa perheessä sitten yksi tai useampi lapsi, muskari antaa kerran viikossa mahdollisuuden viettää kahdenkeskistä aikaa lapsensa kanssa. Nyky-yhteiskunnassa se voi nimittäin olla monelle perheelle harvinainen tilaisuus.

Haastatteluista nousi esille se, että jo vauva- ja taaperoikäiset tiedostavat mitä muskari tarkoittaa. Kun Hanna esimerkiksi kysyi Hetalta mitä muskarissa teh-

dään, Heta alkoi taputtaa käsiä yhteen. Merja taas kertoi miten Noora menee eteiseen ja alkaa pukea päälle, kun hän laulaa muskarin alkulaulua. Marjan mukaan myös Liisa innostui selvästi, kun hän alkoi laulaa alkulaulua. Lapsilla oli siis tietty merkitys muskarista, taju siitä, mitä muskariin lähteminen merkitsee ja mitä siellä tehdään. Tapaukset osoittavat kuinka kommunikointi on onnistunut pelkän laulun avulla, ilman puhetta.

Merjan ja Marjan esimerkit siitä, miten he ovat yhdistäneet johonkin esineeseen tai kuvaan laulun, osoittavat myös kommunikoinnin onnistumisesta ilman puhetta. Paitsi se, että vanhempi antaa äänenkäyttöllään esimerkin lapselle, lapsi kokee samalla tullessa ymmärretyksi ilman sanoja. Tämä taas edesauttaa kognitiivisten taitojen, puheen sekä minän kehitystä. Tapaukset olivat myös esimerkkejä siitä, miten vuorovaikutus ja kommunikaatio olivat onnistuneet ilman puhetta. Lapsi oli kokenut tullessa ymmärretyksi, mikä taas osaltaan tukee kehityksen osa-alueita.

Haastateltavat kertoivat laulavansa päivittäin lapselleen. Aikuisen malli on tärkeä lapsen puheen kehityksen kannalta. Aikuisen monipuolinen äänen käyttö, sävelton, tempon, rytmin ja voimakkuuden vaihtelut, stimuloi lapsen puheen kehitystä. Samalla lapsi saa mallin erilaisista kielen käyttötavoista. Päivittäiset vuorovaikutustilanteet ovat myös osa kielen ja kognitiivisten taitojen oppimista.

Pieni vauva ei kommunikoi kielen avulla, joten musiikki voi toimia kieltä korvaavana välineenä, jonka avulla kommunikointi mahdollistuu. Samoin musiikin avulla voidaan tukea lapsen kehonkaavan muodostumista, jonka avulla lapselle muodostuu käsitys omasta itsestään erillisenä yksilönä. Niin kuin musiikkiterapiassa myös muskareissa musiikin avulla pyritään auttamaan yhteyden löytymistä itseen ja toisiin. (Ahonen 1993, 24-25)

Muskarissa olen pyrkinyt käyttämään erilaisia lauluja, loruja ja leikkejä, joita on täydennetty ilmeillä, eleillä ja liikkeillä. Eri tavoin toteutetut lorut ja laulut kiinnit-

tävät lapsen tarkkaavuuden paremmin ja lisäävät jäljittelyn halua. Merja kertoikin kuinka Noora laulaa mm. autossa kovin innokkaasti laulaen muutaman sanan jostakin laulusta ja loput lauletaan sitten laa -tavulla.

Vanhemman esimerkki äänenkäytöstä on merkittävä lapsen kannalta. Em. esimerkkinä osoittaa sen, että Noora on nähnyt ja kuullut miten Merja itse laulaa usein autossa ja saanut esimerkin jota itse sitten toistaa. Olen myös havainnut, että aikuisen (lähinnä vanhemman) suhtautuminen musiikkiin vaikuttaa myös lapsen suhtautumiseen musiikkiin. Esimerkiksi aikuinen, joka kokee laulamisen ja soittamisen hankalaksi ja hieman vastenmieliseksi antaa tahtomattaan lapselleen esimerkin kielteisestä suhtautumistavasta.

Yksi muskarin tavoitteista oli herättää ja vaalia lasten rakkautta musiikkiin ja kehittää heidän musiikillisia perusvalmiuksiaan. Tavoitteen toteutumiseen vaikuttaa mielestäni olennaisesti myös vanhempien suhtautuminen musiikkiin ja heidän esimerkinsä. Kaikki haastatellavat nauttivat musisoinnista ja se oli luonnollinen osa heidän elämäänsä. Tämä osaltaan johdattaa lapsia musiikin pariin ja mahdollistaa elinikäisen rakkauden synnyn musiikkiin.

Sosiaalisen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsilla on toverisuhteita lapsuusiässä. Nämä suhteet ovat paitsi merkityksellisiä vuorovaikutustaitojen harjoittelun kannalta mutta myös olennainen osa lapsuuden sosiaalista maailmaa. Tavanomaisesti lapset ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa leikin avulla. Yksi sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistaja paitsi lapsille mutta myös aikuisille on varmasti ollut muskari. Ryhmä on toiminut kohta kaksi vuotta jo samanlaisena, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Vaikka tällä ryhmällä ei ole ollut kovin suurta sosiaalista vaikutusta äideille, niin muskari kuitenkin on mahdollistanut toisten samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kohtaamisen.

Erään toisen muskariryhmän kohdalla taas sosiaalinen merkitys oli huomattavasti suurempi. Ryhmä aloitti tutkimuksessa käytetyn ryhmän tavoin toimintansa

vauvojen ollessa muutaman kuukauden ikäisiä. Ryhmän aikuisista, niin äideistä kuin isistäkin, tuli tiivis joukko, jotka tapasivat toisiaan myös vapaa-ajalla. Eräs ryhmän tiiviyttä kuvaava esimerkki on, kun lapset olivat isompia ja tulivat itsenäisesti muskariin, niin äidit menivät sillä välin yhdessä ulkoilemaan.

Haastattelu osoitti, etteivät vanhemmat välttämättä tiedosta millainen merkitys erilaisilla liikunnallisilla toiminnoilla, kuten esimerkiksi venytyksillä, hypityksillä, keinutuksilla ja pyörytyksillä vauvoille on, ja kuinka paljon vauvat niistä ymmärtävät. Näiden liikunnallisten suoritusten tarkoituksena on saada äidin kosketuksen ja liikkeen kautta vauvalle aikaan tuntemus omasta kehostaan ja näin tukea ydinminän syntymistä ja kehittymistä. Osaltaanhan nämä toiminnot harjaannuttavat myös motorisia valmiuksia.

Toiminnassa käyttämäni erilaiset kasvojen piilotusleikit, silittely ja hellyydenosoituslaulut tukivat mielestäni osaltaan minän syntyä ja loivat tuntua, että on olemassa minä ja muut. Loppulaulun (joka pysyi samana läpi toimintakauden) aikana vanhemmat saivat olla lastensa kanssa niin kuin heistä hyvältä tuntui. Samalle he lauloivat ”oi oma pieni ystäväin, sua rakastan ja pidän lähelläin”. Äidin oli mahdollista ilmaista itseään, tunteitaan ja ajatuksiaan itsestään ja lapsestaan äänensävyillä, ilmeillä, eleillä ja kosketuksella. Nämä tekijäthän ovat olennaisia varhaisen vuorovaikutuksen syntymisessä.

Toinen säännöllisesti toistunut laulu oli Silityslaulu, jonka aikana äidit silittelivät lapsensa kehon osia. Alla on laulun sanat.

*”Ylimpänä omi pieni pää, sen alla ovat olkapääät.
Kun niihin käsivarret yhdistää, löydät kaksi kättä pehmeää.
Tässä on maha suloinen, toissapuolen selkä pehmoinen.
Jalat ovat tässä oma pienoinen, sekä kaikki varpaat kymmenen.
Silmilläsi katsot maailmaa, korvillasi kaiken kuulla saat.
Nenälläsi haistat tuoksut ihanat, suulla maistat maut makeat.”*

Laulun tavoitteena oli paitsi tukea vuorovaikutussuhdetta mutta myös kosketuksen avulla tukea kehonkaavan muodostumista ja osoittaa hellyyttä lapselle. Nämä tekijät edistivät niin motorisia valmiuksia kuin minän ja perusturvallisuuden syntymistä ja kehittymistä. Hanna oli kokenut tämän laulun hyväksi ja kertoi käyttäneensä sitä usein Hetan kanssa. Heta olikin aina rauhoittunut Hannan lalettua tätä laulua. Kommunikointi ilman puhetta oli onnistunut laulun ja kosketuksen avulla.

Musiikki oli toiminut haastateltavien mukaan yhtenä kommunikoinnin muotona. Kaikki haastateltavat kertoivat, että oli tilanteita, joissa mieluummin käytti musiikkia kuin sanallisia keinoja. Musiikin käyttö näytti myös helpottavan erilaisia arjen tilanteita. Pienen haastatteluotoksen perusteella ei voi vielä yleistää, mutta viitteitä löytyi siitä, että idea musiikin käyttöön em. tilanteissa oli saatu ilmeisimmin muskarista. Toki syynä voi olla myös se, että musiikki kuului muutenkin haastateltavien elämään, joten musiikin käyttö oli luonnollinen osa arkea.

Muskarissa käyminen oli myös vahvistanut äidin ja lapsen välistä suhdetta. Kaikki haastateltavat kommentoivat, että erityisesti muskarilauluja musisoidessa kotona isät tai muut sisarukset eivät pääse niin hyvin mukaan yhteiseen hetkeen. Muskariharrastus ja musisointi oli äidin ja lapsen yhteinen asia, joskus ei tarvittu kuin muutama sana tai melodian pätkä, kun molemmat tiesivät mistä on kyse. Sekä lapsi että äiti kokivat tulevansa ymmärretyksi myös ilman sanoja. Mielestäni tällaiset yhteiset harrastukset vahvistavat perusturvallisuuden syntymistä ja edistävät vuorovaikutusta.

Muskarissa voi niin ikään jakaa ilon aiheita. Urani aikana olen huomannut miten vanhemmat haluavat usein kertoa mitä uutta heidän lapset ovat oppineet ja muutaman kerran on käynyt niinkin, että lapsi on ottanut ensimmäisen askeleensa juuri muskarissa. Positiivisia asioita voi jakaa niin lapsensa kuin muiden aikuistenkin kanssa. Merjakin kertoi haastattelussa kuinka on mukava nähdä miten Noora on kehittynyt ja on enemmän itsekkin mukana toiminnassa. Nämä

seikat niin ikään vahvistavat äidin ja lapsen välistä suhdetta. Kun äiti saa kertoa lapsestaan ja olla samalla ylpeä hänestä, lapsi kokee väistämättä olevansa hyväksytty ja rakastettu.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet kuinka musiikkia ollaan menestyksellisesti hyödynnetty musiikkiterapiassa varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Koska musiikkiterapia ja musiikkikasvatus ovat työtavoiltaan ja menetelmiltään sekä osaksi myös tavoitteiltaan samankaltaiset, olisi erittäin perusteltua väittää, että myös musiikkikasvatus tukee varhaisen vuorovaikutuksen syntymistä ja kehittymistä.

Kokonaisuudessaan tämän tutkimuksen tulokset puhuvat sen puolesta, että musiikki ja muskareista saadut ideat ovat olleet hyödyksi perheiden arjessa. Musiikin aktiivinen käyttö kotona osoittaa, että vanhemmat kokevat sen tärkeäksi ja selviä viitteitä löytyi siitä, että muskari on aktivoinut ja monipuolistanut musiikin käyttöä kotona.

Vaikka pääasiallinen musisoinnin muoto kotioloissa oli laulaminen, niin myös liikuntaa (tanssia), soittamista ja kuuntelemista käytettiin. Erityisesti lapset ilmaisivat itseään soittaen ja liikkuen. Musiikki oli yksi kommunikoinnin muoto ja osa vuorovaikutussuhdetta.

8. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena oli selvittää voisiko musiikilla ja erityisesti muskaritoiminnalla tukea äidin ja lapsen varhaista vuorovaikutusta. Oman ammatillisen kehittymisen kannalta halusin myös selvittää näkykö musiikki perheiden arkipäivässä ja olenko muskareissa pystynyt antamaan keinoja, joilla erilaisia arjen tilanteita pystyisi helpottamaan. Toiminnan laadun takaamiseksi jatkossakin toivoin saavani selville kuinka paljon vanhemmilla on tietoa muskareiden tavoitteellisuudesta sekä siitä millaisia mahdollisuuksia musiikilla on lapsen kasvatuksen ja kehityksen tukemisessa.

Tutkimus osoitti, että musiikilla on näkyvä rooli perheen arjessa. Myös muskari näytti osaltaan tukeneen ja aktivoineen musiikin käyttöä kotona. Samalla kun muskari oli sekä lapsen että äidin harrastus, se oli myös heidän yhteinen harrastus, joka näkyi myös kotioloissa. Muskari oli vahvistanut äiti-lapsi -suhdetta. Musiikki oli tärkeä ja luonnollinen osa äitien elämää ja sen merkitys haluttiin välittää myös lapselle.

Musiikki toimi yhtenä kommunikoinnin muotona ja sitä käytettiin erityisesti tilanteissa, joissa tilanteet haluttiin rauhoittaa ja lapsen keskittyvän johonkin tiettyyn asiaan kuten syömiseen. Kaikissa näissä tilanteissa musiikki oli toiminut rauhoittavana tekijänä ja siitä oli ollut hyötyä. Näistä onnistumisen kokemuksista johtuen osa vanhemmista halusikin käyttää mieluummin musiikkia kuin puhetta muulloinkin rauhattomissa tilanteissa.

Muskarien tavoitteellisuudesta vanhemmat eivät olleet kovinkaan paljon tietoisia. Myöskään musiikin mahdollisuuksista lapsen kehityksen tukemisessa ei ollut tietoa. Tulevaisuudessa muskarissa käyville vanhemmille voisi enemmän antaa tietoa näistä asioista. Erilaisten työtapojen merkitys selviäisi vanhemmillekin ja

se auttaisi monipuolistamaan musiikillista toimintaa myös kotona. Samalla vanhemmat tiedostaisivat ja näkisivät käytännössä musiikin vaikutuksen lapsen kehitykseen. Vanhemmilla oli kuitenkin selkeästi motivaatiota käyttää musiikkia kotioissa, joten tieto avaisi siis ehkä paremmin syy-seuraus -suhteita.

Tutkimuksen validiutta heikentää se, että tutkimuksen tulokset jäivät hieman yksipuolisiksi, mikä taas johtunee haastateltavien pienestä määrästä. Jatkossa haastattelukysymykset voisi myös rakentaa laajemmiksi kehityspsykologian eri alueiden suhteen. Vanhempia voisi myös pyytää pitämään päiväkirjaa siitä millaisissa tilanteissa he käyttävät päivän aikana musiikkia, kuinka pitkä musiikillinen hetki on kestoaltaan, mitenkä lapset reagoivat tilanteessa ja millaisia muita kommunikoinnin keinoja he käyttävät vuorovaikutuksen tukemisessa musiikin ohella.

Haastattelun vastauksia analysoidessani niistä alkoi nousta uusia kysymyksiä, jolloin huomasin, että toinen haastattelukerta olisi saattanut syventää tuloksia ja lisännyt tutkimuksen luotettavuutta. Jatkossa haastattelukertoja voisi olla useampia ja haastateltavien määrää voisi lisätä. Samalla haastateltavien joukkoon saisi sisältyä eri tyyppisiä perheitä. Tässä tutkimuksessa kahdella haastateltavalla oli yksi lapsi ja yhdellä haastateltavalla 3 lasta. Jatkotutkimuksissa voisi myös haastatella vertailunvuoksi sellaisia vanhempia, joiden lapset eivät ole harrastaneet muskaria tai musiikkia.

Positiivista oli kuitenkin huomata, että vanhemmat käyttävät musiikkia niinkin paljon kotona. Myös se, että musiikilla oli itseisarvollista merkitystä äitien elämässä oli ilo huomata. Toivon, että haastatteluni auttoi osaltaan vanhempia huomaamaan ja tiedostamaan kuinka musiikki on ollut heille apuna arjessa ja miten sitä voisi myös jatkossa hyödyntää. Musiikki ja muskari ei liene ole ainaakaan heikentänyt varhaisen vuorovaikutuksen kehittymistä. Tavoitteet ovat siis osaltaan toteutuneet toiminnassani.

Tutkimus antoi myös itselleni uusia ideoita työni kehittämiseksi. Jatkossa vanhemmille täytyy perustella selkeämmin, minkä vuoksi jokin toiminta tehdään. Vanhempia täytynee myös koko ajan kannustaa laittamaan itsensä likoon, vaikka toiminnot joskus tuntuisivatkin hieman hölmöiltä ja lapsellisilta. Kaikissa toiminnoissa on kuitenkin jokin tavoite, jonka kirkastaminen antaisi vanhemmille lisää motivaatiota toteuttaa erilaisia toimintoja.

Tutkimustulokset puhuvat puolestaan, miksi musiikkikasvatus on tärkeää aloittaa jo varhaislapsuudessa.

"Vaikka sitä musiikkia mennään harrastamaan esim. muskariin, kuitenkin ehkä suurin ilo on just se miten sitä käytännön elämässä käyttää lapsen kanssa pienissäkin asioissa." (Marja)

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2000). *Lapsen aika*. Juva: WSOY.

Ahonen, H. (1993). *Musiikki sanaton kieli*. Loimaa: Loimaan kirjapaino.

Anisfeld, M. (1984). *Language development from birth to three*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Bowlby, J. (1980) *Attachment and loss. Vol. III: Loss, Sadness and Depression*. London: Routledge.

Bowlby, J. (1971). *Attachment and loss: Vol 1. Attachment*. Harmondworth: Penguin.

Carlsson, T. (2007). *Varhainen vuorovaikutus ja musiikkiterapia*, (painossa). Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu.

Case, R. (1992). *The Mind's Staircase. Exploring the Conceptual Under-pinnings of Children's Thought and Knowledge*. Hillsdale N.J: Lawrence Erlbaum Associates.

Damasio, A.R. (1994). *Descartes'Error: Emotion, Reason and the Human Brain*. New York: Avoin Books.

Eimas, P.D., Siqueland, E.R., Jusczyk, P.W. and Vigorito, J. (1971). Speech perception in infants. *Science*, 171, 303 – 6.

Erkkilä, J. (2001). Taiteet ja kuntoutuminen. Teoksessa P. Rissanen & T. Kallanranta (toim.) *Kuntoutus* (523-539). Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Eskola, J. & Vastamäki, J. (2001a). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 24-42.

Fogel, A. (1993). *Developing through relationships. Origins of communication, self and culture*. London: Harvester Wheatsheaf.

Gombert, J. (1992). *Metalinguistic development*. New York: Harvester Wheat-sheaf.

Grönfors, M. (1982). *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Porvoo: WSOY.

Hautamäki, A. (2003) Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. (3. Painos). Helsinki: WSOY. 13-66.

Heikkinen, H. L. T. (2001a). Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 170-185.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2003). *Tutki ja kirjoita*. (6.-9. Painos). Vantaa: Dark Oy

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piironen, A. & Mäkinen, L. (1993). *Hip hoi, musisoi! : musiikki varhaiskasvatuksessa*. (1. painos) Espoo: Fazer musiikki.

Holle, B. (1981). *Lapsen motorinen kehitys. Normaali ja kehityksessään viivästynyt lapsi*. (3. painos) Jyväskylä: Gummerus.

Holmgren, K., Lindblom, B., Aurelius, G., Jalling, B. & Zetterström, R. (1986). On the phonetics of infant vocalization. Teoksessa B. Lindblom & R. Zetterström (toim.) *Precursors of early speech*, Wenner-Gren International Symposium Series, Vol. 44. Stockton Press, New York. 51-63.

Hughes, D. (2006) *Tie traumasta selviytymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa*. Tampere: PT – Kustannus.

Jarasto, P. & Sinervo, N. (1997). *Alle kouluikäisen lapsen maailma*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kemmis S. & Wilkinson M. (1998). Participatory action research and the study of practice. Teoksessa B. Atweh, S. Kemmis & P. Weeks (toim.) *Action research in practice. Partnerships for social justice in education*. Routledge: London, 21-36.

Keverne, E.B., Nevison, C.M., & Martel, F.L. (1997). Early learning and the social bond. Teoksessa C.S. Carter, I.I. Lederhendler & B. Kirkpatrick (toim.) *The integrative neurobiology of affiliation*. Vol 807. New York: Annals of the New York Academy of Sciences. 329-339.

Kiviniemi, K. (2001b). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 69-84.

Langer, S. (1967). *Feeling and form*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Lehtonen, K. (1986) *Musiikki psyykkisen työskentelyn edistäjänä*. Turun yliopisto. Scripta lingua fennica edita. Väitöskirja.

Locke, J. (1993). *The child's path to spoken language*. Cambridge: Harvard University Press.

Lyytinen, P. (1995). Lapsen kielen ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan*. (1. Painos). Porvoo: WSOY, 105-121.

Lyytinen, H., Eklund, K. & Laakso, M-L. (1995). Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan*. (1. Painos). Porvoo: WSOY, 40-65.

Munter, H. (1995). Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan*. (1. Painos). Porvoo: WSOY, 66-86.

Mäkelä, J. (2005) *Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä*. Suomen Lääkäri-lehti. 14. 1543-1549.

Mäkelä, J. (2000). *Persoonallisuuden kehitys lapsuudessa*. Tiivistelmä luennotta Psyko-Teamin koulutuspäivillä.

Mäkelä, J. (1999). *Työskentely pienten lasten perheiden vuorovaikutuksessa*. Esitelmä Therapie-säätiön koulutuskeskuksen seminaarissa.

Noy, P. (1968). *The development of musical ability*. Psychoanalytic study of the child 23, 332-347.

Oldfield, A. (1993). Music Therapy with Families. Teoksessa M. Heal & T. Wigram (toim.) *Music Therapy in Health and Education*. Jessica Kingsley Publishers. 26-54.

Oller, D. K. (1980) The emergence of the sounds of speech in infancy. Teoksessa G.H. Yeni-Komshian, J.F. Kavanagh & C.A Ferguson. (toim.) *Child phonology: production*, Vol 1. Academic Press, New York. 93-112.

Oller, D.K. & Eilers, R.E. (1992). Development of vocal signaling in human infants: toward a methodology for cross-species vocalization comparisons. teoksessa H. Papousek, U. Jürgens & M. Papousek (toim.) *Nonverbal vocal communication*. Cambridge University Press, New York. 174-191.

Opetushallitus. (2005). *Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetus-suunnitelman perusteet 2005*.

Paananen, P. (2003). *Monta polkua musiikkiin. Tonaalisen musiikin perusrakenteiden kehittyminen musiikin tuottamis- ja improvisaatiotehtävissä ikävuosina 6-11*. Jyväskylä University Printing house, Jyväskylä. Väitöskirja.

Pelaez-Nogueras, M., Gewirz, J.L. & Field, T. (1996) infant preference for touch stimulation in face-to face interactions. *Journal Applied developmental Psychology*. 17, 199-213.

Pelaez-Nogueras, M., Field, T., Hossain, Z. & Pickens, J. (1996) Depressed mothers touching increases infants positive affect and attention in still face interactions. *Child development*. 67, 1780-1792.

Papousek, M. (1996). Intuitive parenting: a hidden source of musical stimulation in infancy. Teoksessa I. Deliège & J. Sloboda, (toim.) *Musical beginnings*. Ori-

gins and development of Musical Competence, Oxford University Press, New York. s. 88-113.

Piaget, J. (1962). *Play, dreams and imitation in childhood*. New York: Norton.

Piaget, J. (1988). *Lapsi maailmansa rakentajana: kuusi esseetä lapsen kehityksestä*. (S. Palmgren. Käänt.) Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1964, 1970, 1972.

Piaget, J. & Inhelder, B. (1977). *Lapsen psykologia*. (M. Rutanen. Käänt.) Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1966.

Piontelli, A. (1992). *From fetus to child. An observational and psychoanalytic study*. Tavistock/Routledge, London.

Poikkeus, A-M. (1995). Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan*. (1. Painos). Porvoo: WSOY, 122-138.

Salo, M. (s. a.). *Musiikkikoulun toiminta-ajatus*. [WWW-dokumentti] [Viitattu 16.4.2007]. Saatavissa: <http://www.musiikkikoulu.net/>

Siltala, P. (2003) Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa P. Niemelä, P. Siltala, T. Tamminen (toim.) *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus* Helsinki: WSOY, 16-43.

Stern, D. (1982). Ensimmäinen ihmissuhde, (K. Appelqvist. Käänt.). Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1977.

Stern, D. (1985). *The interpersonal world of the infant. A view from psychoanalysis and developmental psychology*. New York: Basic Books.

Spitz, R. A. (1965). *The first year of life*. New York: International Universities Press.

Tafari, Johannella & Villa, Donatella. 2002. Musical elements in vocalisations of infants aged 2-8 months. *British Journal of Music Education* Vol 19, no 1, 73-88.

Thurman, L. (2000). The human endocrine system. Teoksessa L. Thurman & G. Welch (toim.) *Bodymind and voice: foundations of voice education*. Iowa: National Center for Voice and Speech. 61-67.

Thurman, L & Grambsch, E. (2000). Foundations of human self-expression during prenatal, infant and early childhood development. Teoksessa L. Thurman & G. Welch (toim.) *Bodymind and voice: foundations of voice education*. Iowa: National Center for Voice and Speech. 660-695.

Trehub, S.E. (2001). Musical predispositions in Infancy. Teoksessa R.J. Zatorre & I. Peretz (toim.) *The biological Foundations of Music*. Vol. 930. New York: Annals of the New York Academy of Sciences. 1-16.

Trevarthen, C. (1999/2000). Musicality and the intrinsic motive pulse: evidence from human psychobiology and infant communication. *Musicae Scientiae. Special Issue, 1999/2000*. 155-215.

Trevarthen, C & Aitken, K.J. (2001). Infant intersubjectivity, research, theory and clinical application. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 42, 3-48.

Welch, Graham F. 2005. Singing as communication. Teoksessa D. Miell, R. MacDonald & D. Hargreaves *Musical communication*. Oxford: Oxford University Press. 239-259.

Winnicott, D.W. (1958/1982). The capacity to be alone. Teoksessa J.D. Sutherland (toim.) *The maturational processes and facilitating environment*. London: Hogarth Press. 2-36.

Winnicott, D. W. (1960/1982). The theory of paren-infant relationship. Teoksessa J.D. Sutherland (toim.) *The maturational processes and facilitating environment*. London: Hogarth Press. 37-55.

Winnicott, D.W. (1971) *Playing and reality*. Harmondsworth: Penguin Book.

Zukunft-Huber, B. (1991). *Vauva oppii liikkumaan*. Helsinki: Kirjayhtymä.